

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Bakalářská práce

2017

Barbora Loudová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Barbora Loudová

**Politik Miloš Zeman a novináři: analýza
vybraných sporů**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: Barbora Loudová

Vedoucí práce: PhDr. Václav Moravec, Ph.D. et Ph.D

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

LOUODOVÁ, Barbora. *Politik Miloš Zeman a novináři: analýza vybraných sporů*. Praha, 2017. 50 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce PhDr. Václav Moravec, Ph.D. et Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce „Politik Miloš Zeman a novináři: analýza vybraných sporů“ se zabývá vztahem Miloše Zemana k novinářské obci. Cílem práce je zmapovat politikův přístup k médiím a zodpovědět otázku, zda respektuje postavení novináře v demokratické společnosti. Práce k tomu využívá metodu případových studií, konkrétně analyzuje tři vybrané spory. Prvním z nich je soudní spor Ivana Breziny a Miloše Zemana, který novináře nařkl z korupce. Poté se práce zaměří na Zemanovy výhrůžky týdeníku Respekt. Tehdejší předseda vlády tvrdil, že úmyslem jeho činů je kompletní zničení časopisu. Jako poslední analýza zohlední stále probíhající při současného prezidenta s vnučkou Ferdinanda Peroutky Terezií Kaslovou. Nejprve práce stanoví tři teoretická východiska: jak by měl politik eticky jednat, jaké jsou normy na ochranu osobnosti a svobody slova a také jaký je vztah médií a politiky. V praktické části nejprve následuje popis jednotlivých sporů, které jsou posléze porovnány s předem stanovenými kritérii. Výsledkem práce je zanalyzovaný pohled na Zemanův přístup k žurnalistům a jejich práci. Autorka chce poukázat na důležitost novinářské práce pro demokratickou společnost a také na to, jak právu tento aspekt současný prezident republiky ignoruje.

Abstract

This bachelor thesis, called ‘Politician Miloš Zeman and journalists’: analysis of selected conflicts’ is focused on the often complicated relationship between Miloš Zeman and media. The goal is analyse his relationship is to map his stance to journalists and to answer the

question: whether he respects the role of journalists and their position in a democratic society. This study is working with the case studies method to analyse three specific cases. The first dispute is the one between journalist Ivan Brezina and Zeman, who accused him of corruption. Then the thesis deals with Zeman's threatening the media, exactly the work describes aspiration for ruining of magazin Respekt. And finally the thesis concerns still running discord between current president of the Czech Republic and Terezie Kaslová, granddaughter of the famous journalist Ferdinand Peroutka. Firstly the work sets up three theoretical bases: how the politician should ethically act, what are the standards for the protection of personality and freedom of speech, and what is the relation between media and politics. In the practical part follows description of each instance, which is then compared with predefined criteria. The result of the thesis is an analyzed view of Zeman's approach to journalists and their work. Authoress wants to demonstrate the importance of journalistic work for a democratic society as well as how this aspect is being ignored by the current president.

Klíčová slova

Miloš Zeman, kritika novinářů, politická etika, média a politika, svoboda projevu, ochrana osobnosti

Keywords

Miloš Zeman, criticism of journalists, political ethic, politics and media, freedom of speech, protection of personal rights

Rozsah práce: 91 219 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19.5.2017

Barbora Loudová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Václavu Moravcovi za vedení práce a trpělivost při jejím vypracovávání.

Obsah

Úvod.....	2
1. Teoretické vymezení.....	5
1.1 Vzájemná podmíněnost politiky a etiky.....	5
1.1.1 Etika a politika.....	5
1.1.2 Etika a odpovědnost.....	9
1.2 Vztah politiky a soukromí.....	14
1.3 Úloha médií v demokratické společnosti.....	18
1.3.1 Provázanost médií a politiky.....	18
1.3.2 Objektivita a pravdivost.....	20
2. Případové studie.....	23
2.1 Zeman versus Brezina.....	23
2.2 Výhrůžky týdeníku Respekt.....	28
2.3 Miloš Zeman versus Terezie Kaslová.....	32
2.4 Porovnání zkoumaných případů s teoretickým vymezením.....	36
2.4.1 Nařčení z psaní na objednávku.....	36
2.4.2 Snaha o zničení týdeníku Respekt.....	39
2.4.3 Žaloba na prezidenta republiky.....	40
Závěr.....	43
Summary.....	45
Použitá literatura.....	46
Seznam příloh.....	51
Přílohy.....	52

Úvod

Jaký je vztah Miloše Zemana k novinářům? Zdá se to jako banální otázka, na kterou se nabízí okamžitá odpověď – nemá je příliš v lásce a dle toho s nimi také jedná. Jenže jeho vliv mění smýšlení veřejnosti. Jako politik a ještě více jako hlava státu ovlivňuje názor občanů na mnohé, včetně novinářské obce. Z jakýchsi hlídacích psů demokracie se v českých očích poslední dobou stávají spíše draví psi, lačnící pouze po lžích, senzacích a tučných částkách. Veřejný zájem se plíživě vytrácí. K tomu Zemanova tvrzení, že novináři lžou, jsou hloupi a zřejmě tak jejich práce nemá absolutně žádný smysl pro fungování demokratické země, jistě nepomohou. „*Nikomu nevnučuji své subjektivní mínění, byť podložené dlouholetými zkušenostmi, že nejpitomějším tvorem na zeměkouli je současný český novinář,*“ řekl Zeman v Poslanecké sněmovně v roce 2002. (Zeman in Kopeček, 2015, s. 104) Ten samý rok pak také vysvětlil, kdo je pro něj českým žurnalistou: „*Novináře dělím do dvou skupin. Tou první skupinou jsou normalizační komunistická práčata. Tento typ pokládám za novinářské prostitutky a hluboce jimi pohrdám. A pak je druhý typ novinářů. A to nejsou jen hlupáci, to jsou sebevědomí hlupáci, kteří píšou o všem a nerozumějí ničemu. A tito hlupáci spolu s novinářskými kurvičkami vytvářejí mediální prostředí v této zemi.*“ (Tamtéž) A Češi takovým, nejen Zemanovým výrokům, zdá se, věří.

Z průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění vyplývá, že důvěra ke všem typům médií se v Česku stále pohybuje poměrně hluboko pod svými maximy z minulého desetiletí. Celkem důvěryhodnost v česká média klesla v posledních dvou letech zhruba o 15 procentních bodů. (Mediaguru, 2015) Sociolog Jaromír Volek, spolu s Marínou Urbaníkovou a Václavem Moravcem (2016, s. 82-123) se pokouší popsat, proč se důvěra v české žurnalisty kontinuálně propadá, ba proč se dokonce hovoří o jedné z nejohroženějších profesí. Ne všechny příčiny jsou zřejmé, ale jednotlivé projevy úpadku novinářství v době souvisí s dvojitou ztrátou důvěry. Jedním z důvodů je dle studie propad mezi politickými postoji voličů, kteří jsou nakloněni spíše levostředovým hodnotám, a novinářů. Ti často inklinují k středopravicovým a liberálními idejím. Dalším také to, že veřejnost vnímá novináře zaměstnané v médiích hlavního proudu jako nástroje moci. Nereprezentují pro ni její zájmy. Česká populace si také mnohdy myslí, že žurnalisté mají podíl na legitimizaci polistopadového transformačního procesu a za sociální problémy, se kterými se tak musí potýkat.

Opravdu se žurnalisté tak zpronevěřili svému poslání a místo pravdy znají jen hloupost? Nepřekročil spíše jistou etickou hranici Zeman sám? Uznává vůbec svobodu slova a postavení novináře v demokratické společnosti? Takovými otázkami a možným dopadům Zemanova jednání s žurnalisty se zatím nikdo příliš nezabýval, proto mi přijde podstatné jeho kroky zmapovat a věnovat se jejich legitimitě a morální integritě. V této práci se zaměřím na tři konkrétní případy, kdy se Zeman dostal do sporu s novinářskou obcí. Prvním bude soudní spor Zeman versus Březina, druhým pak Zemanovy výhrůžky týdeníku Respekt a jako poslední zohledním při současného prezidenta s vnučkou Ferdinanda Peroutky Terezií Kaslovou. Cílem pozorování těchto případů bude pokusit se zodpovědět otázku: Respektuje Miloš Zeman postavení médií v demokratické společnosti?

Práce k zodpovězení otázky využije metodu případové studie. Tu je vhodné aplikovat, pokud se rozhodneme zkoumat dopady politiky na mediální obsah. Jedná se o empirickou studii o nějakém jevu v rámci jeho každodenního kontextu. Odpovídá na otázky „jak“ a „proč“. Může se skládat z jednoho či více případů, v tomto textu ze tří analýz. Výhodou více zkoumaných variant je širší soubor, o který se výsledek může opírat. (Trampota a Vojtěchovská, 2010, s. 61-3) Případová studie patří k postupům uplatňovaným v kvalitativních (interpretativních) výzkumech. Předpokládá se, že díky prozkoumání jednoho případu lépe porozumíme jiným případům. Instrumentální případy by měly být ty, které poukazují na obecnější jev. Výzkumník pak volí jeden či několik příkladů, které ho reprezentují. *„Cíle instrumentální případové studie je porozumět externím teoretickým otázkám. Případ se považuje za důležitý pouze jako prostředek pro určitý cíl.“* (Hendl, 2008: 106) Ve všech typech případových studií hrají významnou roli dosavadní teorie, které se mohou při výzkumu použít. Právě teorie určuje, jaká data budou mít v daném zkoumání největší význam. (Hendl, 2008: 103-6)

U teoretického rámce práce vychází zejména z politologů a filosofů věnujících se morálce a politické etice, dále také z publikací o vztahu médií a politiky, v neposlední řadě také ze zákonných norem, které se daných případů týkají. Jako zkoumaný materiál poslouží jednotlivé kauzy. Nejprve tedy autorka stanoví tři teoretická východiska: jak by měl politik eticky jednat, jaké jsou normy na ochranu osobnosti a svobody slova a také jaký je vztah médií a politiky. Pak autorka práce popíše jednotlivé spory, které posléze bude konfrontovat se stanovenými kritérii.

Původní návrh struktury práce zahrnoval v teoretické části kapitulu o vztahu Miloše Zemana a médií. Popis Zemanova přístupu k novinářům a jeho změny jsou však zahrnuty

v praktické části. Na prvních dvou případech je vývoj postoje patrný, pasáž by tak byla v práci dvakrát. Pro kompletnost teoretického vymezení naopak přibyla část nová – vztah médií a politiky a jejich vzájemná potřeba i provázanost.

1. Teoretické vymezení

1.1 Vzájemná podmíněnost politiky a etiky

1.1.1 Etika a politika

Politické řemeslo vždy potřebovalo ke svému provozu podporu společnosti. Způsoby, jak ji lze ovládnout a zda takového jednání s veřejností vůbec využít, představují pro politika nemalý etický problém. Věnuje se mu již Aristoteles, který na pravdivost a morální dilema příliš nehleděl, když politikům radil, že občasné zamlčení některých skutečností sklídí nejhlasitější potlesk. V Machiavelliho *Vladaři i Rozpravách* pro změnu nalézáme osobu silného vůdce, který si s občany může zlíbit mnohé, hlavní je, aby se udržel u moci. Měl by se sice zdát soucitným, upřímným a lidským, ale v případě nutnosti by měl umět jednat zcela opačně a nezaobírat se morálními úvahami. Zásadní je praktická stránka vládnutí.

Teorie vůdcovství, která je poměrně zakořeněná v západním politickém myšlení, do značné míry staví na těchto dvou autorech, a pojí se proto se silným vůdcem nebo ovládnutím nemyslitelného davu. Jenže toto „*velmi často se opakující tvrzení, že právě takové chování je člověku vlastní, předurčuje lidi k tomu, aby se právě tak chovali, a má za následek slábnoucí starost politiků, demokratických vůdců a sociálních teoretiků o to, jaký člověk může být.*“ (Jiráková, Říhová, 2000, s. 68) Ponechme stranou každého jednotlivého člověka, zaměřme se na politika. Nemusí se nutně chovat podle zakořeněných mocenských principů a opomíjet etické aspekty politiky. Ačkoli, jak se domnívá Max Weber¹ (1929, s. 23), kdo chce dělat politiku, o moc chtít nechtě usiluje.

Právě ona moc² pro politiku znamená zásadní prostředek „ve službě jiných cílů“, ať už ideálních či egoistických nebo pro moc samu. Pokud je nějaký úmysl podmíněn politicky, znamená to, že zájmy na přesunutí, udržení nebo rozdělení moci jsou pro takový úmysl klíčové. Bernhard Sutor (1996, s. 46-7) přemýšlí o politice poměrně opačně. Definuje ji jako moudré usilování o obecné dobro. To určuje, o co se má v politice zásadně jednat. Konkrétní obecné dobro společnosti chápe jako historicky a situačně podmíněné spojení hodnot, práv,

¹Max Weber patří k nejvýznamnějším autorům zabývajících se politikou a etikou. Ke stěžejním dílům patří jeho *Politika jako povolání*, z které také hojně vychází první část této práce. *Politika jako povolání* byla původně přednesena studentům v roce 1919, některé zdroje uvádějí, že už v roce 1918. (Dočekalová, Švec a kol., 2010, s. 53)

²Právě weberovské pojetí moci je stále velmi často používaným nástrojem, jak analyzovat moc a její uplatňování, historicky možná vůbec nepoužívanějším. Na jeho teorii navázalo mnoho dalších, například Robert Dahl, Ralf Dahrendorf i Talcott Parsons postavil svoje pojetí moci na weberovském, byť jej kritizoval. (Mertl, 2012, s. 20)

vztahů i institucí, které je bráno jako společný úkol. „*Obecné dobro tedy není objektivní stav, který bychom jednou provždy poznali a měli bychom jej prosazovat. Je to spíše z hlediska historicky dané situace dosažitelné optimum dobrého vzájemného soužití uvnitř státu i na mezinárodní úrovni vyžadující stálou angažovanost politiky.*“

Hans Achterhuis (2002, s. 50) ovšem v obecném dobru jakožto politickém jednání spatřuje i riziko cynismu a pokrytectví.³ Tomu se dle Sutora (1996, s. 54) politik vyhne, pokud neztratí vztah k dané situaci. Politickou etiku tak německý akademik definuje velice flexibilně. Proto také vyzdvihuje důležitost doby a okamžiku rozhodnutí, za který politik nese odpovědnost. Tyto aspekty tvoří rozdíl mezi politickou teorií a praxí. Politická praxe, stejně jako každé lidské jednání, vyžaduje etické normy.

Také Weber (1929, s. 75) podmiňuje funkčnost politiky tím, že se bude odehrávat v mezích politické etiky. Upozorňuje však na možnou záměnu s absolutní etikou Evangelia. Ta může platit jen pro svatého - „*neodpírat zlu násilím, avšak pro politika se to má obráceně: Ty musíš násilně zlu odpírat, jinak jsi odpověden za jeho rozmáhání.*“ Pro absolutní etiku zároveň platí bezpodmínečné pravidlo absolutní pravdy.⁴ Zveřejnit a uznat je nutné všechno. Jenže politik si je vědom, že by totálním odhalením pravdu nijak neposílil, naopak by rozvášnilo společnost a následující vlna by pravdu zahalila. Následky však absolutní etika nebere v potaz. Vyzdvihuje proto v etickém politickém jednání odpovědnost.

Kromě „etiky odpovědnosti“ rozlišuje ještě „etiku smýšlení“. Každá má jinou, zcela odlišnou maximu. Pokud někdo jedná dle etiky smýšlení, na příklad jedná tak, aby s následkem jeho činů byl posléze spokojen Bůh. Ten nemusí být nutně měřítkem, lze si dosadit jiné lidské bytosti či ideje. Nikdy však své činy nehodnotí sám jednající. Kdežto ten, jenž koná pod měřítkem odpovědnosti, na sebe bere i následky svého konání. Jenže ať konáme dle té či oné etiky, mnohdy si dosažení i „dobrých“ cílů žádá závadné či závadností hrozící prostředky. Žádná etika světa pak nemůže rozhřešit, zda je v pořádku se touto mravně zhoubnou cestou vydat. Zda jednat dle „etiky odpovědnosti“ či smýšlení ani nelze nikomu předepisovat. Oba přístupy netvoří skutečná antonyma, naopak se pro politické povolání doplňují. (Weber, 1929, s. 78-9)

³Achterhuis (2002, s. 50) uvádí příklad amerického prezidenta Billa Clintona, který nechtěl mít nic společného s tehdejší srbským prezidentem Slobodanem Miloševićem. Ten byl v tu dobu podezřelý ze zločinů proti lidskosti. Clinton ale klidně v tomtéž týdnu podepsal smlouvu s chorvatským prezidentem Tudjmanem, kterého nedlouho předtím uváděl jugoslávský tribunál do spojitosti s podobnými zločiny, tedy s etnickými čistkami, jako Miloševiče.

⁴Vztahem pravdy a státním zřízením se zabývá už Platón. Největším dobrem je podle něj poznání. Pokud by tedy bylo možné založit stát na pravdě, byl by to ten nejlepší možný režim.

Podle politologa Martina Potůčka (2016, s. 366-7) však pouhé etické principy nestačí. Politická praxe se nemůže řídit jen průsečíkem obecných doporučení a zdůvodnění, které etika přináší. Podstatnou roli hraje také morálka. Ta bývá s etikou často zaměňována, nejedná se však o totéž. Morálka by se dala definovat jako samotná mravní praxe. Zjednodušeně řečeno: Platí obecný princip - lhát se nemá. Morálka však dovoluje jednat intuitivně, nic není pevně dáno – můžeme v daném okamžiku i zalhat. Takové jednání ale nemusí obstát v případné etické analýze. Etika proto představuje přední nástroj k eliminaci nízkých impulsů, které lidi vedou k absenci porozumění druhých nebo rovnou k násilí.

Podobně jako Potůček i Sutor (1996, s. 53-4) nevnímá obecné etické principy jako jasně dané návody k jednání, nýbrž jen jako obecné směrnice. Politikové se totiž stejně jako běžný člověk nechovají v první řadě „věcně“, jistému vztahu ke konkrétním okolnostem nebo zájmové skupině se nikdy zcela nevyhnou. Normy mají sice konkrétnější význam než obecné principy, přesto však nenakazují, co přesně dělat. Situaci tak politik nejlépe vyhodnotí, pokud bude s pomocí obou analyzovat konkrétní moment. Uplatní tak své situační svědomí, nikoli pouze obecné závěry. Nizozemský profesor Hans Achterhuis⁵ (2002, s. 56) však upozorňuje na rozdíl mezi obecnou iluzí svědomí a danou situací. Za příklad si bere humanitární intervence a tvrdí, že každá akce, byť započatá s nejlepšími úmysly, pokud je zaměřená pouze na zmírnění utrpení, volí nutně jednu ze stran. *„Kdo si myslí, že pouhým čistým svědomím pomůže obětem, zabředne do politických rozporů a může si velmi ušpinit ruce.“*

Ani podle Sutora (1996, s. 52-4) nelze politické otázky zaměnit s těmi pouze morálními. Osobní lidská mravnost sice k politice patří, primárně se ale politická etika věnuje zákonům a institucím, které morálce suplují, pokud se jí společnosti nedostává. Uznává však, že i přes snahu o eliminaci nízkých impulsů, nejde v politice jen plodné organizování a věcné rozhodování, jako spíš střet nejrůznějších názorů a souboj o souhlasnou většinu. Ian Shapiro (2003, s. 157) se však domnívá, že tento politický boj slouží ku prospěchu etické politiky. Podle něj je mnohem méně pravděpodobné, že by se nečestné jednání odhalilo v nedemokratických režimech, *„kde neexistuje žádný boj o moc, ani opoziční politika, a tedy ani žádné institucionalizované pobídky k odhalení nečestného jednání.“*

Ačkoli Sutor (1996, s. 59) uznává, že cílem politiků mnohdy není přímo ono dobro, jednotlivý zájem není třeba zatracovat. Musí se ale posoudit, zda obsahuje něco hodnotného. Existuje jistý přirozený egoismus, který neznačí vadu osobnosti, ale nutnou snahu

⁵Achterhuis cituje Jeana Jacquesa Rousseaua: *„Svědomí, svědomí, božský to instinkte, nesmrtelný nebeský hlase, bezpečný průvodce nevědomé a omezené bytosti, v tobě spočívá jedinečnost lidské přirozenosti.“*

o sebezáchovu a rozvinutí vlastních vloh. Vše však v mezích sebekázně. Jinak může dojít k tak asertivnímu hájení vlastních zájmů, kdy opomeneme ostatní a naše chování se promění ve vykořisťování, utiskování a používání násilí. „*Moudrost používání moci je podstatou politické etiky.*“ Násilí však dle Weber (1929, s. 23) a k politice patří. Stát definuje jako „*poměr panství lidí nad lidmi, opřený o prostředek legitimního (za legitimní uznávaného) násilí.*“ Lid nad sebou vládu uzná vlivem tří faktorů. Prvním je tradice, nebo-li autorita „věčně včerejšího“. O platnosti takové moci občané ani nepřemýšlejí, dědí se kdesi v superegu jako ta platná a správná. Druhým faktorem je víra v platnost legálního ustanovení postaveného na racionálně vytvořených pravidlech. Vládou tedy „sluhové státu“, podepření jasně danými normami, kterým lidé důvěřují. Pro tuto práci je však stěžejnější poslední prostředek k uznání násilí většinovou společností a tím je charisma.⁶ I sociolog mu přisuzuje největší vliv.⁷

Lid charismatickému vůdci nevěří ze zvyku nebo z nějakého předpisu, ale z podstaty víry samé. Pro ně je vnitřně povolán. Shapiro (2003, s. 9) také poukazuje na to, že ne vždy si vláda naši loajalitu zaslouží. Připomíná, jak dlouho toto politické dilema existuje.⁸ Jako morální hrdiny, kteří loajalnost občanů zasloužili, uvádí Václava Havla nebo Nelsona Mandelu. Ti se postavili zvrácené politické moci. Staví je do kontrastu s „morálními ničemy“ jako například s Adolfem Eichmannem.⁹ Jeho motivy i chování se dají nazvat poslušností vůči technicky legitimní moci, avšak zde jasně vidíme nutnost etického a morálního náhledu. S ním se zdá patrné, že i po technické stránce legitimní politika si žádá omezení i kontrolu.

⁶Weber přišel jako první s propracovanou koncepcí charismatu. V akademických kruzích se dlouhou dobu jiná než jeho vize neužívala. (Loužek, 2005, s.15)

⁷Charisma Weber (1929, s. 23) přesněji definuje jako „*zcela osobní odevzdanost a osobní důvěru ve zjevení, v hrdinství nebo vůdčí vlastnosti jednotlivce: charismatické panství, jak je vykonávají prorok, nebo plebiscitem zvolený panovník, velký demagog a vůdce politické strany.*“

⁸Dilema loajalnosti vládě rozebírá už Sókratés, Martin Luther či Thomas More.

⁹Eichmann byl německý nacistický funkcionář a válečný zločinec, jeden z hlavních organizátorů holocaustu. Podrobně jeho případ popisuje Hannah Arendtová v díle Eichmann v Jeruzalémě: Zpráva o banalitě zla.

1.1.2 Etika a odpovědnost

Než se ale vůbec politik dostane k problému loajality, musí z politiky dle Webera (1929, s. 24-30) učít své povolání. Učinit tak může dvěma způsoby – žít „pro“ politiku nebo „z“ politiky. „Z“ politiky žije ten, kdo z ní chce mít i trvalý finanční příjem. „Pro“ politiku pak ten, který již materiálně zajištěný je. Vůbec se však nevyklučuje věnovat se obojímu najednou. Naopak taková varianta patří k nejčastějším – žít „z“ politiky jak ideálně, tak i materiálně.¹⁰ Zda politik skutečně věří své „věci“ či se pouze ukájí funkcemi nebo dokonce jen prahne po materiální odměně, rozhodují tři vlastnosti: náruživost, prozíravost a cit pro odpovědnost. Náruživost ve smyslu oddanosti „věci“. Prozíravost znamená „*schopnost nechat na sebe působit skutečnosti s vnitřním soustředěním a klidem, tedy distance k věcem a lidem.*“ Pokud se taková distance nedostavuje, dochází k jedné z fatálních chyb.

Primárně se podle Webera (1929, s. 71-3) politika dělá hlavou, ne duší. Není tedy možné se zcela nechat unést emocemi, ale jistá míra oddanosti je přece jen nutná. To, co dělí „rozčilující se diletanty“ od vášnivě zapálených politiků, je právě ona distance.¹¹ Podle Shapira (2003, s. 153) čelí především demokratičtí politici ještě jedné ješitné hrozbě. Chce se po nich, aby lidem říkali to, co chtějí slyšet, a snažili se vyhovět jejich žádostem. Pak logicky poroste jejich popularita a ego bude náležitě polichoceno. Jenže politik pracuje s úsilím o získání popularity a moc dennodenně, proto je pro něj ješitnost tak moc nebezpečnou vlastností. Zcela běžný mocenský instinkt se může velice snadno zvrátit k čistě osobnímu sebeopájení, úsilí o moc přestává být ve službách „věci“, politik slouží už jen svému egu. Tyto služby mohou vést ke dvěma politickým „hříchům“: nevěčnosti a neodpovědnosti.¹² (Weber, 1929, s. 72)

Odpovědnost v politice zdůrazňuje i Jiří Pehe (2010, s. 124-5). Její role v chápání politické odpovědnosti se však liší dle konkrétní společnosti. Politiku mohou občané chápat

¹⁰Často se Weber interpretuje ve stylu: Kdo žije pro politiku, dělá ji pro druhé, naopak ten, kdo z politiky, věnuje se jí čistě jen pro zisk. To není zcela přesné. Weber totiž upozorňuje, že pokud stát vedou politikové žijící výhradně pro politiku, rekrutovali se z řad zámožných. Avšak přesto mají zájem žít i z politiky a ekonomické hledisko jim není zcela cizí. Má to znamenat tedy pouze to, že někteří jsou nuceni požadovat za svou funkci peníze, jiní zase nikoli. Ještě to ale neznamená, že by politiku dělali jen kvůli materiálnímu zajištění. Může jim jít stejně tak o „věc samu“ jako těm z druhé skupiny. (Dočekalová, Švec, 2010, s. 54)

¹¹Sociolog (1929, s. 71) přesně uvádí: „*Politik musí proto v sobě každý den a každou hodinu překonávat tak triviálního a lidského nepřítele: zcela obyčejnou ješitnost, jež jest smrtelným nepřítelem každé běžné oddanosti a veškeré distance, v tomto případě pak distance k sobě samému.*“

¹²Weber (1929, s. 73) dále pokračuje v kritice vzhlížení se v moci takto: „*Neboť ačkoliv, či právě proto, že moc jest nezbytným prostředkem a úsilí o moc tudíž jednou z ženoucích sil každé politiky, není zhoubnějšího znetvoření politické síly, než chvastounství moci a ješitné sebevzhlížení v pocitu moci a vůbec každé vykořisťování moci pro ni samou.*“

jako činnost hlavně morální či zcela opačně jako uskutečňování zájmů bez etických zásad. V čisté podobě však taková politika „buď anebo“ neexistuje.¹³ Pokud daná společnost chápe politiku jako mravní úkol, bude častěji přihlížet k měřítku dobra a zla. Tam, kde však převážilo postmoderní chápání politiky, se naopak často ozývají hlasy s tím, že do politiky moralizování nepatří, protože mravní principy brání racionálnímu pojetí politiky. Tedy politiky, kde má největší právo uplatnit se ten s největší podporou, nikoli morálkou. Politik takovéhoho smýšlení se logicky v rámci své osobní odpovědnosti vzdálí od té politické, která se zužuje na taktiku opatrnosti. Snaží se vyvarovat chyb, které by poškodily jeho profesní dráhu, a když se nějaké přeci jen dopustí, svou okleštěnou verzi politické odpovědnosti použije jen jako pouhou únikovou cestu.¹⁴

Achterhuis (2002, s. 100) přináší trochu méně kritický pohled. Etiku odpovědnosti zdůrazňuje obzvláště ve chvílích, které jsou pro politika nepřehledné a stresující: *„Jsou však také odpovědní, jestliže musí s nejistými výsledky a v závislosti na vystupování jednat, v mlze? A že taková „mlha“ dovede být ve válečné situaci pořádně hustá, to nepopře snad nikdo.“* V takových situacích navíc jednající politik nemusí mít odpovědnost jen za svůj resort, ale třeba také v extrémních případech za lidské životy či snad celý svět. Avšak právě kvůli tomu hrozí politikovi o to víc, že se nechá unést ješitností. Sklouzne místo opravdového jednání k herecké roli a bude brát odpovědnost za své činy příliš lehkovážně. Bude se zaměřovat především na dojem, jakým působí. Pro nabývající znechucení západní společnosti z obdobného pojmání politiky není vysvětlením individuální morální selhání samotných aktérů, nýbrž celkový posun hodnot. Ve společnosti je povoleno téměř vše, morální nároky se rozplývají a za příčinu následného selhání se dosazují nadosobní důvody. Není se tedy čemu divit, že se ani politici nijak příliš neliší od zbytku občanů. Politika jako kdyby lidem nastavovala zrcadlo. Pohled na ztrátu osobní odpovědnosti se jim však nelíbí. Tento trend navíc podporují média. *„I prostřednictvím médií jsme přistoupili na hru, v níž je*

¹³Například v anglosaských nebo skandinávských státech, které jsou pevně spjaté s protestantskou tradicí, mají k silně morální politice podstatně blíže. (Pehe, 2010, s. 124)

¹⁴Rozdíl politické a osobní odpovědnosti lze v českém prostředí sledovat na příklad na chování premiéra Stanislava Grosse v roce 2005, kdy média odhalila finanční nesrovnalosti v koupi jeho bytu. Osobní rovina se z Grossovy odpovědnosti zcela vytratila, ačkoli jeho snaha o vysvětlení hraničila mnohdy s absurditou. Ani on ani jeho strana či média se nepozastavovaly nad tím, že se nikdo nezaobíral otázkou, zda premiér lidsky neselhal. Všichni řešili jen to, jestli má on a ČSSD z jeho konání vyvodit určité politické kroky. „Dokonce jsme slyšeli argumenty, že nejde ani tolik o to, zda se Gross skutečně dopustil nějakého morálního pochybení nebo přečinu (či snad dokonce trestného činu), jako je například korupce, ale o to, že celou „kauzu“ neustál. Stal se prý tudíž politicky nevěrohodným a měl by rezignovat.“ (Tamtéž, s. 126) Argumentovalo se tím, že zkorumpovaný je kdejaký politik, ale premiér nezvládl celou kauzu „zkomunikovat“, proto politicky selhal a měl by odpovědně vyvodit důsledky. Gross nakonec sice odstoupil, ale vysvětlení celého případu „zahalil rouškou politické odpovědnosti“. Pehe tedy vyvozuje lekci pro podobně finančně činné politiky - „buďte věrohodnější než Gross, když lžete.“

každý osobní čin nakonec do značné míry produktem „okolností“...“ (Pehe, 2010, s. 134-5) Ani politici pak nemohou v obdobném prostředí mít jinou úlohu než tu herců na jevišti – ti umí zahrát sebe hlubší morální rozkol, aniž by se jich skutečně vnitřně dotkl.

Pokud si politik na toto úskalí morálky a ješitnosti nedá pozor, postupem času se z něj stane demagog. K hlavním nutnostem takového vůdce patří schopnost demagogické řeči. Dav ho díky ní střemhlav následuje. Pevně věří v etický obsah jeho politiky a zejména v etický charakter jeho osobnosti. Už ve své době¹⁵ Weber (1929, s. 58-9) upozorňuje, že se takovýto projev stal velmi emocionálním – pomocí prostředků, které užívá například i Armáda spásy lze působit na dav. Takový stav pak nazývá diktaturou spočívající na využití emocionality davů. Karel Hvizďala (2016, s 44-5) před unášením emocemi varuje i v dnešní době. Média podle něj nesmí dovolit politikům „*plout na obláčcích podobného patetického zanícení*“. Takové jednání se podle něj inspirovalo v showbyznysu, nemá snahu o použití transparentních prostředků k dosažení svých cílů, které rozhodně nejsou tím nejlepším úmyslem ve službě veřejnosti. Bezelstné chování politici v takovém případě jen předstírají. „*Politici se snaží pomocí průzkumů veřejného mínění přiblížit obrazu, který by občané měli vidět: stávají se z nich herci využívající starou zkušenost, že každá pravda se ve veřejném prostoru promění v pouhá mínění, která se navzájem ruší.*“ Realita a konspirační teorie pak při výstupech takových funkcionářů splývají.

Politici psychologové¹⁶ podotýkají, že postkomunistické země mají v tomto případě své specifikum, které definují jako posttotalitní syndrom. K hlavním charakteristikám patří jakási kombinace „mindráku“ a arogance. Není zcela jisté, zda se jedná o rys čistě naší doby nebo zda se něco podobného opakuje v každé době. (Krejčí, 2004, s. 20) Vladimíra Dvořáková (2012, s. 87) tvrdí, že ač se to zdá absurdní, stále žijeme ve stínu normalizace, která jakékoli hodnoty vyprazdňovala a cyniky zneužívala. Rozpory mezi slovy a realitou se tak podle ní v dnešní době pomalu blíží tomu, co panovalo tenkrát. Když chce nyní naše politická reprezentace jednat v souladu se svými sliby, panuje všeobecné překvapení.¹⁷

¹⁵Jeho teorie politiky jako povolání vznikla z přednášky, kterou původně vedl pro studenty v Mnichově v zimě roku 1919.

¹⁶Politická psychologie je aplikací poznatků psychologie do politiky. Politologie nevnaší do politické psychologie žádné specifické metody, ba naopak čerpá nové poznatky. Politologové ale na rozdíl od psychologů mohou do politické psychologie vnést komplexnější náhled na politiku. „*Politická psychologie nepomáhá pochopit jen politické procesy, ale i ovládat je.*“ (Renshon, 1993 in Krejčí, 2004, str. 23) Oboru jde tedy o poznání a také další aplikaci na reálné dění, není proto jen teorií, ale i vědou. V českém prostředí se tématu věnuje zejména Markéta Klicperová.

¹⁷Mnozí starostové s protikorupčním programem narazili, jakmile ho chtěli realizovat, byli původními podporovateli odvoláni. Podobně narazil i Jiří Dienstbier, když dodržel slib a nevytvořil velkou koalici na pražské radnici. V roce 2010 tím zcela šokoval. (Dvořáková, 2012, s. 85)

O postkomunistické politické kultuře hovoří i Pehe, který upozorňuje na vliv traumatických zkušeností z procesu demokratizace společnosti. Uvnitř politického systému dle něj chybí komunikace. Strany mají velmi uzavřený charakter, vlastní jazyk, vlastní image, jen málo z toho však jde směrem k veřejnosti.¹⁸

„Kdo chce provozovat politiku vůbec, anebo dokonce jako povolání, má si být vědom oněch mravních paradoxů a své odpovědnosti za to, co se může stát pod jejich nátlakem z něho samého.“ (Weber, 1929, s. 87) Etika je tak pro politiku, ať už podmíněna obecným dobrem či mocenským bojem, naprosto nepostradatelnou. Bez ní se politik snadno nechá unést k jednání založenému na ješitnosti nebo násilí. Nebude hledět na druhé, ani na prosazování cílů ku prospěchu vzájemného soužití. Zároveň však morálně jednající politik nesmí postrádat odpovědnost - ať už ji zahrne do svého pojetí etiky jako Weber, nebo si zkrátka jen bude vědom toho, že odpovědnost za své činy musí přijmout i za cenu ztráty politické kariéry.

Pokud bychom chtěli ve dvou předchozích kapitolách definovanou politiku založenou na morálce a odpovědnosti nalézt v praxi, v našem prostředí lze uvést Tomáše Garrigue Masaryka a Václava Havla.¹⁹ Masaryk tvrdil, že vždy dělal politiku nepolitickou, především kulturní a mravní. *„Demokratism nezná jen rovnost politickou, nýbrž též hospodářsko-sociální, mravní, náboženskou a duchovní vůbec. Chceme býti co možná rovni. Jistá nerovnost je přirozená, nadáním, postavením atd. Chceme míti bratrství nejen v chlebě, ale také v právech, ve vědě, v mravnosti a v náboženství. [...] zkrátka demokratismus je celkový názor na svět, hlásající zásady rovnosti nejen hospodářské a politické, nýbrž také duchovní, mravní a náboženské.“* (Masaryk in Prokš, 1998, s. 240)

Etika, morálka, mravy a humanita spolu v takovém politickém provozu úzce souvisí. Mravním základem veškeré politiky je dle Masaryka právě humanita, tedy láska k bližnímu. Bez mravního základu tak nemůže existovat stát ani politika, a to nejenom ta národní, nýbrž i světová. Masaryk samozřejmě vyzdvihoval lásku k vlastnímu národu, avšak nenávidět kvůli ní národy ostatní není spravedlivé a slušné. Politika by taková měla být v každém ohledu, lidé

¹⁸Přispěla k tomu také situace po rozpadu Občanského fóra, kdy pravice nepotřebovala vést kultivovaný rozhovor s opozicí, protože ta byla velmi slabá, vládnoucí koalice ji mohla kdykoliv přehlasovat. Postupem času nepotřebovala komunikovat ani s občany, stačilo pouhé „my všechno víme stejně nejlépe a nepotřebujeme od nikoho žádnou radu“. Politická kultura, potažmo arogance politické komunikace může mít velkou moc. Mimo jiné díky tomuto nedostatku dialogu s občany se v roce 1996 do té doby „neporazitelná“ ODS u voličů propadla. Ve volbách sice zvítězila, ale ne většinou, první výrazný úspěch tak zaznamenala ČSSD s předsedou Milošem Zemanem. (Pehe, 2010, s. 128)

¹⁹Na tyto dva politiky jakožto zastávce „nepolitické politiky“ založené na mravnosti a pravdě poukazuje ve své eseji Václav Bělohradský. (1992, s. 31–34)

ani národy se nemají uchýlovat k sobeckému jednání. Každý jsme sice egoistou, ale podle prvního československého prezidenta nastane i tak ve veškerém lidském životě chvíle, kdy v sobě objevíme charakter, sílu a odvalu. V určitý moment by měl zkrátka kdokoli být schopen přinést oběť. Činy, které jsou dobře myšlené a vyplývají z odvahy poctivé člověka, tak nikdy neublíží. Mravní základ Masarykovy aplikované demokratické politiky tkví v humanistické filosofii. Odstranit se musí ta morálka, která povoluje korupci, kriminalitu, a nespravedlnost. Na takovém úkolu se musí pracovat neustále.

Václav Havel hovoří o „antipolitické politice“ v jiném smyslu. Humanismem a Masarykem je také inspirován, ale zásadní roli pro něj sehrává jakýsi lidský mravní imperativ. Lidský život, lidská svoboda a lidská důstojnost pro něj představují vyšší hodnoty než státní suverenita. Etiku politickou, tak i tu každého z nás, spojuje pokora k lidské existenci. Politik musí v první řadě cítit lidství, to vyčnívá nad veškerou moc, materiálně i boj o prosazení názoru. Achterhuis (2002, s. 92) také spojuje lidské a politické. Filosofie se dle něj většinou dívá na člověka v jednotném čísle, klade si proto kantovské otázky typu: „Co mohu dělat?“, „Co mám konat?“ a „V co smím věřit?“. V politice však jde o pluralitu navzájem odlišitelných lidí. Politika proto musí před hledáním kompromisů uznat tyto lidské odlišnosti a společensky je plodně organizovat.

Havel v lidském měřítku politiky neopomíjel ani odpovědnost. *„Život v pravdě jako vzpoura člověka proti jeho vnucenému postavení je naopak pokusem znovu se chopit své vlastní odpovědnosti; je to tedy akt zřetelně mravní.“*²⁰ Má na mysli vlastní odpovědnost ve smyslu dobroty, soucitu, tolerance, solidarity. Jde mu tedy o odpovědnost za osud bližních. Vnímá tak „etiku smýšlení“ – ideál života v pravdě, i tu odpovědnost u každého člena občanské společnosti. Zároveň tvrdí, že žádná legislativa nemůže být funkční, nestojí-li na etických základech. *„Jsem zastáncem politiky nikoli jako technologie moci a manipulace s ní nebo jako kybernetického řízení lidí nebo jako umění účelovosti, praktik a intrik, ale politiky jako jednoho ze způsobů, jak hledat a dobývat v životě smysl; jak ho chránit a jak mu sloužit; politiky jako praktikované mravnosti; jako služby pravdě; jako bytostně lidské a lidskými měřítky se řídící starosti o bližní.“*²¹

²⁰Napsal v roce 1978 v esej *Moc bezmocných*, která je dostupná online na webu České televize.

²¹Z eseje *Politika a svědomí* z roku 1984, která je dostupná na webu věnovanému Václavu Havlovi.

1.2 Vztah politiky a soukromí

Ať už daná společnost chápe politiku jako čistě morální jednání nebo naopak jako racionální bez mravního hlediska, klade na její vykonavatele zvýšené nároky, zvláště v případech odpovědnosti za jejich konání. Mezi oblíbené patří tvrzení, že politik má jen omezené právo na život v ústraní, protože přijetím funkce se stal veřejnou osobou. Politikovo soukromí je teoreticky veřejným statkem. „*Jeho odpovědnost v soukromém životě se stává součástí (nebo i měřítkem) jeho odpovědnosti veřejné.*“ (Pehe, 2010, s. 130) Na druhou stranu jeho osobnost je chráněna zákonem. Obecně se ve smyslu právní ochrany lidská osobnost definuje jako nehmotná hodnota, za níž se může ukrývat například právo na čest a lidskou důstojnost, soukromí, dobrou pověst nebo právo na vlastní podobu. (Moravec, 2013, s. 39)

Právo na ochranu osobnosti je zakotveno na ústavní úrovni v Listině základních práv a svobod. Na úrovni zákonné v občanském zákoníku, podle kterého je možné napadnout neoprávněný zásah do osobnostní sféry, ať už jde o ochranu života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, soukromí, jména a projevů osobní povahy. Pokud jsou občanská práva porušena zvláště závažně, chrání je trestní zákoník. Práce novináře se mohou dotknout například paragrafy o pomluvě, úplatkářství nebo zásahu do autorských práv. (Bartoň, 2010, s. 80-85)

Dále se ochrana osobnosti objevuje v tiskovém zákoně nebo také v zákoně o provozování rozhlasového a televizního vysílání.²² Tiskový zákon hovoří o dvou nástrojích k ochraně osobnosti. Pokud se v médiích objeví skutkové tvrzení, které se týká cti, důstojnosti nebo dobré pověsti, může se poškozená osoba dožadovat práva na uveřejnění odpovědi, kde bude vše osvětleno. Druhá hypotetická situace, kterou zákon ošetřuje, se týká dodatečného sdělení. Toto opatření existuje pro případ, bylo-li v tisku uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupku vedeném proti fyzické osobě, anebo o řízení ve věcech správních deliktů vedeném proti fyzické nebo právnické osobě, kterou lze podle tohoto sdělení ztotožnit. Řízení však ještě nebylo ukončeno pravomocným rozhodnutím. Poškozený

²²Obdobně jako u tiskového zákona.

pak má nárok vyžadovat po vydavateli uveřejnění informace o konečném výsledku řízení.²³ (Chaloupková, 2006, s. 28-37)

Právo na soukromí u soukromých a veřejných osob rozlišuje nejenom veřejnost ale i zákon. Ty veřejné pak norma dále dělí na veřejně činné a veřejně známé. Veřejně činní lidé jsou nějakým způsobem zapojeni do výkonu veřejné moci. U těchto pak díky svobodě projevu funguje určitá kontrola politické moci z rukou médií i veřejného mínění. Omezení a zásahy do jejich práv z pravidla souvisejí s jejich funkcí. Kromě statusu osoby (veřejné či soukromé) hraje roli také status autora sdělení, podle kterého se dá například odlišit projev politika opoziční strany, u něhož je vítáno zachovat širokou svobodu projevu vzhledem k již zmiňované pluralitě názorů. Na druhou stranu je legitimní, bude-li obecně veřejně známým činitelům kladena větší míra odpovědnosti za vyslovené výroky než jiným osobám. Pro posouzení zásahu do osobnostních práv bude platný i obsah projevu. Obecně se přijímá, že pro politické projevy i projevy týkající se veřejného zájmu platí širší ochrana než pro projevy ostatní. (Bartoň, 2010, s. 243-266)

Stejně tak jako ochrana osobnostní je zákonně vymezena i určitá ochrana „novinářská“. Svoboda projevu a informací patří k základním pilířům demokratického systému. Pro každého jedince je v českém právu ukotvena v článku 17²⁴ Listiny základních práv a svobod. Pojem v právní terminologii nezahrnuje pouze svobodu tisku a dalších médií, ale třeba i tu uměleckou. Svoboda projevu je základním ústavním právem, v případě jejího porušení či omezení se lze dovolat ochrany u soustavy soudů. První možnost představují obecné soudy, poté lze využít ústavní stížnosti u Ústavního soudu České republiky. Mimo ústavy hrají pro svobodu projevu významnou roli také zmiňovaný tiskový zákon a zákon o televizním vysílání. Dále jsou to smlouvy mezinárodní. V rámci starého kontinentu je

²³Výjimky z povinnosti uveřejnit odpověď a dodatečné sdělení: (1) Provozovatel není povinen uveřejnit odpověď nebo dodatečné sdělení, jestliže a) uveřejněním navrženého textu by byl spáchán trestný čin nebo správní delikt, b) uveřejnění navrženého textu by bylo v rozporu s dobrými mravy, c) napadené sdělení, popřípadě jeho napadená část, je citací sdělení třetí osoby určeného pro veřejnost nebo jeho pravdivou interpretací, a jako takové bylo označeno nebo prezentováno.

(2) Provozovatel není povinen uveřejnit odpověď, jestliže žádost o její uveřejnění směřuje vůči textu uveřejněnému na základě prokazatelného předchozího souhlasu osoby, která žádost podala.

(3) Provozovatel není povinen uveřejnit dodatečné sdělení, jestliže ještě předtím, než mu byla žádost o jeho uveřejnění doručena, uveřejnil sdělení odpovídající dodatečnému sdělení z vlastního podnětu a dodržel přitom podmínky stanovené tímto zákonem.

²⁴Článek 17 Listiny: (1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. (2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. (3) Cenzura je nepřipustná. (4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. (5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

nejdůležitějším nástrojem Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod,²⁵ která platí pro všechny členské státy Rady Evropy. Obrátit se poškozený může na Evropský soud pro lidská práva. Na Všeobecnou deklaraci lidských práv pak navazuje Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který byl přijat OSN v roce 1966.²⁶ Úmluva jasně udává, že svoboda projevu neplatí jen pro příznivě přijímané myšlenky a informace, ale i pro ty, co jsou považované za urážlivé či šokující. Vyplývá to z pluralitních základů demokratické společnosti a také z požadavků na její snášenlivost a otevřenost. (Chaloupková, 2006, s. 9-10)

Právo nelze zaměňovat s etikou. Sice se obě oblasti značně překrývají, nejsou ale totožné. Užití právních nástrojů může sklouznout k obhajobě neetických cílů a naopak zákony se dají použít pro jednání, které není v souladu s etickými měřítky.²⁷ Zásahy do svobody projevu nejenom médií, tedy zejména cenzura, jsou však v demokratických zemích právně i eticky nepřijatelné. K určitému typu obsahové regulace může dojít, pokud například sdělení porušuje zákaz propagace nacismu. Takové omezení patří k typickým projevům evropské regulace svobody projevu. (Bartoň, 2010, s. 154) Každá snaha o regulaci svobody prestižních a veřejnoprávních médií je podle Hvížďaly (2016, s. 46-7) náznakem tyranie. Nehraje roli, zda jde o omezení moderní technologií nebo nějakou zájmovou skupinou. Zvláště střední Evropa, kde mají státy demokracie velmi křehké, tradice veřejnoprávních médií není zaběhnutá a institucím se příliš nevěří, by si měla dávat pozor.

Realizace svobody projevu proto zahrnuje jak povinnosti, tak odpovědnost.²⁸ „Každé omezení nebo sankce uvalené na výkon svobody projevu musí však být stanoveny zákonem,

²⁵Přiját v roce 1950 Radou Evropy. Článek 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod: Svoboda projevu 15 1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem. 2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

²⁶Pakt vstoupil v platnost 23. března 1976. Čl. 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech: 1. Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky. 2. Každý má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle vlastní volby. 3. Užívání práv uvedených v odstavci 2 tohoto článku s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná: a) k respektování práv nebo pověsti jiných; b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky

²⁷Příkladem mohou být Spojené státy americké, kde v jistých dobách platily jako zcela legální otroctví či dětská práce, až díky etickým kampaním politická moc zákony změnila. Nabízí se pohled, ve kterém zákony představují nástroje veřejného zájmu a etika zase veřejného blaha. (Potůček, 396)

²⁸Vyplývá to výslovně z čl. 10 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

musí sledovat některý z legitimních cílů výslovně daných Úmluvou – musí jít o opatření, které je nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojů a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“ (Chaloupková, 2006, s. 9) Nesmí se zneužít cenzurní moc státem. Pokud na druhou dojde během projevu k výhrůžce, musí se posoudit, jak vážně byla míněna a také jestli mířila adresně. Dle toho se dá stanovit, zda šlo o nesouhlasný projev nebo o akt verbálního násilí. Tyto dvě roviny se mnohdy v politice střetávají. (Bartoň, 2010, s. 46)

1.3 Úloha médií v demokratické společnosti

1.3.1 Provázanost médií a politiky

Média se postupem času stala nepostradatelnou součástí společnosti. Mají významný vliv na utváření názorů veřejnosti, a to i bulvár²⁹, ten možná vůbec nejvíce. (Dvořáková, 2012, s. 85) Informují o hodnotách, postojích a názorech, které ve společnosti převažují. Často se jim tak připisuje účinek při utváření mínění jednotlivce, stejně tak jako při formování veřejného života. (Jirák a Köpplová, 2007, s. 11) Hrají také významnou roli při kontrole veřejného prostoru. Právě novináři zjišťují pochybení konkrétních politiků, zneužití jejich pravomocí či případné střety zájmů. Medializují politická témata a aktivity. Kromě funkce informační, sociální, zábavní a kulturní jim proto bývá přisuzována i ta politická. (Tamtéž, s. 44)

Vztah mezi médií a politiky se vyvíjel historicky jako partnerský. Politiky i novináře tedy dlouhodobě pojí jeden veřejný prostor a také společná služba veřejnosti. Média navíc politikům i společnosti „slouží“ jako zprostředkovatel mezi jednotlivými institucemi a občany. Členové vlády, parlamentu i reprezentanti politických stran šíří prostřednictvím médií svoje ideje a postoje. Politici potřebují vystupovat v médiích. Vytváří si tak vztah s veřejností, která si je díky tomu zapamatovává. Zároveň nabudou na důvěryhodnosti u voličů i stranických kolegů. Avšak vztah je provázaný, i žurnalisté potřebují politiky jako zdroje informací. Mimoto známá a považovaná politická osobnost může představovat lákadlo pro široké publikum. Pomůže tak médiu zvýšit počet odběratelů a také navýší věrohodnost danému sdělení. (Burton a Jirák, 2001, s. 135-6)

Pokud navíc přistoupíme na tvrzení Vlastimila Růžičky, že moc je podmíněna vlastnictvím informací a znalostmi cílených komunikačních praktik, pak může veřejná politika znamenat souhrn vládnoucích hlasů, které přímo nebo zprostředkovaně ovlivňují život občanů. Médii v této skupině patří role zprostředkovatele oněch hlasů. Ostatně ne nadarmo se říká, že kdo není v médiích, jako kdyby nebyl. Žurnalisté však nejsou pouhým prostředníkem. Podle Růžičky (2011, s. 13) mohou být čtvrtou zcela rovnocennou složkou moci v demokratickém právním státě. Účastní se politických sporů a zaujímají nejrůznější

²⁹Hvízďala (2016, s. 45) připomíná, že jakmile média i politici manipulují s fakty, přibližují se bulváru. Cituje amerického novináře Waltera Cronkiteho: „Zodpovědná média předávají čtenářům to, co potřebují v daném dni vědět o svém světě – o vývoji, který by tím či oním způsobem mohl ovlivnit jejich zdraví, vkladní knížky, budoucnost jich samých a jejich dětí. Prvním kritériem je bulváru je zase to, co „zajímá“ jejich čtenáře – drby,sex,skandály.“ Tedy náhradní svět, kulisa, které nenese žádné principy novinářské odpovědnosti.

postavení, díky kterým mají šanci upozornit na případné ohrožení systému. Z toho, jak se v dané společnosti s medií zachází, bývá mnohdy souzena i kvalita politického života či dokonce režimu. Podle bývalého ředitele Evropské vysílací unie Wenera Rumphorsta tak bývá tato čtvrtá složka někdy mocnější než tři předchozí. Média dle něj mají dvě zásadní poslání: informovanost občanů a kontrolu zbylých třech složek moci. Často se ale zapojují i do jiných než kontrolních funkcí. Zapojují se do rozhodování na politické či správní úrovni. Rumphorst dokonce hovoří o jakémisi vlastním kultu či náboženství s podmanivými příběhy i stylem a nejrůznější symboly. S politickými symboly se pojí také politická komunikace. Díky těmto symbolům získávají občané pocit sounáležitosti a přispívají k rozvoji jejich identity. (Jirák a Říchová, 2000 s. 6-8)

Na konci 90. let Winfried Schulz a Gianpietro Mazzoleni přišli s jevem, který nazvali medializací. Během tohoto procesu politika ztrácí svou autonomii a svými hlavními funkcemi se stává mediálně závislou. Média ale politiku neurčují, formují ji ve spolupráci s nimi. Žurnalistika tak realitu nejenom reflektuje, nýbrž i utváří tím, jak ji interpretuje. (Jirák a Říchová, s. 17) Pro novinářskou profesi jsou proto bytostně důležité etické kodexy a profesní organizace, ale také zákonné principy, které určují míru legislativní volnosti obou stran.³⁰ Liberální systém uplatňuje velmi nízký stupeň politické kontroly nad médii a politické elity bývají vůči jejich kritickým i nevídaným postojům tolerantní. *„Liberálně demokratický politický systém navíc novinářskou kritiku elit jako podmínku své legitimacy vyžaduje. Kritika a pluralistická žurnalistika je považována za pojistku proti možnosti návratu autoritářské vlády a za hlídacího psa, jenž upozorňuje na zneužívání moci těmi, kterým byla svěřena po volbách.“* (McNair, 2004, s. 86) Nejen ale, že demokracie potřebuje novinářinu, nýbrž novinářina demokracii. Žurnalistika je totiž závislá na odstranění informační nerovnosti a je proto jejím zájem, aby se snížila i nerovnost sociální. Potřebuje společnost, která bude podporovat otevřenost, vládu zákonů a spravedlnost. Takovou společnost, která se bude stavět proti korupci, zatajování informací i proti útokům na jakékoli občanské svobody. (McChesney, 2009, s. 113-114)

³⁰Viz předchozí kapitola.

1.3.2 Objektivita a pravdivost

McNair (2004, s. 11) proto chápe novinářskou profesi jako velmi privilegovanou. Navíc připomíná její rozdílnost od jiných povolání, kterým se zdánlivě může podobat, se odlišuje očekáváním, které do ní publikum vkládá – co do formy, tak obsahu. Žurnalistika totiž představuje: „... jakýkoli vytvořený text v písemné, zvukové nebo vizuální podobě, který je publiku předkládán jako pravdivé oznámení nebo záznam jisté, až dosud neznámé (nové) skutečnosti existující v současném společenském světě.“ Nárok na pravdivost a přesnost jsou pro novináře primární. Nemůžeme však hovořit o pravdě jakožto absolutní hodnotě, ostatně, jak shrnul filosof Søren Kierkegaard: „*Subjektivita je pravda.*“ Proto nic jako absolutní pravda, nebo také s pravdou často spojovaná absolutní objektivita, neexistuje.

Podle publicisty Vlastimila Růžičky (2011, s. 96) je představa absolutní objektivitě konceptem 19. století. Pozitivistická filosofie, která předpokládala empirickou poznatelnost světa, neoddělovala jev od pozorovatele. Objektivitu ztotožnila s pravdivostí. Jenže objektivita může být pouze ideálním cílem, jedním z bodů v poznávacím procesu, nikdy však nebude zcela dosažitelná. Účastníky při jejím hledání vždy budou konkrétní subjekty – dané prostředím, ovlivněné hodnotovým systémem, zkušenostmi, společenskými vztahy... Žurnalistika přesto „chce být přijímána přinejmenším jako přiblížení se k pravdě a hodlá se přiblížit natolik těsně, aby si zasloužila naši důvěru ve svou poctivost.“ (McNair, 2004, s. 12) Což potvrzuje také první bod Etického kodexu Syndikátu novinářů ČR.³¹ Právě etický kodex dělá žurnalistiku profesí. Společný rámec pracovních hodnot a norem novinářů, zaručuje

31. „Právo občanů na včasné, pravdivé a nezkreslené informace. Občané demokratického státu bez rozdílu svého společenského postavení mají nezadatelné právo na informace, jak jim je zajišťuje čl. 17 Listiny práva svobod, jež je součástí Ústavy České republiky. Novináři toto občanské právo realizují svou činností. Nezbytně proto přejímají plnou odpovědnost za to, že informace, které předávají veřejnosti, jsou včasné, úplné, pravdivé a nezkreslené. Občan má právo na objektivní obraz skutečnosti. Novinář je proto povinen:

- a. zveřejňovat jen informace, jejichž původ je znám, nebo v opačném případě je doprovodit nezbytnými výhradami,
- b. respektovat pravdu bez ohledu na důsledky, které to pro něj může mít, vyhledávat informace, které slouží všeobecnému zájmu, i přes překážky,
- c. dbát na rozlišování faktů od osobních názorů,
- d. hájit svobodu tisku i svobodu jiných medií,
- e. neodchylovat se věcně od pravdy ani v komentáři z důvodu zaujatosti,
- f. nepřipustit, aby domněnka byla vydávána za ověřený fakt a zprávy byly deformovány zamlčením důležitých dat,
- g. odmítat jakýkoli nátlak na zveřejnění nepravdivé, nebo jen částečně pravdivé informace,
- h. odmítat jakékoli zásahy státních orgánů, jež by mohly ovlivnit pravdivost sdělení,
- i. přijímat pouze úkoly srovnatelné s jeho profesionální důstojností,
- j. nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace, fotografie nebo dokumentu nebo využívat k tomu dobré víry kohokoliv. Nepoctivost prostředků je při tom třeba posuzovat v souvislosti s veřejným zájmem na publikování příslušné informace.“

bezúhonnost, důvěryhodnost, „...a tudíž i jejich status informátorů „o pravdě“. (Tamtéž, s. 67)

Každé žurnalistické vyjádření klade důraz nejen na pravdivost, ale také novost. Žádný příběh či svědectví nelze podat bez nového uvedení do souvislostí, spolu s infiltrací vlastních postojů a hodnot. Žurnalistika je tedy ideologický komunikační nástroj - spolu s fakty se ve sdělení přenáší jak postoje, hodnoty, tak i myšlenky autora. Zdálo by se, že je tedy daleko více řeč o subjektivním nežli o objektivním. Objektivita je ale přesto jedním ze základních etických požadavků žurnalistické profese. Podle zmiňovaného Kierkegaarda lze pochopit mravní volbu jediným možným způsobem, a to tak, že budeme sami součástí procesu. Nemůžeme stát stranou a hodnotit, musíme činit – být součástí volby. Jakékoli dobře či špatně nás utváří a jednotlivá rozhodnutí nutí k odpovědnosti. (Thompson, 2004, s. 130) Každý novinář se tak, mnohdy více než kdekdo jiný, zodpovídá svému vlastnímu svědomí, má však polehčující „manuál“ v etických kodexech, předešlé praxi, profesních vzorech a institucích.

Na žurnalisty, nejvíce na ty úspěšné, jsou proto kladeny zvláště těžké vnitřní požadavky.³² Skutečně dobrá novinářská činnost vyžaduje při nejmenším právě tolik ducha jako činnost učence. Nebývá téměř nikdy oceňováno, že odpovědnost by měla být pro novináře průměrně právě tak hluboká jako třeba právě u učence, ba naopak spíše hlubší. Nikdo nevěří, že také opatrnost alespoň poněkud řádného žurnalisty, je průměrně vyšší než opatrnost ostatních lidí. „*Nesrovnatelně těžší pokušení, které toto povolání s sebou přináší a ostatní podmínky žurnalistické činnosti v dnešní době zplodily ony následky, které navykly publikum hleděti na tisk jako na směs nízkosti a žalostné zbabělosti.*“ (Weber, 1929, s. 48-50)

Zcela zásadní roli pro fungování a interakci médií a politiky hraje nezávislost. Ačkoli se daří žurnalistiku, zvláště pak tu investigativní, v očích české veřejnosti profesionalizovat, snahy o ovlivnění, zastrašení či vytváření umělých pseudokauz se zdá stále patrné.³³ (Dvořáková, 2012, s. 86) Mediální analytik Robert McChesney (2009, s. 25) objektivitu mnohem více spojuje s komercionalizací. Současnou žurnalistiku podle něj ovládají komerční principy – novináři mnohem více než veřejnosti či demokracii slouží svým majitelům, investorům a jejich zájmům. Obdobně to v českém prostředí vypadalo první roky po sametové

³²Jak tvrdí Weber (1929, s. 48): „Život žurnalisty jest však v každém ohledu jen hazardem a to za podmínek, které ukládají vnitřní povahové pevnosti zkoušku takového druhu, jako sotva která jiná situace.“

³³„Vzpomenete si, co vyvolalo ono nešťastné hlasování o nedůvěře Topolánkově vládě v polovině českého Zpusob, jak nakonec byla celá kauza zpracovaná, že se úplně vytratila základní příčina, byl dost obdivuhodný.“ Nejenže se z reportáže vytratila Dalíkova aktivita, ale neobsahovala ani informaci, že sociální demokracie při vyvolávání hlasování o nedůvěře netušila, že se zadaří, protože se k ní připojí Vlastmil Tlustý a Jan Schwippel. Oba dva Klausovi poslanci. O pádu vlády tak v podstatě rozhodl sám Václav Klaus. (Dvořáková, 2012, s. 86)

revoluci, kdy téměř neexistovala kritická reflexe politiky a hned v počátku se také objevovalo úplatkářství. „Výplatní pásy“ politiků mohly obsahovat žurnalistická jména, minimálně snaha o to znát byla. Na přelomu tisíciletí se pak tyto ambice veřejně činných osob staly zcela otevřené během tzv. televizní krize. (Dvořáková, 2012, s. 88) Podle Hvižd'aly se posléze česká média v některých kauzách osvědčila.³⁴ Politici by si však měli konečně uvědomit, že „ostrá žurnalistika“ jim může být nápomocna. Strach z toho, že novináři něco odhalí je zcela zbytečný, protože se na to beztak přijde. A náprava je pak mnohem těžší.

McChesney (2009, s. 50-52) se však uchyluje k poměrně tvrdé kritice. Nedostatky mediální objektivitě spatřuje v politické a ideologické tendenčnosti. Paradoxní na těchto jevech je, že jdou zcela proti novinářským kodexům. Novináři se příliš spoléhají na oficiální zdroje – vládní a korporátní informace neprověřují, textům chybí kontextualizace. McChesney jako by aplikoval McNairovu teorii na současnou žurnalistiku a nebyl s výsledným stavem spokojen. O ověřování faktů jakožto cestě k věrohodné novinářské práci totiž hovoří i McNair, dle něj jde o jedinou cestu k možné objektivitě. Na novináře se, jak vyplývá z výše uvedeného, kladou velké nároky kvůli jejich objektivitě i roli hlídače i zprostředkovatele politiky. Není proto nic zvláštního na tom, že existují mnozí novináři lidsky vyšinutí nebo pokleslí, ale naopak se podivuje tomu, že „*navzdor všemu právě tato vrstva chová mezi sebou tak veliký počet velmi cenných a úplně čestných lidí, jak o tom sotva vědí lidé, kteří stojí mimo.*“ (Weber, 1929, s. 48)

³⁴„Kdyby média nebyla, neřešily by se problémy na státním zastupitelství nebo na ministerstvu obrany tak, jak se teď řeší. Až po tlaku médií došlo k základní změně. Místo paní Vesecké nastoupil Pavel Zeman. Vyměnilo se vedení Vrchního státního zastupitelství v Praze. Dokonce to vypadá tak, že na bývalé vrchní státní zástupce bude podáno trestní oznámení. Média na to upozorňovala a politici už nemohli ustupovat, protože by je to ohrožovalo. Takže význam to má,“ řekl 29.12.2011 v rozhovoru pro ČT.

2. Případové studie

2.1 Zeman versus Brezina

Spor Ivana Breziny a Miloše Zemana trval osm let. Vše začalo tím, že Zeman, v tu dobu premiér České republiky, nařkl Brezinu z toho, že píše články na objednávku energetické firmy ČEZ. Chtěl tak doložit své tvrzení, že novináři jsou v českém prostředí zkorumpovaní. Brezina napsal na jaře 1998 článek pro časopis Reflex s názvem *Má smrt jméno Černobyl?*. V tomto textu vyjadřuje pozitivní názor na jadernou energetiku. Několik týdnů po zveřejnění se s Brezinou spojil Petr Spilka, tiskový mluvčí jaderné elektrárny Dukovany, která patří ČEZu. Mluvčí chtěl článek přetisknout do regionálních novin. Brezina s přetiskem souhlasil, ale jediné za podmínky, že u článku bude uveden Reflex jako zdroj a také, že u textu bude uvedeno, že se vzdává nároku na honorář. V takovém případě je tedy vše v souladu s žurnalistickými etickými normami. Nepravdivost obvinění také později, na žádost samotného Breziny, uznala Komise pro etiku Syndikátu novinářů.

Mezitím však Zeman začal brojit proti českým médiím. Na jaře 1999 se několikrát na jejich adresu vyjádřil jako o „zkorumpovaných českých novinářích“ nebo o „žumpě“ české žurnalistiky, kde prý je „největší počet pitomců na čtvereční metr“. V tu dobu se Zeman, díky povolební dohodě s ODS, stal předsedou sociálnědemokratické strany. Po takzvané Opoziční smlouvě³⁵ však následovaly poměrně silné negativní reakce, nejen novinářské obce. *„Spolu s faktem, že většina tehdejších médií rozhodně nevívala nástup levice k vládní moci, to vytvořilo vůči vládě od počátku hodně nevlídné klima.“* (Kopeček, 2015, s. 101). O tehdejší situaci hovoří politolog Kopeček jako o „protivládní mediální ofenzívě“ se zajímavým, ať už oprávněným či nikoliv, efektem. Do té doby se totiž Zeman, jakožto politik v opozici, snažil o udržení relativně dobrých vztahů s novináři. Po nástupu do premiérského křesla však přišel zlom. Lidové noviny se staly „nejhloupějším deníkem, který lže, kudy chodí“, Mladá fronta Dnes byla podle premiéra republiky „prolhaný deník“ a týdeník Respekt častoval jako onu „obyčejnou žumpu“. Většina novinářů „nevynikala inteligencí ani profesionalitou“ a u části nešlo „vyloučit podezření na korupci“. V některých momentech se z žurnalistů stávaly dokonce „hyeny, které je zapotřebí zničit ohněm a mečem“. (Tamtéž, s. 104) Jisté důvody k takovým emotivním závěrům Zeman mít mohl. Svůj názor na novináře zdůvodnil

³⁵ Oficiálně: Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou -- tento pakt mezi Václavem Klausem a Milošem Zemanem zaručoval spolupráci jejich stran po předčasných volbách v roce 1998. Smlouva zajistila podporu menšinové vládě Miloše Zemana po celé funkční období 1998–2002.

v rozhovoru pro Radiožurnál rok po nástupu do premiérského úřadu. V roce 1996 Lidové noviny pod titulkem „Sebevražedný kus Zemanova syna“ zveřejnily článek popisující pokus o sebevraždu jeho potomka kvůli nešťastné lásce. Dítě měl Zeman z prvního, v tu dobu rozvedeného, manželství. *„Můj syn mně tehdy poslal dopis: Táto, já jsem tu sebevraždu nemyslel vážně, ale když jsem si tenhle článek přečetl, tak ji udělám. A zmizel z domova a já ho dva dny neviděl.“* (Zeman in Kopeček, 2015, s. 100) Nepochybně tak měl důvod, proč o některých novinářích smýšlet jako o hyenách. *„Celá záležitost se ale těžko dá považovat za hlavní vysvětlení, proč se Zemanův pohled na média posunul do tak negativní polohy až v roce 1998. Zřejmě významnější byl přesun šéfa ČSSD z opozice do Strakovy akademie, a hlavně role novinářů při zveřejnění některých velmi nepříjemných afér, které začaly Zemana pronásledovat v závěru devadesátých let.“* (Kopeček, 2015, s. 105)

Zpět ale k případu Ivana Breziny. 12. května 1999 se Zeman setkal s tehdejším generálním ředitelem ČEZu Milanem Černým a dotazoval se, zda společnost Brezinu zaměstnává. To Černý dementoval s tím, že i kdyby takovou práci novinářům přeci jen zadal, měla by na to firma smlouvu o dílo. Další den přesto nechal prověřit, zda ČEZ nějakou takovou smlouvu s novinářem náhodou nemá a přikázal, kdyby se přišlo na to, že ano, ji okamžitě zrušit. Koncem května toho samého roku pak Černý na vládní recepci potkal Zemana a oznámil mu, že „smlouva s Brezinou byla zrušena“.

Později však ředitel ČEZu u soudu vypověděl, že tím měl na mysli pouze obecný pokyn. Jako šéf velkého koncernu prý neví o jednotlivých smlouvách a ve chvíli, kdy se Zemanem mluvil, ještě netušil, zda nějaká smlouva vůbec kdy existovala. Tehdejší premiér však Černého pochopil tak, že smlouva byla skutečně reálná. Tím se spustil řetězec několika událostí. 28. června 1999 Zeman spolu s tehdejším ministrem zahraničí Janem Kavanem veřejně obvinili bývalého ministra zahraničí Josefa Zieleniece z rozsáhlého korumpování novinářů. Ti prý měli za vysokou úplatu z rozpočtu ministerstva „vylepšovat Zieleniecovu image“. Média po Zemanovi samozřejmě žádala vysvětlení a podložení obvinění. Zeman se vyjádřil takto: *„Když si přečtete neustále nějaké konkrétní důkazy o korupci novinářů, dovolte, abych vám jeden dal. Existuje novinář, který se jmenuje Ivan Brezina. Tento novinář psal pro časopis Reflex a možná ještě píše. Tento Ivan Brezina psal články na podporu dostavby jaderné elektrárny Temelín. Na tom není samozřejmě nic špatného. Já, jak dobře víte, jsem rovněž zastáncem dostavby této elektrárny. Ale tento Ivan Brezina měl důvěrnou smlouvu s Českými energetickými závody, to znamená, že psal na objednávku Českých energetických závodů, a to už pokládám za formu korupce.“* (Brezina, 2007)

Hned následující den reagoval Brezina (1999, s. 10) v Lidových novinách: „*Prohlašuji, že Miloš Zeman nemá důkazy ani v tomto případě. Všechny ‚temelínské‘ články, které jsem v Reflexu publikoval, vycházely z mého vnitřního přesvědčení (podloženého formálním přírodovědeckým vzděláním a citacemi odborných studií domácích i světových institucí)...*“ Případem se pochopitelně začala zabývat i další média. ČEZ vydal tiskovou zprávu, ve které dementoval, že by vedení společnosti Brezinu platilo. Zeman přesto obvinění znovu zopakoval 30. června v pořadu Dobré ráno České televize. Brezina se proto rozhodl podat trestní oznámení pro podezření trestného činu pomluvy. 3. července Zeman i přesto své nařčení zopakoval během vysílání Radiožurnálu a o několik dnů později také na tiskové konferenci v Lidovém domě. „*V té době už dobře věděl, že ČEZ informaci o existenci smlouvy dementoval. Podle mého názoru byl právě tohle zlomový okamžik, kdy Zeman svůj omyl proměnil v úmyslnou a zlovolnou lež. Čestný muž by se totiž na jeho místě v tuto chvíli jednoduše omluvil. Tím by pro mne také byla celá záležitost uzavřena a žádnou žalobu bych nepodával. Jen zbabělce, který nedokáže ‚chlapsky‘ přiznat chybu, musí k omluvě donutit soud.*“ (Brezina, 2007) To, že se Brezina uchýlil k soudnímu řešení, chápe i novinář Miloš Čermák: „*Brezinovu snahu se očistit lze pochopit. Patří k nejvýraznějším kritikům ekologických aktivistů, takže obvinění, že pracuje za peníze ‚neekologické‘ společnosti, jej profesně i lidsky diskreditovalo.*“ (Čermák, 2007)

Ještě toho roku v srpnu byl v ČEZu dokončen hloubkový audit, který existenci jakékoli smlouvy nebo platby za články Brezinovi popírá. Novinář se proto rozhodl pro další krok. U Městského soudu v Praze podal na Zemana žalobu na ochranu osobnosti. Jakmile se o soudu dozvěděl Pavel Šafr, někdejší šéfredaktor Lidových novin, kde v tu dobu Brezina pracoval, nejprve ho přesunul z reportérské pozice do magazínu Pátek, a posléze ho vyhodil úplně. Brezina dokonce uvádí, že během této doby dostal několik anonymních nabídek vysokých finančních částek v případě, že žalobu na Zemana stáhne. Případem se nejprve zabýval Městský soud v Praze. Ten rozhodl takto: „*Žalovaný jediným důkazem neprokázal pravdivost svých tvrzení, jednalo se tedy o nepravdivé tvrzení.*“ Podle soudu tím Zeman učinil „*zvlášť závažný zásah*“ do osobnostních práv a je odsouzen ke zveřejnění omluvy v MF Dnes, zaplacení finanční satisfakce ve výši 300 000 korun a uhrazení soudních výloh. Zeman se však odvolal k Vrchnímu soudu v Praze, který rozsudek Městského soudu zrušil. Rozhodl, že se Zeman omlouvat nemusí a Brezinovi ukládá povinnost zaplatit soudní výlohy. Zajímavé je, že přitom ale tvrdí, že rozsudek soudu prvního stupně není nesprávný: „*I přes správnost závěru o neexistenci smlouvy mezi žalobcem a ČEZem dospěl odvolací soud k závěru, že*

žalovaný informoval novináře o sdělení generálního ředitele ČEZu Ing. Černého pravdivě...“
Zeman podle Vrchního soudu tedy pouze „pravdivě citoval“.³⁶

Brezina se následně obrátil k Nejvyššímu soudu, který ale jeho dovolání proti rozsudku Vrchního soudu zamítl. Případ se tak dostal až k Ústavnímu soudu, který předešlá rozhodnutí zrušil – nechránila totiž novinářovu osobnost. Soud v obsáhlém nálezu cituje Starý zákon a spisovatele Salmana Rushdieho.³⁷ Skrze tyto autority pak uvádí, že pokud je jednou čest pošpiněna neopodstatněným obviněním vyjádřeným veřejně, může tím být oběť poškozena navždy. A nejen oběť, ale i celá společnost, protože volič potřebuje být schopen rozeznat dobro od zla. Politik i novinář mají tedy minimálně jedno společné: „*Věci veřejnou jsou veškeré agendy státních institucí, jakož i činnost osob působících ve veřejném životě, tj. např. činnost politiků místních i celostátních, úředníků, soudců, advokátů, popř. kandidátů či čekatelů na tyto funkce; věci veřejnou je ovšem i umění včetně novinářských aktivit a showbyznysu a dále vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Tyto veřejné záležitosti, resp. veřejná činnost jednotlivých osob, mohou být veřejně posuzovány. Při kritice veřejné záležitosti vykonávané veřejně působícími osobami platí z hlediska ústavního presumpce, že jde o kritiku ústavně konformní. Jde o výraz demokratického principu, o výraz participace členů občanské společnosti na věcech veřejných.*“³⁸

Nález ÚS dále říká: „*Přitom presumpcí ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů, která v míře, v níž sloužila za základ kritiky, musí naopak důkazně prokazovat kritik sám. Chce-li kdokoliv zveřejnit o jiné osobě informaci difamačního charakteru, nelze jeho počínání považovat za rozumné či legitimní, pokud neprokáže, že měl rozumné důvody pro spoléhání se na pravdivost difamační informace, kterou šířil, a dále pokud prokáže, že podnikl řádné dostupné kroky k ověření pravdivosti takové informace, a to v míře a intenzitě, v níž mu bylo ověření informace přístupné, a konečně, pokud sám neměl důvod nevěřit, že difamační informace je nepravdivá. Zveřejnění takové informace nelze považovat za rozumné i tehdy, pokud si šířitel informace neověří její pravdivost dotazem u osoby, které se informace týká a nezveřejní i její stanovisko, s výjimkou nemožnosti takového postupu anebo tam, kde to zjevně nebylo nutné.*“³⁹ Soud také konstatuje, že Zemanovým nařčením byla zpochybněna celá komunita novinářů jako profesní skupina: „*Vytvoření obrazu zkorumpovaných médií má devastující účinek na vztahy v občanské*

³⁶Viz příloha.

³⁷Viz příloha.

³⁸Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03.

³⁹Taktéž.

společnosti. (...) Difamace jednotlivců představiteli státní moci a z ní plynoucí dezinformace všech členů společnosti je technikou dobře známou totalitním režimům...“ 20. července 2007 se pak Zeman skrze Mladou frontu Dnes omluvil.⁴⁰

⁴⁰Plné znění odpovědi z Mladé Fronty: „Omlouvám se novináři Ivanu Brezinovi za nepravdivé výroky o tom, že psal na objednávku Českých energetických závodů, se kterými měl důvěrnou smlouvu, a za to, že jsem ho nařkl z korupce.“

2.2 Výhružky týdeníku Respekt

Česká vláda včele s Milošem Zemanem se 23.10.2001 rozhodla zahájit soudní spor s týdeníkem Respekt, především tedy s jeho šéfredaktorem Petrem Holubem, na kterého podala trestní oznámení. Za celou vládu krok provedl Karel Březina a Miroslav Grégr⁴¹. Kromě toho ještě každý ze 17 ministrů hodlal podat žalobu kvůli porušení práva na ochranu osobnosti a žádat 170 milionů korun odškodné. Taková suma by pro týdeník znamenala zánik, což byl i Zemanův záměr. „Členové vlády také podají samostatná oznámení, kde se budou domáhat náhrady, aby Respekt konečně zanikl,“⁴² řekl na tiskové konferenci. V České republice tak vůbec poprvé od pádu komunistického režimu došlo k situaci, kdy se vláda jako celek rozhodla veřejně zakročit vůči nějakému médiu. Za celou kauzou stojí Holubův komentář, který pojednává o tématu korupce. Hlavní myšlenka rozvádí úvahy politického filosofa Alexise de Tokvila, Holub se tak v komentáři spíše než o korupčních jednáních kabinetu ČSSD snaží dotknout problému obecně. V jednu jedinou chvíli hovoří explicitně o tehdejší vládě a jejím nekalém korupčním konání: „*Také v Česku se veřejný zájem postavil proti korupci a před třemi lety vynesl na premiérské křeslo Miloše Zemana. Jeho vláda boj s korupcí ale prohrála, jak svědčí údaje Transparency International i korupční chování ministrů, nejmladším Březinou počínaje a nejstarším Grégrem konče.*“ (Holub, 2001) Novinář nijak víc své tvrzení nerozvádí. Z kontextu vyplývá, že může mít na mysli klasické přijímání úplatků nebo dosazování známých do funkcí, obhajování zájmu lobbistických skupin či třeba neprůhledné zadávání veřejných zakázek... Zeman však byl během konfliktu přesvědčen, že Holub vládu jako celek nařkl z korupce. „*Přál bych si, aby mezi vládou a tiskem existoval stav rovnoprávného partnerství, kde tisk kritizuje vládu za její chyby. Pokud ale tisk lže, nemohou se novináři divit nejen ‚alergickému postupu‘ vlády, ale zejména pohrdání vůči lháři.*“⁴³

„*Nicméně reakce vlády poukazuje na to, že jsem jim asi šlápl na kuří oko,*“ řekl tehdy ČTK Holub a hájil se tím, že nikoho neobvinil, jen poukázal na to, že ministři umožňují existenci korupčního prostředí. Pokud by prokázali, že skutečně postoupili v boji proti úplatkářství, byl Holub připraven se omluvit. Navíc upozorňoval také na to, že Zemanovi týdeník vadil již delší dobu. Dokonce tvrdí, že „*od začátku byl jeho vztah k Respektu*

⁴¹Březina byl v tu dobu vedoucí úřadu vlády a ministr bez portfeje, Grégr ministr průmyslu a obchodu a místopředseda vlády

⁴²Bývalého ministra a pražského zastupitele za ČSSD Karla Březinu policie zadržela 3. 5. 2017 během vyšetřování kauzy okolo dotací plynoucích do českého fotbalu.

⁴³Řekl Zeman na tiskové konferenci po podání trestního oznámení.

nepřátelský.“ (Rozhovor: Zeman by šel proti Respektu znova) Potvrzuje to i Zemanovo prohlášení z roku 1998, kdy uvedl, že list považuje za „novinářskou žumpu“. Podle Holuba proto důvodem podání trestního oznámení byla snaha redakce o odkrývání úplatkářství i u vlády, která s ním měla skoncovat. Zeman totiž usiloval o voličské hlasy skrze sliby, že „zatočí s korupcí“. Ještě v roce 1997 tvrdil, že vláda, která toleruje zloděje, se sama stává vládou zlodějů. Respekt ale dlouhodobě psal o pravém opaku. Přinášel zprávy o tom, jak se kolem Zemana a jeho vlády odehrávají ne zcela zřetelné privatizace a veřejné zakázky. Tento rozpor zaznamenaly i zahraniční listy.⁴⁴ Za Respekt se v tu dobu postavil Syndikát novinářů ČR. Považoval za nepřijatelné, pokud jakýkoli politik naznačí, že cílem soudní žaloby může být likvidace periodika. *„Stejně tak je nepřijatelné, pokud politikové paušálně označují příslušníky novinářské profese vulgárními výrazy.“*⁴⁵

Otázku, proč si tehdejší premiér vybral zrovna tento týdeník, sic ověnčen několika novinářskými oceněními, zato však ne s deseti tisíci čtenáři jako nějaký celostátní deník, si klade i novinář Adam Drda⁴⁶. Eventuální poškození vlády by se podle něj dostalo k minimálnímu počtu lidí. *„Chce-li politik kvůli takové věci miliony, nesvědčí to ani o jeho sebevědomí, ani o jeho citu pro spravedlnost. Celá záležitost dostává pikantní příchut' tím, že v čele ministerských žalobců stojí právě Miloš Zeman. Člověk, který o novinářích mluví jako o póvlu z žumpy, který své politické odpůrce častuje neméně silnými výrazy, kterému už soud nařídil omluvit se několika lidem...“* Drda dodává, že Holub sice možná neměl paušalizovat, leč *„je poněkud zaostalé, když politik v demokratickém státě žaluje novináře, který se v kritickém článku špatně nebo neobratně vyjádřil.“* Americký novinář Charles Gati za kauzou vidí také článek týdeníku o prodeji českých zbraní Jemenu. Respekt navíc dlouhodobě sledoval prodej českých zbraní na Blízký východ, do jihovýchodní Asie a do afrických zemí. Redakce se také dotkla tématu chystané české spolupráce při stavbě nukleární elektrárny Busehr v Íránu a tajné vládní mise do Iráku. *„Stoupenci rozšíření NATO jako já by měli jako první říci, že těžkopádný útok Prahy na tisk je urážkou západních hodnot a že její vztahy se zeměmi zaměřenými protiamericky a proti NATO jsou ohrožením západních bezpečnostních zájmů.“* (The Washington Post a International Herald Tribune - Charles Gati - 8. 11.)

⁴⁴Financial Times, Londýn, 25. 10.: *„Když se před třemi lety dostala česká sociální demokracie k moci, slíbila akci čisté ruce - antikorupční kampaň, která měla za cíl zlepšit špatnou pověst země. Úspěch se ale nedostavil: letos země klesla na 49. místo v korupčním žebříčku Transparency International. Největší trefou přitom - paradoxně - byla rezignace ministra financí Ivo Svobody před dvěma lety, který je vyšetřován pro podvody. Nepřekvapí proto, že je premiér Miloš Zeman přecitlivělý ohledně aktivit investigativního týdeníku Respekt a divoce popírá obvinění z korupčního chování své vlády.“*

⁴⁵Psaly Hospodářské noviny.

⁴⁶V pořadu Dobré ráno s BBC.

Žádný z ministrů nakonec žalobu nepodal. Roli v rozhodování zajisté sehrálo i to, že při požadování tak velkého odškodného by každý z nich musel složit poplatek 400 tisíc korun. Naopak Holub podal také trestní oznámení na Zemana pro podezření z násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci a podněcování k nenávisti vůči skupině lidí. Konkrétně se oznámení týkalo Zemanova vystoupení tiskové konferenci 22. října. Premiér se tehdy, jak již bylo uvedeno výše, netajil snahou Respekt finančně zlikvidovat. Týdeník také policii upozornil na Zemanovy hanlivé výroky směrem k novinářské obci, které vyřkl od září 1998 do října 2001. Mohly by podle listu vyvolávat k novinářům antipatie. Policie oba případy odložila. Postup kabinetu kritizovali čeští i zahraniční novináři, ale i někteří opoziční politikové. Někteří ministři se od případné žaloby distancovali. Ministr spravedlnosti Jaroslav Bureš, který jako jediný z vlády požádal Respekt o omluvu dopisem, potom, co se mu Holub omluvil, žádné další kroky už nepodnikl.

Postup vlády vůči týdeníku také znepokojil některé mezinárodní organizace.⁴⁷ Celá kauza se přirovnávala k známé aféře Spiegel, kdy na prestiží německý týdeník zaútočila na začátku šedesátých let minulého století německá vláda. Listu se zastal prezident Václav Havel nebo americký velvyslanec Craig Stapleton. Státní zástupkyně Leona Foldynová nakonec 20. 2. 2002 definitivně rozhodla o odložení Holubova stíhání pro pomluvu. Policie odložila i případ proti Zemanovi. Vládě se záměr likvidace časopisu nepodařil, o kauzu se přestaly zajímat média i justice. Proto Holub přistoupil ke stížnosti u Ústavního soudu. Nevadilo mu rozhodnutí policie, avšak chtěl i nadále odpověď na otázku, zda Zeman svým krokem zaútočil na ústavu, konkrétně jí zaručenou svobodu projevu. Redakce se chtěla s premiérem osobně sejit, ten však odmítl. List dále požádal o pomoc sněmovnu, leč její tehdejší předseda Václav Klaus po Zemanovi vysvětlení nežádal s tím, že jeho chování nepovažuje za nebezpečné a soudit se je prý v demokraciích běžné.

Následovala stížnost časopisu u státního zastupitelství pro Prahu 1. Obvodní zástupkyně sdělila, že nemůže nijak pomoci, protože paragrafy trestního, ale i občanského zákona svobodu projevu nehájí. Respekt se proto rozhodl obrátit na ombudsmana Otakara Motejla. Chtěl po něm, aby zvážil, zda by nebylo záhodno změnit trestní zákon tak, aby bránil vedle jiných ústavních práv i svobodu projevu. Veřejný obhájce ale jejich žádost odmítl: *„Zamýšlím se momentálně jenom nad tím, co vlastně Vás skutečně vede k tomu zabývat se záležitostmi, o které jsem se domníval, že ještě během minulého roku zcela příznačně*

⁴⁷Například PEN-klub nebo Helsinský výbor. Ten se ve zprávě o situaci v oblasti svobody projevu v České republice zmiňuje i o tomto případě. Zpráva kritizuje trestní stíhání osob za vyjadřování názoru a za pomluvu a žádá zrušení kriminalizace názorů a verbálních výroků v České republice.

*tragikomicky vyšuměla, když šrámy, které v této záležitosti utrpěli její aktéři, dneska vypadají spíše jako kečupové.*⁴⁸ Kauza sice vyprchala bez vítěze, ale Respekt si potvrdil podporu domácích i zahraničních kolegů a nic neztratil, ba naopak přilákal k sobě pozornost, zatímco premiér Zeman si udělal ostudu.

48Z dopisu Motejla redakci.

2.3 Miloš Zeman versus Terezie Kaslová

Miloš Zeman ve svém projevu 27. ledna 2015 u příležitosti 70. výročí osvobození koncentračního tábora v Osvětimi na konferenci Let My People Live! uvedl: „Jeden z největších českých novinářů Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise *Přítomnost* článek s titulkem „Hitler je gentleman“. Tentýž novinář po mnichovské dohodě napsal: „Nemůžeme-li zpívat s anděly, musíme výt s vlky.“ Ve své řeči jej také označil jako příklad údajné „fascinace intelektuálů zruďným učením“. Prezidentovo tvrzení vzbudilo rozhořčení mezi historiky i veřejností.

Nejprve Zemanova nařčení vyvrátil 30. ledna historik Petr Zídek (2015), který v komentáři pro Lidové noviny napsal, že se mu nezdá pravděpodobné, že by nějaký podobný článek Peroutka kdy vytvořil. Natož ten, z kterého pochází vyřčená citace. Tento text dle něj napsal Jan Stránský pod pseudonymem Petr Bílý a vyšel v Lidových novinách 4. října 1938. „*Jde o reakci na mnichovskou dohodu, a kdyby ho Zeman citoval v kontextu, zjistil by, že žádnou ‚fascinaci intelektuálů zruďným učením‘ neprokazuje.*“⁴⁹ Později se ke kritice připojili i představitelé Sdružení Ferdinanda Peroutky, jehož členkou je i Peroutkova vnučka Terezie Kaslová. 1. února prezidenta vyzvali otevřeným dopisem k omluvě. To jeho mluvčí odmítl s tím, že nemá dojem, že by měla zaznít nějaká omluva. Vyzval jen ke zklidnění emocí. Naopak prezidentská kancelář dále pokračovala v přesvědčování o existenci textu. „*Před více než třiceti lety jsem po několik měsíců v Klementinu pročítal časopisy Přítomnost. A protože mám fotografickou paměť, přesně si pamatuji, že článek s tímto titulkem byl vlevo dole,*“ prohlásil během návštěvy Trutnova. V Mariánských lázních na setkání s občany posléze oznámil, že se v případě nenalezení článku omluví. Dále však trval na tom, že ho četl. (Roubalová, 2015)

Mluvčí prezidenta Jiří Ovčáček i kancléř Vratislav Mynář se začali hledání intenzívně věnovat. Mezitím také Ovčáček na webových stránkách Hradu publikoval jiné dle něj „kontroverzní“ Peroutkovy články.⁵⁰ V tu chvíli se do kauzy zapojila Kaslová, která odmítla čekat na výsledek pátrání. Koncem dubna 2015 podala na Českou republiku žalobu na ochranu osobnosti. Žalobu směřovala na republiku a ne na samotného prezidenta, protože dle jejího právníka Františka Vyskočila (2015) zastupuje podle Ústavy Českou republiku navenek

⁴⁹Jan Stránský napsal: „*Chtěli jsme zemřít za lepší zítřek a možná, že by nám bylo lépe, kdybychom byli mrtvi. Dobrá, budeme tedy pro tento lepší zítřek žít ve špatném dnešku a nemůžeme-li zpívat s anděly, budeme výt s vlky.*“

⁵⁰Hrad jako první zveřejnil Peroutkův článek Češi, Němci a židé z pomnichovského období.

a „projev, ve kterém uvedl nepravdy, pronesl na konferenci k sedmdesátému výročí osvobození Osvětimi, kam byl pozván právě proto, že je prezidentem České republiky, nikoliv jako Miloš Zeman.“

Mezi „kontroverzními“ články na hradním webu se objevil i text „Dynamický život“, který Peroutka napsal v roce 1939 u příležitosti Hitlerových 50. narozenin. Avšak Ovčáček jeho kontext zřejmě nepochopil. Článek naopak Peroutkovi přitížil a stál i za jeho transportem do koncentračního tábora. *„Po válce Peroutka napsal jeden nebo dva články a hovořil mezi svými přáteli o tom, že gestapák, který ho vyslyšel a vedl s ním vyšetřování, než ho transportovali do koncentračního tábora, uváděl jako jeden z hlavních důvodů zatčení článek Dynamický život. K napsání uvedeného textu byl Peroutka přinucen redakčním befelem. Přesto ho pojal velice kriticky, což v té době vyžadovalo značnou odvahu. Protektorátní režim proto nad Peroutkou zlomil hůl a nechal ho uvěznit.“*⁵¹ Ovčáček i přesto dále pokračoval v hledání, stále neúspěšně. Zeman slíbil, že vypíše odměnu pro toho, kdo článek najde. Problém s zřejmě již fiktivním článkem začal rezonovat. Podle premiéra Bohuslava Sobotky není fér posuzovat Peroutku z dnešního pohledu, debata mu připadá nesmyslná a ahistorická. Do sporu se zapojil také Ústav pro českou literaturu, který přišel s další indicií k hledání údajného článku. Spisovatel Jan Drda v roce 1958 v Literárních novinách napadl Peroutku kvůli schůzkám s předválečným německým velvyslancem v Československu Ernstem Eisenlohem, jehož prý označil za gentlemana: *„Při práci na aktualizaci hesla Ferdinanda Peroutky jsme narazili na článek Jana Drdy otištěný v Literárních novinách z roku 1958 (číslo 9, strana 7), ve kterém si Drda vyřizuje účty nejen s Peroutkou, ale i se svým předválečným zaměstnavatelem Jaroslavem Stránským.“*⁵² Zeman reagoval vypsáním stotisícové odměny pro případného nálezce. Sumu plánoval vyplatit z vlastních zdrojů: *„Moje žena tím nebude příliš nadšena, protože je to drobné ohrožení rodinného rozpočtu, ale je důležité, aby se našel, protože jsem ten článek na vlastní oči četl,“* vysvětlil během návštěvy Nového Veselí na Vysočině.

Koncem června už to na moment vypadalo, že starostka Prahy 10 Radmila Kleslová v pražské Čapkově vile údajný článek našla. Bohužel to však byl podvrh. Zeman však prohlásil, že si není jistý, zda jde skutečně o podvrh, a požadoval detailnější zkoumání. Martin Sekera z Knihovny Národního muzea provedl expertízu. Potvrdil podvrh a situaci komentoval s tím, že kdyby takový článek skutečně existoval, výzkumníci by to už dávno věděli. *„Kdyby*

⁵¹Rekl serveru Lidovky.cz historik Zdeněk Bauer.

⁵²Tvrdí se v prohlášení Ústavu, které citovala média.

*byl tak formulovaný, jak bývá interpretován z té strany, která jeho existenci hledá, tak by neušel pozornosti ani budoucích historiků po roce 1938 a výše.*⁵³ Nakonec vyšlo najevo, že se jednalo o vtip, k jehož autorství se přihlásil literární kritik Jaromír Slomek. Časopisu Týden žert vysvětloval tak, že ho unavovala fraška, kterou předvádí Hrad, a tak se rozhodl pobavit kolegy novináře. Zeman se proto 26. června omluvil za nenalezení článku, avšak dodal, že na jeho existenci přesto trvá. V říjnu pak přišel s tím, že našel stopu vedoucí k inkriminovanému textu. Peroutka si ve vydání Přítomnosti z 23. března 1938 stěžoval na cenzuru svého předchozího článku, ve kterém prý ocenil vynikající schopnosti říšského kancléře. Jenomže v knihovně Ústavu pro českou literaturu Akademie věd se zachoval necenzurovaný výtisk: *„Censura znemožnila mi posledně, abych upozornil na pozoruhodné politické schopnosti německého kancléře a abych varoval před jeho podceňováním.“* Ono *„Hitler je gentleman“* se v textu neobjevuje, naopak má poněkud opačné vyznění: *„I když Hitlerovo nadání jest pro nás zlověstné, varujme se toho, abychom je neuznali. Dívejme se na věci tak, jak jsou: Máme odpůrce, v jehož charakteru je několik zřejmých rysů politické geniality.“*

Právníci Kaslové se mezitím pokoušeli o mimosoudní vyrovnání, nepodařilo se. Na začátku března Obvodní soud pro Prahu 1 nepravomocně rozhodl, že Kancelář prezidenta republiky se musí Terezii Kaslové omluvit osobním dopisem. V tom mělo být výslovně uvedeno, že se Česká republika omlouvá a také, že Ferdinand Peroutka nenapsal Milošem Zemanem zmíněný článek „Hitler je gentleman“ a že ani není autorem tohoto výroku. Omluva měla být po dobu 30 dní uveřejněna na webu Hradu. Kancelář prezidenta se omluvit odmítla a Zeman stále trval na existenci článku a také na tom, že Peroutka v časech druhé republiky napsal články, v nichž se dle jeho názoru přiklonil k nacismu. Dokonce přirovnával existenci článku k existenci Boží (Nikdo ho podle něj neviděl, přesto v něj věří.).

1. září odvolací soud částečně změnil verdikt soudu prvního stupně. Potvrdil sice, že se Zeman musí omluvit za tvrzení o autorství textu „Hitler je gentleman“, avšak jeden z Peroutkových článků soud označil za antisemitský. Peroutka tak dle rozsudku ve svých člancích používal obsahově podobná vyjádření jako ta ze Zemanova nařknutí. Žalobu vůči výroku: *„Nemůžeme-li zpívat s anděly, musíme výtí s vlky.“* proto zamítl. Co se týče Zemanovy zmínky o *„fascinaci intelektuálů naprosto zruďným učením“*, zamítl odvolací soud žalobu rovněž. Nešlo podle něj o skutkový, nýbrž hodnotící výrok, na který má každý právo. Soudce Tomáš Novosad v rozsudku uvádí, že Peroutka byl, jak Zeman tvrdil, fascinován nacismem i osobou Adolfa Hitlera. *„Fascinace nemusí být vyvolána jen něčím kladným,*

⁵³Uvedl pro server Aktuálně.cz

*avšak též něčím záporným ve smyslu uhranutí, jako je králík fascinován pohledem kobry. Takto hodnotící soud má ve vztahu k Peroutkovi jednoznačně reálný základ.*⁵⁴ Novosad zároveň připustil, že některé své články a obraty mohl novinář myslet ironicky. Dle něj to je však jen jeden z dalších výkladů.

Právnický Aleš Rozehnal (2016) upozorňuje na fakt, že skutečným vítězem této soudní pře je Miloš Zeman. Kaslová má podle něj štěstí a Zeman smůlu, že média tento spor zredukovala na omluvu za prezidentův výrok, že je Peroutka autorem článku „Hitler je gentleman“. Ve sporu však šlo především o to, zda byl novinář skutečně fascinován nacismem a zda vybízel český národ ke kolaboraci s Německou říší. *„V těchto klíčových bodech dal Městský soud za pravdu Miloši Zemanovi, a to na základě několika článků, které předložil právní zástupce České republiky.“* Kaslová se odvolala k Nejvyššímu soudu. Dovolání se rozhodla podat i Kancelář prezidenta. Ta nezaslala ani omluvu, ani nevyvěsila nic na svých stránkách. Peroutkova vnučka proto započala v říjnu omluvu vymáhat pomocí exekutora, který rozhodl, že kancelář musí zaplatit do tří dnů pokutu ve výši 100 tisíc korun. Nejvyšší soud mezitím rozhodl o odložení vykonatelnosti rozhodnutí městského soudu, vydal předběžné opatření, díky kterému zatím nedojde k žádné omluvě. Podle Nejvyššího soudu by omluva prezidenta za výroky o Peroutkovi a 100 tisícová pokuta způsobily Kanceláři prezidenta vážnou újmu. Soud tak vyhověl žádosti Hradu, který chce počkat, až jak dopadne dovolání právě k Nejvyššímu soudu. Zeman nadále trvá na tom, že onen článek četl, najít se ho ale nepodařilo. Peroutkova vnučka Terezie Kaslová by i přes dlouho trvající spor na svém rozhodnutí žalovat stát nic neměnila.

⁵⁴Celý text rozsudku v příloze.

2.4 Porovnání zkoumaných případů s teoretickým vymezením

2.4.1 Nařčení z psaní na objednávku

V teoretickém rámci práce novináře definuje jako čtvrtou moc demokratického státu, jakousi pojistku společnosti a nepostradatelného prostředníka politiky k veřejnosti. Rozhodně jsou novináři pro funkční demokratickou společnost potřební. Ve výše zmíněných případech se však nezdá, že by Miloš Zeman tento názor sdílel. Nezdráhá se ani obracet se stížnostmi na žurnalisty k občanům či policii a soudům. Než ale přistoupíme k posouzení toho, do jaké míry je jeho nespokojenost s žurnalistickou obcí opodstatněná, je třeba říci, že ne vždy jako politik vystupoval vůči médiím nenávislně. Novináře sice v průběhu devadesátých let někdy obviňoval z korupce, ale spíše si uvědomoval, že jsou pro něj prospěšní. V opozici je třeba se zviditelnit.

Ostatně, výše citovaný Růžička tvrdí, že médiím ve veřejné politice náleží právě role zprostředkovatele. I Burton a Jiráček se shodují, že členové vlády, parlamentu i reprezentanti politických stran šíří prostřednictvím médií svoje ideje i postoje, a proto zkrátka potřebují vystupovat v médiích. To chápal i Miloš Zeman. Když v roce 1994 utrpělo několik českých novinářů krátce po sobě zranění a skončili v péči lékařů kvůli napadení extrémistů, zastal se redaktorů právě on: *„Jako houby po dešti vznikají extremistické strany, které napadají objektivně píšící novináře.“* (Zeman in Rožánek, 2017) A dodal, že ČSSD připraví zákon na ochranu bezpečí novinářů.

Před volbami v roce 1996 zašel dokonce ještě dál, když se během projednávání nového tiskového zákona zastal ochrany novinářských zdrojů. Opoziční ODS dle něj byla ta strana, která na rozdíl od sociální demokracie ohrožovala svobodu tisku. Dokonce uvedl, že by v životě nepodal žalobu na žádné noviny, bez ohledu na to, co by o něm napsaly. Ještě před volbami, díky kterým se stal premiérem, dokonce prohlašoval, že kdyby odešel z politiky, sám by se chtěl stát žurnalistou. Profese mu prý tou dobou byla blízká. *„Pokud mě novinář upřímně nenávidí, má na to svaté právo. Pokud novinář píše proti mně, protože je za to placen, tak jím spíše pohrdám.“* (Zeman in Rožánek, 2017) Takový názor je zcela jistě legitimní. A to také dle mínění samotných novinářů. Žurnalistika chce, aby veřejnost její práci vnímala jako co největší snahu o přiblížení se pravdě. Minimálně do takové míry, aby „si zasloužila naši důvěru ve svou poctivost.“ (McNair, 2004, s. 12) Jakákoli újmatnost je proto z profesního i etického hlediska naprosto vyloučená. Pokud by se tedy Brezina či Holub dopustili korupčního jednání, nebylo by nic k podivu nad pohrdáním takovými novináři.

Zpronevěřili by se vlastním řadám. Jenže ani jeden z těchto mužů se k takovému jednání neuchýlil.

Zeman chtěl na Brezinově případu dokázat zkorumpovanost celé české žurnalistické obce. Dvořáková sice takový jev mezi českými novináři připouští, avšak ne u kompletního systému. Navíc ani u Breziny se úplatnost neprokázala, což stvrdil soud. To však Zemanovi nevadilo. Odmítal se omluvit několik let. Neustále opakoval, že redaktor má důvěrnou smlouvu s Českými energetickými závody a píše na objednávku. Brezina tvrdil, že to není pravda. Proběhl audit, který nic nedokázal. Zeman ale stále trval na tom, že novinář jednal úplatně. Nechal se unést nedorozuměním, neověřil si fakta, kterými proti Brezinovi argumentoval. Dopustil se té samé chyby, kvůli které se médiím podle něj nedá věřit. Mimoto, ať už se politik či novinář nechá unést vidinou vlastní pravdy nebo materiálního příslibu, jasně zrazuje výše popsané principy morálního a legitimního chování.

I době, kdy sám ČEZ informaci o existenci jakékoli smlouvy o psaní na zakázku dementoval, Zemana své tvrzení nevzal zpět. Do doby provedení auditu a vyjádření společnosti, bylo pochopitelné, že dál hovořil o zkorumpování. Firma žádné prohlášení nevydala a věřit pouze tomu, koho obviňuji, to se ani po „vzorně eticky jednajícím“ politikovi nepožaduje. Jenže po objasnění celé situace, kdy bylo jasné, že Zeman jen špatně pochopil ředitele Černého, měla přijít omluva. Je lidské se mýlit, takové právo má i politik, avšak právě ten má být schopen převzít odpovědnost za své chyby, pokud ne osobně, minimálně politicky.

Nedá se proto nic zazlívat Brezinovi (2007), pro kterého byl právě toto „*zlomový okamžik, kdy Zeman svůj omyl proměnil v úmyslnou a zlovolnou lež. Čestný muž by se totiž na jeho místě v tuto chvíli jednoduše omluvil. [...] Jen zbabělce, který nedokáže ‚chlapsky‘ přiznat chybu, musí k omluvě donutit soud.*“ Političtí psychologové by takové chování zřejmě označili jako posttotalitní syndrom. Jistá dávka arogance a vlastního „mindráku“ se zdá v chování tehdejšího předsedy vlády patrná. Situační svědomí, zdá se, nezafungovalo. Jinak by Zeman zanalyzoval situaci a s pomocí etických principů i norem by zjistil, že je na čase se omluvit. Tím pádem by převzal odpovědnost a upozadil by své ego a touhu po moci. Jeho chování se příliš neliší ani od Webrovy definice demagogického vládnutí. Politikovi se dle ní může stát, pokud se nechá unést ješitností, že sklouzne místo opravdového jednání k herecké roli. Jeho jednání bude lehkovážné, odpovědnost se vytratí, hlavní roli bude hrát dojem. Můžeme tvrdit, že je to přehnané porovnání a argumentovat tím, že dle Vrchního soudu Zeman jen pravdivě citoval, proto není vinen. Ústavní soud však jasně konstatoval, že předchozí rozhodnutí nechránila novinářovu osobnost. „*Vytvoření obrazu zkorumpovaných*

*médií má devastující účinek na vztahy v občanské společnosti. (...) Difamace jednotlivců představiteli státní moci a z ní plynoucí dezinformace všech členů společnosti je technikou dobře známou totalitním režimům...*⁵⁵ Což potvrzuje i McNair (2004, s. 86), když říká, že „kritická a pluralistická žurnalistika je považována za pojistku proti možnosti návratu autoritářské vlády a za hlídacího psa, jenž upozorňuje na zneužívání moc těmi, kterým byla svěřena po volbách.“

Weber (1929, s. 50) už ve dvacátých letech minulého století připomínal, že se příliš neoceňuje fakt, že odpovědnost by měla být pro novináře průměrně právě tak hluboká jako u učence. Opatrnost řádného novináře je proto vyšší než u běžné populace. Jenže tomu málokdo věří a existují k tomu jistě důvody. *„Nesrovnatelně těžší pokušení, které toto povolání s sebou přináší a ostatní podmínky žurnalistické činnosti v dnešní době zplodily ony následky, které navykly publikum hleděti na tisk jako na směs nízkosti a žalostné zbabělosti.“* Je proto třeba i novináře podrobovat kritice. Pokud se však ukáže, že neoprávněně, následuje jediná možná varianta – přijetí odpovědnost za křivé nařčení. Proti obvinění od počátku hrálo jistě i to, že se Brezina na ekologii a energetiku zaměřoval, logicky by proto měl být zvláště opatrný na zaplétání se energetickou firmou. Takové spojení by ho profesně zničilo.

Jak je řečeno v komentáři Tiskového zákona, realizace svobody projevu zahrnuje jak povinnost, tak odpovědnost. Což platí na obě strany. Zeman se tudíž měl omluvit v tom okamžiku, kdy vyšlo najevo, že pouze veřejně „pravdivě citoval“. Brezina se alespoň omluvy dočkal. Kauza kolem bývalého ministra zahraničí Zieleniece a uplácení novináře se táhla rok. K omluvě několikrát vyzval dokonce prezident Havel. Ten se nakonec neudržel, dostál odpovědnosti za své politické činy (jmenování Zemana) a Zieleniecovi se omluvil sám. Na tiskové konferenci na Pražském hradě řekl: *„Musel jsem to udělat, chtěl-li jsem být věren svému pocitu politické odpovědnosti za jednání těch, které jmenuji.“*

Zeman měl právo se na novináře zlobit, kauza se sebevraždou jeho syna nebyla morálně ani lidsky v pořádku, ale *„celá záležitost se těžko dá považovat za hlavní vysvětlení, proč se Zemanův pohled na média posunul do tak negativní polohy až v roce 1998. Zřejmě významnější byl přesun šéfa ČSSD z opozice do Strakovy akademie, a hlavně role novinářů při zveřejnění některých velmi nepříjemných afér, které začaly Zemana pronásledovat v závěru devadesátých let.“* (Kopeček, 2015, s. 104) Ať už bylo za přístupem tehdejšího premiéra k novinářům cokoli, čtyři roky jeho úřadu podle Kopečka provázela téměř permanentní válka s novináři. Politolog zároveň potvrzuje v úvodu zmiňovanou studii

⁵⁵Viz příloha.

Masarykovy univerzity, podle které patří mezi důvody propadu důvěry v české novináře i fakt, že je občané viní z následků Opoziční smlouvy na jejich životy. Kopeček totiž uvádí, že Zemanova „mediální válka“ sociálnědemokratickému vládnutí rozhodně nic neusnadnila a „posilovala negativní obraz Opoziční smlouvy.“

2.4.2 Snaha o zničení týdeníku Respekt

Případ šéfredaktora Respektu Holuba se od toho Brezinova liší ve dvou zásadních bodech. Holubův článek nebyl od počátku poznamenán korupčním pozadím, ani v Zemanových očích. Naopak o úplatkaření jeho vlády pojednával. Vadil tedy vládě ne kvůli okolnostem vzniku, ale kvůli svému obsahu. Druhým, avšak dle autorky práce snad ještě zásadnějším, rozdílem je fakt, že vláda poprvé zakročila vůči nějakému médiu jako celku. Dokonce se její předseda vyjádřil tak, že by rád, aby došlo k zániku týdeníku. To samo o sobě jistě není legitimní politické chování. Vždyť Média a politika se vzájemně potřebují. Jak již bylo řečeno, novináři patří do veřejné politiky, jsou hlasem politiků k občanům. Obě strany tak mají být jakými partnery, ne soky na bitevním poli. Samozřejmě existují jistá pravidla daná legislativou, profesními kodexy i osobní etikou, pokud se tyto meze překročí, má právo se každá ze stran bránit. K soudnímu či policejnímu rozhodnutí u toho případu sice nikdy nedošlo, avšak z reakcí veřejně uznávaných osob i organizací a ostatních novinářů lze soudit, že zničení média mezi obrany hodné jednání nepatří. „*Pokud premiér Zeman přesně uvedl, že vláda hodlá trýznit Respekt žalobami tak, aby zanikl, jde o nepřijatelné ohrožení svobody slova, v demokracii naprosto nepřípustné,*“ napsal tehdy v písemném prohlášení generální ředitel Světové asociace novin Timothy Balding.

Jeho slova potvrzuje také Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Svoboda projevu neplatí jen pro příznivě přijímané myšlenky, ale i pro ty co jsou považované za urážlivé či šokující. Tato jakási „tolerance“ kritiky patří k demokratické společnosti, k jejím pluralitním základům a z požadavků na snášenlivost a otevřenost. Kromě toho liberální systém uplatňuje velmi nízký stupeň politické kontroly nad médii. Politické elity podle Bartoně bývají vůči novinářským kritickým i nevídaným postojům tolerantní. Jak bylo výše citováno: „*Liberálně demokratický politický systém navíc novinářskou kritiku elit jako podmínku své legitimacy vyžaduje. Kritika a pluralistická žurnalistika je považována za pojistku proti možnosti návratu autoritářské vlády a za hlídacího psa, jenž upozorňuje na zneužívání moc těmi, kterým byla svěřena po volbách.*“

Zeman sice ještě v devadesátých letech tvrdil, že by chtěl, aby mezi vládou a tiskem existoval stav rovnoprávného partnerství, ve kterém média kritizují vládu za její chyby. Posléze ale téměř bez důkazů obvinil novináře z korupce a druhého ze lži. K obvinění mu stačila jedna kritická věta. Žurnalistika ale přece neplní jen funkci prostředníka mezi politiky a veřejností, zároveň také kontroluje. Jak vyzdvihuje McNair, novinářská kritika elit představuje pro liberálně demokratický systém podmínku pro svou legitimitu. Upozornění na možný nezdárný boj vlády proti korupci, patří k takové potřebné kritice. Mimoto je opět nutno připomenout společný rámec pracovních hodnot a norem novinářů. Etický kodex jasně stanovuje, že se musí odmítat jakékoli zásahy státních orgánů, jež by mohly ovlivnit pravdivost sdělení. Respekt tak měl plné právo se bránit, pokud se vládě nelíbilo, že ji kritizuje. Spor tak lze podle Holuba (2013) shrnout třemi větami. „1) *Kritizovat současnou vládu za korupční chování je možné. 2) Stejně tak může český premiér nadále vyhrožovat médiím, že je za kritiku zničí, a může za tím účelem podnikat příslušné kroky. A konečně za třetí: české veřejné instituce nemají velký zájem hájit práva občanů proti výkonné moci státu.*“

2.4.3 Žaloba na prezidenta republiky

Kauza Peroutka má cosi společného s předchozími dvěma. Ve chvíli, kdy Zeman věděl, že se zmýlil a měl převzít za své činy odpovědnost, si dál stál za svým. Brezinovi se sice nakonec omluvit musel, Holubovi ne, ale jak psal v odůvodnění veřejný obhájce Motejl, spor zkrátka „vyšuměl“ ze všech stran. S Peroutkou se to však má jinak. Jako kdyby si Zeman s postupem času troufal vůči své pozici, veřejnosti i novinářské obci víc a víc. Dva spory z devadesátých let nepůsobí v počátku neopodstatněně, to maximálně jejich další průběh. Neomlavit se osm let, ačkoli velmi záhy po obvinění dotyčný ví, že se nechal zmást cizím tvrzením, či se přit o jednu kritickou větu, kvůli které by rád zničil týdeník – to rozhodně nepatří k uvědomělému a neegoistickému politickému jednání.

Neumět uznat svou chybu, dokud k tomu politika nepřiměje soud či spor „nepřejde“, se stále dá pochopit jako projev oné weberovské ješitnosti nebo posttotalitního syndromu. Leč stát si za tím, že jsem četl článek již zemřelého, navíc velice uznávaného autora, i přesto, že ho brání, jak jeho rodina, tak historici a literární vědci, a dokonce nad celou kauzou ve veřejné debatě vládne spíše výsměch (viz Slomkův žert), nežli cokoli jiného, to už rozhodně není politikovi hodno. Čas omluvit se uplynul s první výzvou historiků a vnučky novináře. Prezident se sice omluvil za nenalezení článku, avšak dodal, že na jeho existenci přesto trvá.

Nyní, i kdyby se text s titulkem „*Hitler je gentleman*“ skutečně našel a autorem by byl Peroutka, Zeman již z celé kauzy nevyjde jinak než jako politik hnaný egoistickou touhou po moci, s kterou jen touží exhibovat. „*Neboť ačkoliv, či právě proto, že moc jest nezbytným prostředkem a úsilí o moc tudíž jednou z ženoucích sil každé politiky, není zhoubnějšího znetvoření politické síly, než chvastounství mocí a ješitné sebevzhlížení v pocitu moci a vůbec každé vykořisťování moci pro ni samou.*“ (Weber, 1929, s. 73)

Žádný politik, natož pak prezident republiky by se neměl nechat unášet touhami a emocemi. Hvíždala akcentuje patetické zanícení, které společnost nesmí politikům dovolit. Takové jednání nepatří do politiky, nýbrž do showbyznysu. U veřejných tvrzení takto jednajících politiků těžko rozlišit, co je realita a co konspirační teorie. Jak již bylo výše napsáno, každý, byť sebemenší politický post zaručuje vědomí vlivu nad lidmi a hlavně pocit, „*že drží ve svých rukách nervový proužek historicky důležitého dění, který se pozvedá nad všední den.*“ (Weber, 1929, s. 70) A to je zhoubný pocit, který dokáže dohnat k rozporuplným činům. Zdá se, že Zeman v kontextu těchto tří případů tento proužek pomalu pozvedá a v kauze Peroutka už jej velkolepě třímá nad hlavou. Avšak Sutor připouští, že jistý přirozený egoismus neznačí vadu osobnosti, ale nutnou snahu o sebezáchovu a rozvinutí vlastních vloh. Pokud ale politik ztratí sebekázeň, začne asertivně hájit vlastní zájmy. Upadne pak do ukájení se vlastní funkcí, zapomene na odpovědnost a službě věci. Ztratí také schopnost prozíravosti.

Trefováním se do étosu dobré žurnalistiky, tedy obvinění obecně uznávaného novináře ze sympatizování s hrůzným diktátorem, ovlivní názor veřejnosti obdobně jako nařčení z korupce. Nedůvěra v žurnalistickou práci pak logicky musí vzrůst, pokud prezident republiky přijde s tím, že uznávaný novinář psal texty zcela opačného vyznění, než dosud měla společnost zato. Jako demokratického a národ hájícího Peroutku navíc nevnímala jen část české populace, ale i jeho rodina. Na to upozorňuje redaktorka časopisu Respekt Ivana Svobodová.⁵⁶ Pokud tento lidský aspekt nevzbuzuje v politikovi žádný rozpor s jeho osobní

⁵⁶ „*Necelou hodinu cesty vlakem z Prahy leží v posteli přikrytá po bradu v přizemním pokoji domova pro seniory drobná stařenka, poslední manželka Ferdinanda Peroutky. Na parapetu v zorném úhlu očí Slávky Peroutkové je vystaven portrét dávno zemřelého manžela, na polici proti televizi mezi knihami Čapka a Tigrida visí Peroutkova fotografie z New Yorku, kde spolu nakonec zakotvili a kde v roce 1978 zemřel. Slávka Peroutková jej následovala do exilu poté, co v roce 1948 odešel ze země před nástupem komunismu. Tři roky poté, co jej konec války osvobodil z koncentráku. Mohl se z něj dostat daleko dřív – už v roce 1939 jej z prvního uvěznění nechal přivést K. H. Frank a nabídl mu svobodu, když se znovu ujme vedení Přítomnosti a bude v ní loajální k novému režimu. To Peroutka odmítl – ať ho raději odvezou zpět do koncentráku. ‚Byl skutečný muž,‘ pokyvuje unaveně hlavou téměř čtyřicetiletá paní Peroutková. ‚Nesnášel nacismus, nesnášel komunismus,‘ usměje se, než znovu usne, ‚skutečný muž‘. O tom, jak prezident s památkou jejího muže nakládá, nemá stará paní tušení. Zpočátku jí to její blízcí opatrně naznačovali v obavě, že by se to mohla dozvědět z televize zavěšené u lůžka, ale byla prý tak vyděšená, že celou prezidentskou patálii rychle zamluvili. Řekli jí, že šlo jen o malou mýlku, celý národ že to prezidentovi vysvětlil a už je zase všechno v pořádku.*“ (Svobodová, 2016)

etikou, alespoň s tou politickou by měl. V teoretickém kontextu jsme vyšli z tvrzení, že pokud se chce člověk stát politikem, musí z politiky učinit své povolání. S tím na sebe bere i jisté morální povinnosti, pokud mu je nenakazuje „etika smýšlení“, tedy jeho ideály, měl by se pokusit řídit se „etikou odpovědnosti“ a být si vědom následků svých činů.

Závěr

Hned zpočátku se práce zmiňuje o základech západní politické teorie stojících na ne příliš etických pilířích. Klamání davu a užití násilí bez velkých morálních dilemat však není nejlepší cestou pro 21. století. Teoretický rámec této práce se proto pokusil definovat morální a odpovědnou politiku, na které by demokracie měla stát. Uklidňujícím dojmem může působit fakt, že čistý boj o moc bez etického měřítka, nebo zcela opačné čistě morální chování zatím v politice neexistuje. Politik se nemusí rozhodovat mezi dvěma extrémy. Totální demoralizování politiky prozatím nehrozí. Běžný mocenský instinkt se však může velice snadno zvrátit k čistě osobnímu sebeopájení funkcí. Politik přestane sloužit „věci“, kterou nahradí ego. Zůstane jen politika nevěcnosti a neodpovědnosti. Právě kvůli této hrozbě má etika pro politiku nepostradatelný význam. Bez ní se politik snadno nechá unést k jednání založenému na ješitnosti nebo násilí. Nehledí na druhé, ani na obecné dobro. Následky svých činů opomíjí a odpovědnost se stává pouhým politickým krokem. Společnost však význam morální ve veřejném prostoru opomíjí. Naše eticky „neutrální“ chápání politiky si postupně začíná zvykat na to, že morálka do politiky nepatří a média, která na tuto absenci upozorňují, jsou zaujatá nebo podplacená. Nepřidávají tomu jistě ani výroky politika potažmo prezidenta, které obdobné názory potvrzují.

Nemusíme pátrat dlouho, stačí přihlédnout k událostem posledních dní. Při nedávné návštěvě v Číně prezident pronesl na tiskové konferenci: „Tady jsou další novináři? Novinářů je příliš moc, měli by se likvidovat.“ Při tomto výroku se navíc obracel na svůj ruský protějšek, kde situace pro novináře není příliš příznivá. „Není nutné je likvidovat, ale omezit,“ reagoval Putin.⁵⁷ Prezidentův mluvčí Jiří Ovčáček Zemana hájil tím, že šlo o „tradiční bonmot“. Hlava státu však nemůže vtípkovat o likvidaci jakékoli lidské bytosti. Nehraje roli, zda se jedná o „hlídací psy“ demokracie či kohokoli jiného. Podobná tvrzení nejsou v historii Miloše Zeman raritou. Proto si také práce vytyčila za cíl zodpovědět otázku, zda tento politik respektuje postavení novináře v demokratické společnosti. K zodpovězení měly posloužit tři konkrétní případy. Soudní spor s novinářem Ivanem Brezinou kvůli údajné korupci, výhrůžky zničením týdeníku Respekt a také kauza s tykající se domnělého článku Ferdinanda Peroutky.

V teoretické části této práce je novinář popsán jako osoba, jejímž hlavním cílem, ba snad i posláním, by mělo být vyhnout se lži, korupci a podjatosti. Nejen tedy žurnalista, i

⁵⁷ Vyjádřili se oba během tiskové konference.

politik by měl mít obdobné cíle a poslání. Ať už premiér, řadový opozičník či prezident – ani jedna z těchto veřejně činných funkcí nemůže obviňovat z korupce a lhaní a u toho sama, ještě ke všemu vědomě, nemluvit pravdu. Pokud navíc politik z úplatkářství obviňuje novináře, tedy někoho, koho by měl v dobře fungující demokratické společnosti spíše ocenit jako prostředníka a zároveň potřebného kritika, měl by si být opravdu jistý ve svých argumentech. Brezinova kauza přinesla jeden zásadní obrat. O korupci novinářů se do té doby často mluvilo, obzvláště v případech, kdy se nějaké tvrzení obsažené v médiích někomu nelíbilo. Brezina ale dokázal, že si to novinář nemusí nechat líbit a má cenu se bránit.

Obdobně se zachoval i Petr Holub, tehdejší šéfredaktor časopisu Respekt. Napsal komentář, který se Zemanově vládě nelíbil. Přitom však text o vládě nepojednává. Z kontextu jedné věty pouze vyplývá, že Holub mohl kritizovat kabinet, který slíbil, že s korupcí bude bojovat, ale místo toho umožňuje úplatkářskému prostředí existenci. Zeman však byl během konfliktu přesvědčen, že Holub vládu jako celek nařkl z korupce. Proto chtěl týdeník žalovat a žádat po něm tak vysoké odškodné, že by zanikl. Netajil se ani s tím, že právě to je jeho záměrem. Pokud však premiér plánuje zničení nějakého média, jedná se o nepřijatelné ohrožení svobody slova, ke kterému v demokratickém státě nemůže dojít. Naopak by politické elity měly být k novinářské kritice tolerantní. Liberální demokratický systém vlády bez takové kritiky ani nemůže existovat. Vyžaduje ji jako svou pojistku.

Pokud bychom tedy měli zodpovědět otázku, zda politik Miloš Zeman respektuje postavení novináře v demokratické společnosti, z celé práce vyplývá, že tomu tak není. Zeman navíc nejen, že nerespektuje novinářskou obec, zároveň překročil sám jistou etickou hranici. Rozhodně nejedná tak, jak bylo výše stanoveno, že by se měl politik chovat. Nebere v potaz odpovědnost za své politické činy. Patrné je to ze zkoumaných případů. Místo uznání vlastní chyby čeká, až mu nebude zbývat jiná možnost než odpovědnost přijmout. Z jeho morálky se tak stává jen prázdné politické gesto.

Summary

Presented thesis examines often complicated relationship between Miloš Zeman and the media. The point of this work was to map his stance to journalists and to answer the question: whether he respects the role of a journalist and their position in a democratic society. Firstly, the author determined three theoretical bases: how the politician should ethically act, what are the standards for the protection of personality and freedom of speech, and what is the relation between media and politics. In the practical part followed description of each instance. Then the work compared all these three cases with previous defined theoretical context. The result of the thesis is an analyzed view of Zeman's approach to journalists and their work. Author wants to demonstrate the importance of journalistic work for a democratic society as well as how this aspect is being ignored by the current president.

If we should respond to the question whether Zeman respects the role of a journalist and their position in a democratic society, we have to admit that he does not. The analysis implies that he cannot stand the critique of his political behavior. Moreover, in the researched cases, Zeman not only did not respect the journalistic community, but also crossed certain ethical border. He definitely did not act in how the right way was described in the theoretical part of this thesis. Instead of recognizing his own mistakes, Zeman waits until he must accept the responsibility. In these three cases, his morale became only an empty political gesture.

Použitá literatura

Knižní zdroje:

ACHTERHUIS, Hans. *Politika dobrých úmyslů*. Překlad Olga Krijtová. 1 vyd. Brno: Barrister & Principal, 2002. 119 s. ISBN 80-85947-78-1.

BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. 1. vyd. Praha: Linde, 2002. 316 s. ISBN 80-7201-367-X.

BĚLOHRADSKÝ, Václav. *Kapitalismus a občanské ctnosti*. 1 vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992. 142 s. ISBN 80-202-0368-0.

BURTON, Graeme a JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s. Studium. ISBN 80-85947-67-6.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Rozkládání státu*. 1. vyd. Praha: Universum, 2012. 175 s. ISBN 978-80-242-3488-5.

DOČEKALOVÁ, Pavla, ŠVEC, Kamil a DANĚŠ, Jaroslav. *Úvod do politologie*. 1 vyd.. Praha: Grada, 2010. 263 s. ISBN 978-80-247-2940-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

CHALOUPKOVÁ, Helena. *Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, 364 s. ISBN 80-7179-450-3.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.

JIRÁK, Jan a Blanka ŘÍCHOVÁ. *Politická komunikace a média*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 6-8. ISBN 80-246-0182-6.

KOPEČEK, Lubomír. *Deformace demokracie?: opoziční smlouva a česká politika v letech 1998-2002*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2015. 336 s. ISBN 978-80-7485-031-8.

KREJČÍ, Oskar. *Politická psychologie*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2004. 319 s. ISBN 80-86119-84-X.

LOUŽEK, Marek. *Max Weber*. 1 vyd. Praha: Karolinum, 2005. 753 s. ISBN 80-246-0812-X.

MCCHESENEY, Robert Waterman. *Problém médií: jak uvažovat o dnešních médiích*. 1. čes. vyd. Všeň: Grimmus, 2009. 140 s. ISBN 978-80-902831-2-1.

- MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Překlad Hana Antonínová. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 182 s. Sociální vědy. ISBN 80-7178-840-6.
- MORAVEC, Ondřej. *Mediální právo v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. 287 s. ISBN 978-80-87576-52-6.
- PEHE, Jiří. *Demokracie bez demokratů: úvahy o společnosti a politice*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2010. 295 s. ISBN 978-80-7260-234-6.
- POTŮČEK, Martin a kol. *Veřejná politika*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2016., 309 s. ISBN 978-80-7400-591-6.
- PROKŠ, Petr. *Politikové a vznik republiky: 1914-1918*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1998. 238 s. ISBN 80-7175-078-6.
- RŮŽIČKA, Vlastimil. *Politika a média v konzumní společnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 181 s. ISBN 978-80-247-3667-9.
- SHAPIRO, Ian. *Morální základy politiky*. Překlad Milan Znoj. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 239 s. ISBN 80-246-0716-6.
- SUTOR, Bernhard. *Politická etika*. Překlad Zdeněk Drápala a Zdeněk Bígl. 1. vyd. Praha: Oikúmené, 1996. 391 s. ISBN 80-86005-17-8.
- THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Překlad Pavla Císařová. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-806-6.
- TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 293 s. ISBN 978-80-7367-683-4.
- WEBER, Max. *Politika jako povolání*. Překlad Jan Mertl. Praha: Orbis, 1929. 90 stran. Politická knihovna; řada I, kniha XVI.

Právní předpisy:

Sdělení č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. [online]. [cit. 03.05.2017]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209>>.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. [online]. [cit. 03.05.2017]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120>>.

Zákon č. 46/2000 Sb., Tiskový zákon, o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších. [online]. [cit. 03.05.2017]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-46>>.

Zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod. [online]. [cit. 03.05.2017]. Dostupné z: <<https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

Soudní rozhodnutí:

Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 1. září 2016 sp. zn. 22Co 207/2016.

Recenzované sborníky:

MORAVEC Václav, URBÁNIKOVÁ Marína, VOLEK Jaromír (2016): Žurnalisté ve stínu nedůvěry: K některým příčinám klesající důvěryhodnosti českých novinářů. In: PETRANOVÁ, Dana, MINÁRIKOVÁ, Juliána, MENDELOVÁ, Dáša ed. Megatrendy a médiá 2016: Kritika v médiách, Kritika médií II. Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, 2016, s. 82-123. ISBN 978-80-8105-798-4.

MERTL, Jiří. Analýza weberovského a postweberovského pojetí moci: stav výzkumu v české politologii. In: Acta FF ZČU. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012, s. 15-39. ISSN 1802-0364.

Tištěná periodika:

HVÍŽDALA, Karel. Mediální krajina v postfaktuální době: Pasti a šance. *Host - měsíčník pro literaturu a čtenáře*. 2016, roč. 32, č.7, s. 43-48. ISSN 12119938.

BREZINA, Ivan. Reakce na obvinění Miloše Zemana. *Lidové noviny*. 1999, roč. 9, č. 120, s. 10. ISSN 1213-1385.

KOP. Syndikát se postavil za Respekt, *Hospodářské noviny*. 2001, roč. 11, č. 154, s. 3. ISSN 1213-7693.

Online zdroje:

BEDNÁŘOVÁ, Šárka. "Skutečná žurnalistika je o bourání stereotypů," říká Karel Hvížd'ala. *ČT24* [online]. 2011 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z

<<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1200924-skutecna-zurnalistika-je-o-bourani-stereotypu-rika-karel-hvizdala>>.

BREZINA, Ivan. PRÁVO: Chronologie případu Zeman. *Neviditelný pes* [online]. 2007 [cit. 2017-04-31]. Dostupné z: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/pravo-chronologie-pripadu-zeman-do0-/p_spolecnost.aspx?c=A070406_130121_p_spolecnost_wag>.

CEN. Hrad se zatím nemusí omluvit za Peroutku, rozhodl Nejvyšší soud. *IDNES.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/nejvyssi-soud-vyhovel-hradu-dgq-/domaci.aspx?c=A161028_151457_domaci_cen>.

ČERMÁK, Miloš. Proč nikdo nemá rád novináře (aneb jsou média vymknuta z kloubů)? *Britské listy* [online]. 2002 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<https://legacy.blisty.cz/art/10692.html>>.

ČERMÁK, Miloš. Miloš Čermák: Případ Brezina v. Zeman jako novinářské memento. *Ihned.cz* [online]. 2007 [cit. 2016-04-31]. Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-21919400-pripad-brezina-v-zeman-jako-novinarske-memento>>.

DOMÁCÍ. Kleslová má smůlu. Článek z Čapkovy vily nenapsal Peroutka. *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/udajny-peroutkuv-text-je-falesny-potvrdila-analyza/r~f473ac502fac11e598af002590604f2e/>>.

DOMÁCÍ. Kleslová má smůlu. Článek z Čapkovy vily nenapsal Peroutka. *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/udajny-peroutkuv-text-je-falesny-potvrdila-analyza/r~f473ac502fac11e598af002590604f2e/>>.

DRDA, Adam. Vláda chce zažalovat Respekt. *Bbc.co.uk* [online]. 2001 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/czech/lupacr/124.shtml>>.

Etický kodex. In: *Syndikát novinářů ČR* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: <<http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>>.

FENDRYCH, Martin. Zeman: Novináři by se měli likvidovat. Příště může "žertovat" o chemických zbraních. *Aktuálně.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-05-19]. Dostupné z: <https://nazory.aktualne.cz/komentare/zeman-k-putinovi-novinari-by-se-meli-likvidovat/r~ebcee65e38c511e7ac060025900fea04/?_ga=2.251166734.906658647.1495176329-298318709.1495176252.>.

HAVEL, Václav. Moc bezmocných. In: *Česká televize* [online]. [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/sites/default/files/1817870vaclavhavel_moc_bezmocnych_1978.pdf>.

HAVEL, Václav. Politika a svědomí. In: *Vaclavhavel.cz* [online]. [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.phpcat=clanky&val=73_clanky.html&typ=HTML>.

HOLUB, Petr. Něco sprostého a vulgárního. *Respekt* [online]. 2001 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2001/43/neco-sprosteho-a-vulgarniho>>.

IDNES.CZ a MAD. Zeman se omluvil novináři za nařčení z korupce. *IDNES.cz* [online]. 2007 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/zeman-se-omluvil-novinari-za-nařceni-z-korupce-fq7-/domaci.aspx?c=A070620_065649_domaci_mad>.

KABÁTOVÁ, Šárka. Proč se musí Hrad omluvit za Peroutku? Přečtěte si rozhodnutí soudu. *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/foto.aspx?r=ln_domov&c=A160916_101800_ln_domov_sk&foto=ELE66023c_rozsudek_page_004.jpg>.

KCH. Výzkum: Důvěra k médiím je znatelně pod svými maximy. *Media guru* [online]. 2015 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<http://www.mediaguru.cz/2015/04/vyzkum-duvera-k-mediim-je-znatelne-pod-svymi-maximy/#.V8Vzm2BkjIW>>.

KOPP, Milan a Jana ZEMANOVÁ. Respekt podal trestní oznámení na premiéra Zemana. *IRozhlas* [online]. 2001 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<https://www.irozhlas.cz/node/5480513?print=1>>.

KUBIŠTOVÁ, Pavla. Historik: Hrad na Peroutku vytáhl text, za který musel do koncentráku [online]. 2015 [cit. 2017-05-17]. *iDNES.cz*. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/ovcacek-vytahuje-na-peroutku-clanky-za-ktere-ho-odsoudilo-gestapo-1cx-/domaci.aspx?c=A150427_172148_domaci_pku>.

RESPEKT. "Debilové" z Prahy proti předsedovi vlády: Uplynulo 15 let, co vyšel komentář, za který chtěl Miloš Zeman Respekt zničit. *Respekt* [online]. 2016 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2001/47/debilove-z-prahy-proti-predsedovi-vlady>>.

ROUBALOVÁ, Barbora. Jak Zeman s Ovčáčkem hledali a nenašli článek Hitler je gentleman. *Ihned.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<http://domaci.ihned.cz/c1-64249200-jak-zeman-s-ovcackem-hledali-a-nenasli-clanek-hitler-je-gentleman>>.

ROZEHNAL, Aleš. Zemanovo vítězství aneb Jak číst rozsudek v kauze Peroutka. *Hlidací pes.org* [online]. 2016 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<http://hlidacipes.org/zemanovo-vitezstvi-aneb-jak-cist-rozsudek-v-kauze-peroutka/>>.

SHO. Historik amatér Ovčáček odsoudil Peroutku za článek, který mu přitížil u gestapa. *Lidovky.cz* [online]. 2015. Dostupné z: <<http://www.lidovky.cz/ovcacek-vytahl-proti-peroutk> [cit. 2017-05-17]>.

SUCHÁ, Veronika a ČTK. Zeman se po osmi letech omluvil. Podívejte se jak. *Aktuálně.cz* [online]. 2007 [cit. 2017-05-16]. Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zeman-se-po-osmi-letech-omluvil-podivejte-se-jak/r~i:article:451373/>>.

SVOBODOVÁ, Ivana. Ve jménu rodinné cti: Za koho vede Terezie Kaslová svou válku s Hradem. *Respekt* [online]. 2016 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2016/42/ve-jmenu-rodinne-cti>>.

ŠŮRA, Adam. Zeman by šel proti Respektu znova: Rozhovor s bývalým šéfredaktorem Respektu Petrem Holubem o tom, jak chtěli Miloš Zeman a jeho vláda týdeník zničit. *Respekt* [online]. 2013 [cit. 2017-05-17]. Dostupné z: <<https://www.respekt.cz/volby-prezidenta/zeman-by-sel-proti-respektu-znova>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03.

(textová příloha)

Příloha č. 2: Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 1. září 2016 sp. zn. 22Co

207/2016. (obrázky)

Přílohy

Příloha č. 1: Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03.

I.ÚS 453/03 ze dne 11. 11. 2005
N 209/39 SbNU 215
K právu na ochranu osobnosti

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudkyň Elišky Wagnerové (soudce zpravodaj) a Vlasty Formánkové - ze dne 11. listopadu 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03 ve věci ústavní stížnosti I. B. proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 12. 2001 sp. zn. 1 Co 147/2001 a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003 sp. zn. 28 Cdo 1395/2002, jimiž byla stěžovatelova zmíněná žaloba proti vedlejšímu účastníkovi Ing. M. Z. na ochranu osobnosti.

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 12. 2001 sp. zn. 1 Co 147/2001 a rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 2003 sp. zn. 28 Cdo 1395/2002 byla porušena základní práva stěžovatele na zachování jeho osobní cti a dobré pověsti, garantovaná čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se tato rozhodnutí ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností zaslano Ústavnímu soudu ve lhůtě stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon o Ústavním soudu") se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozsudků, neboť má za to, že obecné soudy svými rozhodnutími porušily ústavně zaručená základní práva stěžovatele, konkrétně právo na osobní čest a dobrou pověst ve smyslu čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a také právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

V záhlaví citovaným rozsudkem změnil odvolací soud rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2001 č. j. 37 C 115/99-100 tak, že zamítl žalobu stěžovatele, aby žalovaný (vedlejší účastník Ing. M. Z.) zajistil do 15 dnů od právní moci rozsudku na vlastní náklad uveřejnění omluvy v deníku M., a sice v rozsahu odpovídajícím minimálně rozměru 8,5 (dva sloupce) x 3 cm v redakční části listu, tohoto znění: "Omlouvám se novináři I. B. za nepravdivé výroky o tom, že psal na objednávku Č., se kterými měl důvěrnou smlouvu, a za to, že jsem ho nařkl z korupce.", a aby zaplatil stěžovateli 300 000 Kč. Dále odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Proti tomuto rozsudku si podal stěžovatel dovolání, o němž rozhodl v záhlaví citovaným rozsudkem Nejvyšší soud tak, že je podle § 243b odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen "o. s. ř.") zamítl.

V podané ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že se jako novinář především zabývá ekologickou tematikou. Důvodem výše nastíněného soudního sporu bylo několik slovních útoků vedlejšího účastníka ve funkci předsedy vlády vůči stěžovateli, které se udály v Poslanecké sněmovně 29. 6. 1999, v pořadu České televize dne 30. 6. 1999, ve vysílání rozhlasové stanice Český rozhlas dne 3. 7. 1999 a také na tiskové konferenci v Lidovém domě dne 16. 7. 1999. Dle stěžovatele vedlejší účastník v Poslanecké sněmovně výslovně uvedl, odvolává se na svědectví generálního ředitele Č., Ing. Č., toto tvrzení: "Když si přejete neustále nějaké konkrétní důkazy o korupci novinářů, dovolte, abych vám jeden dal. Existuje novinář, který se jmenuje I. B. Tento novinář psal pro

časopis R. a možná ještě píše. Tento I. B. psal články na podporu dostavby jaderné elektrárny Temelín. Na tom není samozřejmě nic špatného. Já, jak dobře víte, jsem rovněž zastáncem dostavby této elektrárny. Ale tento I. B. měl důvěrnou smlouvu s Č., to znamená, psal na objednávku Č., a to už pokládám za formu korupce." V pořadu České televize pak vedlejší účastník měl toto tvrzení doplnit: "A když dovolíte, já vám jako prvním novinářům řeknu něco, co jsem ještě neměl příležitost říci. Víte, že jsem včera obvinil pana redaktora I. B., který na mě následně podal oznámení, z toho, že si ať už jakoukoli formou nechával zaplatit své články ve prospěch dostavby jaderné elektrárny Temelín, a to od podniku Č. Vím tak, že tiskový mluvčí Č. tuto zprávu dementoval. Vím ovšem také, že mě zhruba před měsícem generální ředitel Č., pan Č., informoval o tom, že tato smlouva uzavřena byla a on že ji zrušil. Co z toho vyplývá? V tom případě buď nemluví pravdu tiskový mluvčí Č., nebo nemluví pravdu generální ředitel Č. A už kvůli tomu je tyhle věci zapotřebí šetřit, ať jde o zahraničí, ať jde o dopravu, ať jde o energetiku, protože korupce je strašně těžko prokazatelná." Ve vysílání rozhlasové stanice Český rozhlas měl vedlejší účastník uvést toto: "Veřejně vám sděluji následující informace, že jsem sledoval před nějakou dobou, asi před měsícem, televizní pořad, který se, tuším, jmenuje Na hraně, a v tom pořadu byla diskuse k Temelínu. Tak tam mj. za přítomnosti pana B. ho jeden ekologický aktivista obvinil, že píše pro Č. za peníze Č. články ve prospěch jaderné energetiky. Ale shodou okolností jsem se krátce poté, protože byl přizván jako expert na jednání vlády o Temelínu, setkal s novým generálním ředitelem Č., panem Č. A říkal jsem mu: podívejte se, pane generální řediteli, já jsem sice pro dostavbu Temelína, ale slyšel jsem v tomto pořadu, že pan B. o vás píše za peníze za smlouvu. A myslím si, že to není správné, že se každý má prosazovat svými názory, a nikoli korupcí. Pan Č. mi tehdy řekl doslova a před svědky: Pan B. u nás není zaměstnán, pan B. má u nás jenom smlouvu. Vzal jsem toto sdělení na vědomí. Ale dovoluji mi, abych pokračoval. Nyní pan Č. prohlašuje, že mne mylně informoval. Vydal takové prohlášení. Výborně, sděluji vám tedy další věc. Několik týdnů nato - a teď, upřímně řečeno, nevím kdy, při nějaké recepci, kde jsme se oba potkali, - ke mně pan generální ředitel Č. přišel a oznámil mi: já jsem tu smlouvu s panem B. zrušil. A já jsem to vzal na vědomí. A teď vám oběma, protože jste redaktori, kladu jednoduchou otázku: dobře, připouštím, že se mohu mýlit a že žádná taková smlouva neexistovala. Mýlit se je lidské. Ale jak můžete zrušit smlouvu, která neexistuje?" Na tiskové konferenci v Lidovém domě na přímou otázku stěžovatele, zda existují důkazy o jeho korupci, vedlejší účastník odpověděl: "Sled vaší causy je následující. Fáze číslo jedna: v televizním pořadu Na doraz jste byl obviněn ekologickým aktivistou z toho, že pro Č. za peníze píšete propagační materiály. Byl jste v tom pořadu přítomen a nechci to teď rozvádět, protože to byla skutečná fáze číslo jedna. Čili toto obvinění zaznělo z jiné strany a veřejně ještě dříve než ode mne. Fáze číslo dvě: za přítomnosti svědků jsem se dotázal generálního ředitele Č., pana Č., a říkal jsem, já jsem sice zastáncem nukleární energetiky stejně tak jako vy, ale pokládám za poněkud nemravné, když si váš podnik platí články novinářů, pokud je pravda to, co bylo řečeno v pořadu Na hraně. Veřejně mohu konstatovat, že generální ředitel Č. konstatoval: pan B. u nás není zaměstnán, ale má s námi smlouvu. A řekl to před svědky. A fáze číslo tři, pane B.: krátce poté přišel pan Č. opět před svědky na jakési recepci v Lichtenštejnském paláci a oznámil mně, že smlouvu s vámi zrušil. To jsou tedy tři naprosto jasné argumenty, o které se opírám."

Stěžovatel si je vědom toho, že stejně jako politici i on jako novinář je podroben zvýšené kontrole a musí snést případnou kritiku za své názory a postoje, nicméně tato kritika nesmí být nepravdivá a s ohledem na charakter nařčení dehonestující. Protože výše citované nařknutí z korupce pocíťoval stěžovatel jako značnou újmu, která ohrožovala jeho čest a dobrou pověst v odborných kruzích i ve společnosti (a následky na sebe nenechaly čekat), požádal o ochranu cti a důstojnosti obecné soudy.

Výše citovaným rozsudkem soudu prvního stupně bylo žalobě stěžovatele vyhověno, ale toto rozhodnutí bylo posléze změněno rozhodnutím soudu odvolacího, resp. dovolacího. Stěžovatel vytýká odvolacímu a dovolacímu soudu, že svými rozhodnutími zasáhly do jeho základního práva na osobní čest a dobrou pověst, jakož i do práva na spravedlivé soudní řízení. Stěžovatel argumentuje tím, že si je vědom toho, že kritiku počínání fyzické osoby opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován pravdivý údaj, nelze zpravidla pokládat za odporující ustanovení § 11 občanského zákoníku, a to i když v kritice bylo použito v odpovídající míře ironizování, odsuzování a zavrhování kritizovaného počínání fyzické osoby. Naproti tomu, použití kritiky, ironizování, odsuzování a zavrhování jednání nebo činnosti fyzické osoby, o níž je sdělován nepravdivý údaj, představuje zpravidla citelný neoprávněný zásah do práva fyzické osoby na ochranu její osobnosti, přičemž tu jde o značnou intenzitu neoprávněného zásahu, který bude obvykle mít nepříznivé důsledky pro takto postiženou osobu co do jejího postavení. Jak stěžovatel uvádí, obvinění vedlejšího účastníka bylo prvním jmenovitým obviněním novináře z korupce, přičemž se jednalo o podezření z korupce průmyslovým koncernem, které je z pohledu novináře považováno za nejhorší. Stěžovatel se obává, že v jakémkoli budoucím odborném sporu s ekologickými aktivisty bude z tohoto důvodu znevýhodněn. Stěžovatel konkrétně nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, který úvodní informaci o korupci stěžovatele shledal jako pravdivou, neboť ji vedlejší účastník získal od věrohodné osoby. Stěžovatel namítá, že svědectví před soudem prvního stupně a u odvolacího soudu si v mnohém odporují, působí nevěrohodně a účelově. Rozhodně nemůže souhlasit s tím, že označení novináře za zkorumpovaného bylo vlastně výkonem práva kritiky, který nemůže být podroben důkazu pravdy. Především je však stěžovatel názoru,

že se vedlejší účastník nemůže zprostit odpovědnosti poukazem na relevantní zdroj informací. Nelze dle jeho názoru připustit, aby pouhý odkaz na relevantní osobu zbavoval nositele zprávy odpovědnosti. Pouze v případě, vykonává-li zpravodajskou povinnost, lze připustit, že pokud zprostředkovává informaci o určité události, kdy je dán veřejný zájem, může být právu na informace a jejich šíření dána přednost před ochranou osobnosti. A právě při střetu těchto práv je povinností soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda nebyla jednomu právu dána bezdůvodně přednost před právem druhým. V daném případě však nešlo o tradiční kolizi sdělovacích prostředků a politika, jak tomu zpravidla bývá při střetu práva na informace a práva na ochranu osobnosti, nýbrž v projednávaném případě byl novinář "terčem", kterým se nedobrovolně stal v "jakémsi odvěkém boji mezi novináři a politiky", a navíc byl v nerovném postavení. Stěžovatel také vyjádřil svůj nesouhlas s tím, že soud posoudil výroky, které následovaly po stanovisku Č. a které informaci o možné korupci či psaní za peníze vyvracely, tak, že se jednalo o jakési vyjádření na žádost médií či žalobce. Stěžovatel se naopak domnívá, že tyto výroky byly odpovědí na otázky související s tím, že jak Č., tak i její generální ředitel zprávu o existenci smlouvy dementovali a otázky se vztahovaly k důkazům o korupci. K rozhodnutí dovolacího soudu stěžovatel uvádí, že očekával, že se Nejvyšší soud vypořádá s námitkami, které byly v dovolání uvedeny, což se nestalo. I když sám dovolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že odvolací soud měl nelehkou úlohu, zopakoval jen používanou judikaturu a uzavřel bez zdůvodnění, že aplikace ustanovení § 11 a 13 občanského zákoníku a jejich výklad nelze pokládat za odporující slovnímu znění těchto ustanovení v uveřejněné judikatuře soudů.

Vzhledem k výše uvedenému stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud svým nálezem zrušil obě v záhlaví citovaná rozhodnutí obecných soudů.

Za účastníka řízení, Vrchní soud v Praze, se k podané ústavní stížnosti vyjádřila předsedkyně senátu JUDr. N. Ž., která uvedla, že odkazuje v plném rozsahu na odůvodnění napadeného rozsudku.

Za Nejvyšší soud se k podání stěžovatele vyjádřil předseda senátu JUDr. J. R., který uvedl, že obsah ústavní stížnosti nepřináší žádnou konkrétní výtku vůči postupu odvolacího a dovolacího soudu v řízení z hlediska procesních předpisů a ani vůči právnímu posouzení věci v rozhodnutí těchto soudů, jež by obsahovala něco jiného než nesouhlas s hodnocením důkazů provedeným odvolacím soudem. Proto z hlediska aplikace a výkladu ustanovení občanského zákoníku a občanského soudního řádu odvolacím a dovolacím soudem v daném případě nelze ústavní stížnost stěžovatele pokládat za důvodnou. Posouzení z hlediska ústavněprávních předpisů je pak na Ústavním soudu, jak uvedl předseda senátu.

Vedlejší účastník Ing. M. Z. se k ústavní stížnosti vyjádřil v tom smyslu, že vycházel z informace tehdejšího generálního ředitele Č. a tvrzení, že si měl tuto informaci ověřit, pokládá za absurdní. Dále uvedl, že subjektivně se domnívá, že informace tehdejšího generálního ředitele Č. byla pravdivá. K tomuto vyjádření ovšem Ústavní soud nepřihlédl, neboť vedlejší účastník nebyl zastoupen advokátem ve smyslu § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Dále si Ústavní soud z veřejných zdrojů zjistil, že Syndikát novinářů České republiky vypracoval Etický kodex novináře, k jehož dobrovolnému dodržování vyzval všechny české a moravské novináře bez ohledu na jejich členství v syndikátu. Dle čl. 1 písm. i) tohoto dokumentu je novinář povinen přijímat pouze úkoly srovnatelné s jeho profesionální důstojností a dle čl. 2 písm. d) nezneužívat povolání novináře k činnosti reklamního pracovníka a nepřijímat žádnou odměnu přímou nebo nepřímou od zájemců o reklamu. Z Deklarace principů novinářského chování, vyhlášené jako norma profesionálního chování novinářů, která byla schválena na 2. světovém kongresu Mezinárodní federace novinářů v Bordeaux ve dnech 25. - 28. 4. 1954 a posléze upravena na 18. světovém kongresu Mezinárodní federace novinářů v Helsinkách ve dnech 2. - 6. 6. 1986, dále Ústavní soud zjistil, že novinář bude považovat za vážný profesionální přestupek mj. přijetí jakékoli formy úplatku.

II.

Ústavní soud zjistil z vyžádaného spisu sp. zn. 37 C 115/99 následující skutečnosti:

* V roce 1999 stěžovatel napsal pro časopis R. článek o jaderné energetice. Byl po zveřejnění stati osloven mluvčím Č., a. s., dal souhlas s jejím využitím pro potřeby Č., a. s., s podmínkou, že bude zveřejněno, že stať je přetištěna se svolením autora bez nároku na honorář (č. l. 29, 64).

* V televizním pořadu Na hraně vysílaném 22. 3. 1999 uvedl ekologický aktivista J. B. na adresu stěžovatele: "Jste neobjektivní novinář, protože Vaše články tiskne Č., a. s., jako placenou reklamu."

* Dne 12. 5. 1999 v předsálí na Úřadu vlády sdělil tehdejší generální ředitel Č., a. s., vedlejšímu účastníkovi (tehdejšímu předsedovi vlády), a to k jeho výslovnému dotazu, že Č., a. s., novináře nezaměstnává a nezaměstnává ani stěžovatele. Pokud pro ně novináři pracují, pak "na smlouvu" (č. l. 50, 52).

* Den poté vydal generální ředitel pokyn, aby byla smlouva se stěžovatelem zrušena, když vycházel z informace předsedy vlády poskytnuté mu den před tím o tom, že články stěžovatele využívá Č., a. s., a byv přesvědčen, aniž by samotnou publikaci článku viděl, že se vše honoruje, tj. přesvědčen o tom, že i stěžovateli musel být vyplacen honorář na základě smlouvy s ním (č. l. 50).

* Za pár týdnů poté, na bližší neurčené recepci, se vedlejší účastník, někdejší předseda vlády, setkal s bývalým ředitelem Č., a. s., a generální ředitel Č., a. s., jej informoval o svém svrchu označeném postupu (č. l. 30, 50, 52).

* Dne 28. 6. 1999 se konala tisková konference po schůzi vlády, na níž ministerský předseda hovořil o korumpování novinářů (č. l. 70) v souvislosti s prezentováním politiků v médiích. Ke stejné problematice se zaměřením k osobě bývalého ministra zahraničních věcí J. Z. promluvil tehdejší ministr zahraničních věcí J. K. Přítomní novináři vytýkali členům vlády, že o obvinění exministra Z. hovoří veřejně, bez uvedení důkazů (č. l. 77). Předseda vlády uvedl, že od ministra zahraničních věcí obdržel seznam čtyř mediálních agentur, které měly prezentovat J. Z., zároveň však sdělil, že jejich názvy k požadavku J. K. zveřejní až poté, kdy se J. K. sejde s J. Z., a dále podezření z vynakládání přehnaných finančních prostředků pro osobní prezentaci J. Z. prošetří. J. K. rozvedl kritiku J. Z. a jeho práce a novinářům sdělil, že prošetřuje okolnosti výběru agentur pro prezentaci zahraniční politiky v období působení ministra Z., jakož i důvody jejich vysokého finančního odměňování (č. l. 71, 72). Premiér poté uzavřel odpovědi novinářům sdělením, že důvěřuje členům vlády a jejich informacím a nebude-li přesvědčen o opaku, nemá důvod se J. Z. omlouvat.

* Dne 29. 6. 1999 v předsálí poslanecké sněmovny novináři opět na premiéra naléhali, aby sdělil seznam agentur, které měly za vysokou úplatu vytvářet lepší image exministra Z., což dožadovaný odmítl, avšak zároveň sdělil, že uvede případ korupce novinářů. Nato uvedl první stěžovatelem napadený výrok (č. l. 2, 8, 9, 10, 14, 95, 96).

* Zprávy ČTK a internetových deníků z téhož dne obsahují stěžovatelovo odmítnutí jeho nařčení z korupčního jednání. (Č. l. 10).

* Mediální zprávy ze dne 30. 6. 1999 k prohlášení vedlejšího účastníka ze dne 29. 6. 1999, tj. zprávy poskytované médiím den poté, obsahují vyjádření mluvčího Č., a. s., v němž se uvádí, že současné vedení společnosti stěžovatele nikdy neplatilo a nic nenasvědčuje tomu, že by tak činila minulá vedení Č., a. s.. Tyto zprávy také obsahují prohlášení generálního ředitele Č., a. s., v němž s politováním konstatoval, že na základě neúplných informací chybně informoval premiéra o vztazích mezi Č., a. s., a stěžovatelem, a současně se oběma pánům omluvil (č. l. 11, 12, 15).

* Dne 30. 6. 1999 vedlejší účastník v podstatě zopakoval žalované výroky v pořadu ČT, k nimž dodal, že ví o dementi poskytnuté médiím mluvčím Č., a. s., a dále uvedl, že generální ředitel Č., a. s., jej asi před měsícem informoval o tom, že smlouva se stěžovatelem byla uzavřena a on ji zrušil. Z údajů generálního ředitele vedlejší účastník dovodil, že buď nemluví pravdu mluvčí Č., a. s., nebo jeho generální ředitel (č. l. 2).

* Dne 3. 7. 1999 v besedě Radiožurnálu vedlejší účastník popsal genezi žalovaných výroků od TV pořadu Na hraně po dementi generálního ředitele a dodal "připouštím, že se mohu mýlit a že žádná taková smlouva neexistovala, mýlití se je lidské. Ale jak můžete zrušit smlouvu, která neexistuje?" (č. l. 35).

* Dne 16. 7. 1999 k dotazu stěžovatele, zda existují důkazy o jeho korupci, který vznesl na tiskové konferenci v Lidovém domě, vedlejší účastník zopakoval v podstatě to, co uvedl dne 3. 7. 1999 v Radiožurnálu, aniž by ovšem již dodával informaci o tiskovém prohlášení Č., a. s., a tiskové prohlášení generálního ředitele (č. l. 3).

III.

Před tím než Ústavní soud mohl přikročit k vlastnímu posouzení merita věci, byl nucen se s ohledem na svou dosavadní judikaturu (usnesení sp. zn. III. ÚS 28/96, Sbírnka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 5, usn. č. 5) zabývat otázkou, zda je vedlejší účastník M. Z. (původně žalovaný) vůbec osobou pasivně legitimovanou v původním sporu. Po zvážení věci dospěl Ústavní soud k závěru, že vedlejší účastník je osobou pasivně legitimovanou v původním sporu a že daná věc se významně odlišuje od svrchu uvedeného rozhodnutí Ústavního soudu.

Ve sporu týdeníku R. proti ministru J. L. (někdejšímu ministru zemědělství) šlo o odepření poskytnout informace, které bylo obsaženo v dopisu podepsaném J. L. Ústavní soud při odmítnutí ústavní stížnosti mj. dovodil, že dopis ministra je třeba považovat za rozhodnutí správního orgánu.

Dnes řešená věc se od uvedené věci sp. zn. III. ÚS 28/96 významně odlišuje. Rozhodnutí ministra o neposkytnutí informace spadalo do zákonem mu věcně vymezené kompetence ministra. Ministr L. tedy jednal ve věci, která mu kompetenčně náležela. Oproti tomu byl sice vedlejší účastník v dané věci v době, kdy pronášel žalované výroky, předsedou vlády České republiky, avšak vládě jako ústavnímu orgánu nelze případnou odpovědnost za tyto výroky přičíst, neboť jejich obsah, tj. sdělování informací o výsledku vyšetřování vedeného samotným předsedou vlády k údajnému stěžovatelovu jednání a hodnocení tohoto jednání z pohledu trestního práva, není v žádném případě věci spadající do kompetence vlády. Vyšetřovací pravomoci vláda nemá, a to ani v jedné z funkčních poloh, v nichž působí, tj. ani v případě, že vykonává funkce politické, ani když vykonává funkce správní. Proto získá-li vláda nebo kterýkoli její člen anebo dokonce i její předseda poznatky o jednání, které by mohlo být považováno za trestný čin, není vláda oprávněna se jimi zabývat, ve smyslu je vyšetřovat, a tím méně je oprávněna dokonce je právně posuzovat a se svými závěry seznamovat veřejnost. Pokud se takového jednání dopustí některý z členů vlády, nepřipustně vystupuje z mezí svých oprávnění člena vlády, nebo dokonce předsedy vlády. Takové jednání člena vlády je z hlediska kompetenčního jednáním *ultra vires*, vládu nezavazuje a vláda jako orgán jednající za stát za ně nemůže být činěna odpovědnou. Člen vlády, který se takového jednání dopustí, je za ně proto odpovědný jako fyzická osoba - tj. mimo jiné v případném sporu o ochranu osobnosti je on sám pasivně legitimovanou osobou. Toto zjištění nevylučuje, aby při dalším věcném posuzování případu byl brán zřetel právě na to, že zažalované výroky pronesl člen vlády, ba její předseda (viz níže).

Protože ústavní stížnost splňovala všechny formální náležitosti vyžadované zákonem o Ústavním soudu, bylo možno přistoupit k jejímu věcnému projednání.

IV.

Předmětem posouzení v dané věci je, zda obecné soudy (vrchní soud a Nejvyšší soud) zasáhly do základního práva stěžovatele na zachování jeho cti a dobré pověsti (čl. 10 Listiny) tím, že naopak poskytly ochranu základnímu právu na svobodný projev, svědčícímu vedlejšímu účastníkovi, původně žalovanému.

A) Základní právo na svobodný projev je třeba považovat za konstitutivní znak demokratické pluralitní společnosti, v níž je každému dovoleno vyjadřovat se k věcem veřejným a vynášet o nich hodnotící soudy.

Věci veřejnou jsou veškeré agendy státních institucí, jakož i činnost osob působících ve veřejném životě, tj. např. činnost politiků místních i celostátních, úředníků, soudců, advokátů, popř. kandidátů či čekatelů na tyto funkce; věcí veřejnou je ovšem i umění včetně novinářských aktivit a showbyznysu a dále vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Tyto veřejné záležitosti, resp. veřejná činnost jednotlivých osob mohou být veřejně posuzovány. Při kritice veřejné záležitosti vykonávané veřejně působícími osobami platí z hlediska ústavního *presumpce*, že jde o kritiku ústavně konformní. Jde o výraz demokratického principu, o výraz *participace* členů občanské společnosti na věcech veřejných.

Přitom *presumpcí* ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů, která v míře, v níž sloužila za základ kritiky, musí naopak důkazně prokazovat kritik sám.

Prokázání tvrzených faktů kritikem samotným platí jako evropský ústavní standard (např. rozhodnutí Sněmovny lordů ze dne 28. 10. 1999 ve věci *Reynolds v. Times News Papers Limited* nebo rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu (BVerfG) ze dne 3. 6. 1980, 1 BvR 797/78 v případě *Böll*, který je potvrzován i judikaturou Evropského soudu pro lidská práva - dále jen "ESLP", např. rozhodnutí velkého senátu ze dne 17. 12. 2004 ve věci *Pedersen a Badsgaard v. Dánsko*).

Dalším obecným pravidlem, které lze dovodit z evropské judikatury, je, že chce-li kdokoliv zveřejnit o jiné osobě informaci difamačního charakteru, nelze jeho počínání považovat za rozumné či legitimní, pokud neprokáže, že měl rozumné důvody pro spoléhání se na pravdivost difamační informace, kterou šířil, a dále pokud prokáže, že podnikl řádné dostupné kroky k ověření pravdivosti takové informace, a to v míře a intenzitě, v níž mu bylo ověření informace přístupné, a konečně, pokud sám neměl důvod nevěřit, že difamační informace je nepravdivá.

Zveřejnění takové informace nelze považovat za rozumné i tehdy, pokud si šířitel informace neověří její pravdivost dotazem u osoby, které se informace týká, a nezveřejní i její stanovisko, s výjimkou nemožnosti takového postupu anebo tam, kde to zjevně nebylo nutné (Reynolds viz shora).

Důležité pro zvážení legitimního zveřejnění informace je zkoumání motivu zveřejnění. Legimitu zveřejnění informace nelze dovodit, pokud byla dominantně motivována touhou poškodit difamovanou osobu, pokud šířitel sám informaci nevěřil anebo pokud ji poskytl bezohledně, aniž by se řádně staral o to, zda je či není pravdivá.

Tvrzená difamační fakta je třeba vždy posuzovat komplexně pod zorným úhlem mnoha hledisek, která lze vyjádřit v následujících bodech (shodně viz Amicus Curiae Opinion Benátské Komise ze dne 17. 3. 2004, CDL-AD(2004)011):

1. Závažnost obvinění. Čím závažnější obvinění je, tím více byla veřejnost dezinformována a difamovaná osoba poškozena, pokud tvrzení není pravdivé.
2. Povaha informace a uvážení, do jaké míry je předmětný problém záležitostí veřejného zájmu.
3. Zdroj informace. Někteří šířitelé informace nemají přímou znalost o události. Někteří mají vlastní důvody rozmělnit informaci anebo jsou placeni za své příběhy.
4. Vynaložené úsilí a konkrétní kroky k ověření pravdivosti informace.
5. Status informace. Obvinění již může být předmětem vyšetřování, které vyžaduje ohledy.
6. Naléhavost záležitosti. Zprávy jsou často komoditou podléhající rychlé zkáze.
7. Zda byl žádán komentář od stěžovatele (žalobce). Ten může mít informace, kterými jiní nedisponují nebo které nesdělili. Oslovení stěžovatele (žalobce) nemusí být vždy nutné.
8. Zda médií šířené sdělení obsahovalo podstatu události viděné očima stěžovatele (žalobce).
9. Tón sdělení šířeného médií. Původce mediálně šířené informace může iniciovat diskusi nebo vyšetřování. Nemusí prezentovat obvinění jako sdělování faktu.
10. Okolnosti zveřejnění včetně jeho načasování.

Pokud jde o hodnotící soudy, i přehánění a nadsázka, byť by byly i tvrdé, nečiní samy o sobě projev nedovoleným. Ani nepřipadnost názoru kritika z hlediska logiky a podjatost kritika nedovolují samy o sobě učinit závěr, že kritik vybočil z projevu, který lze označit za přiměřený. Pouze v případě, že jde o kritiku věcí či jednání osob veřejných, která zcela postrádá věcný základ a pro kterou nelze nalézt žádné zdůvodnění, je třeba považovat takovou kritiku za nepřiměřenou. Při tom je třeba vždy hodnotit celý projev uskutečňující se ve formě literárního, publicistického či jiného útvaru, nikdy nelze posuzovat toliko jednotlivý vytržený výrok anebo větu.

Teprve tehdy, když se takto chápaný svobodný projev dostane do konfliktu s jinými právními statky chráněnými ústavním pořádkem (imanentní omezení základních práv - viz nálezn sp. zn. Pl. ÚS 42/02, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 29, nálezn č. 42, vyhlášen pod č. 106/2003 Sb.) nebo zákony vydanými za účelem, pro který lze svobodný projev omezit ve smyslu čl. 17 odst. 4 Listiny (jde o práva a svobody druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti), nastanou podmínky pro to, aby byl konkrétní projev testován hledisky uvedenými shora. Při posuzování těchto požadavků je třeba v konkrétní věci zvažovat obecně i konkrétně ve věci se uplatňující a proti sobě stojící právní statky.

B) Čest a dobré jméno osoby jsou hodnoty náležející do kulturního dědictví naší civilizace mající kořeny v křesťanství a judaismu ("Vzácnější jest jméno dobré než bohatství veliké, přízeň lepší než stříbro a zlato." Kniha

přísluví, kap. XXII v.1, Kaz. 7.1.). Jakkoliv se obsah a rozsah této hodnoty v čase mění, lze dospět k závěru, že její součástí jsou i ta pravidla, která se objevují v etických kodexech různých profesí, tj. i profese novinářů.

Čest je také integrální a důležitou součástí důstojnosti člověka. Formuje rovněž základ mnoha rozhodnutí činěných členy demokratické společnosti, která jsou fundamentální pro její dobré fungování. Čest hraje roli ve vztazích jako např. koho zaměstnavatel zaměstná, resp. pro koho pracovník chce pracovat, je rozhodující při úvaze o tom, kdo má postoupit do vyšších pracovních či funkčních pozic, čest je důležitá pro rozhodnutí o tom, s kým navázat obchodní vztahy nebo komu bude dán hlas v politickém životě. Je-li jednou čest pošpiněna neopodstatněným obviněním vyjádřeným veřejně, a tím spíše v médiích, může být pověst a čest osoby poškozena navždy a zvláště pak v situaci, není-li dána možnost rehabilitace. Pokud taková situace nastane, prohrává jak osoba sama, tak i společnost. A právě proto nelze vycházet z toho, že ochrana pověsti, resp. cti, je záležitostí důležitou pouze pro dotčeného jednotlivce, případně jeho rodinu. Z těchto důvodů je ochrana pověsti, resp. cti, třeba vnímat i jako ochranu veřejného statku. Je proto ve veřejném zájmu, aby čest a pověst osob působících ve veřejném životě nebyla diskutována ve skutkově posunutých rovinách. Jak na poli politiky, tak ve sdělovacích prostředcích volič potřebuje být schopen rozeznat dobro od zla, aby nakonec mohl učinit informovaný výběr ve vztahu k politikovi i k médiím. Právě vzhledem k těmto úvahám smlouvy o lidských právech stejně jako Listina nepovažují svobodu projevu za absolutní právo (viz shora).

Základní právo na čest se uplatňuje ve více sférách. Jde o soukromou sféru, sféru společenskou, občanskou a profesionální, přičemž poslední tři lze označit za sociální sféru. V první sféře jde vlastně o ochranu soukromí, v jehož rámci se nepochybně také uplatňuje i právo na čest. Zásadně je věcí každého, co a v jakém rozsahu z této sféry uvolní jako informaci pro okolní svět. Jinými slovy, v tomto segmentu zpravidla platí informační sebeurčení, do kterého nelze zvenčí vstupovat.

Vrstva společenská, občanská a profesionální reflektují sociální povahu základních práv, resp. odrážejí fakt, že jednotlivec žije ve společenství a vstupuje s ostatními jeho členy do komunikace a skrze své chování, ba dokonce skrze své samotné bytí, ovlivňuje ostatní členy společenství. V tomto druhém pásmu nelze trvat na naprostém informačním sebeurčení, jinými slovy lze do tohoto pásma za určitých podmínek vstupovat. Sociální sféry tak mohou být narušeny proporcionálními vstupy uskutečňovanými za účelem ochrany zájmů společenství. Protože právo na osobní čest a dobrou pověst garantované čl. 10 odst. 1 Listiny (Úmluvou toto právo samostatně garantováno není) není omezitelné obyčejnými zákony, jejichž účel by Listina stanovila v podobě veřejných statků (tak jako např. u svobody projevu), je třeba potenciálně možná omezení tohoto práva hledat v kategorii imanentních omezení, tj. omezení plynoucích přímo z ústavního pořádku samotného. Takovéto imanentní omezení základního práva na čest lze nalézt i v požadavku ochrany svobodného projevu, který je také ústavně chráněn (viz shora).

V.

Při posouzení věci z ústavního pohledu vycházel Ústavní soud z toho, že stěžovatel jako novinář-komentátor je osobou působící ve veřejném životě a zejména jeho profesní činnost proto může být předmětem veřejné kritiky. Avšak pravdivost tvrzených faktů obsažených v kritickém projevu musí prokázat vedlejší účastník a jím projevený kritický názor podléhá testu z pohledu principu přiměřenosti.

Dále Ústavní soud posoudil výroky vedlejšího účastníka a dospěl k závěru, že až na výjimku právního hodnocení údajného chování stěžovatele se jednalo o tvrzení faktů.

Vyroky vedlejšího účastníka tak, jak byla jejich pravdivost zjištěna vrchním soudem, podrobil Ústavní soud testu uvedenému pod sub IV.

Ad 1. Ústavní soud posoudil především východiska vrchního soudu, který své rozhodnutí založil na vyhodnocení žalovaných výroků vedlejšího účastníka tak, že žalovaný informoval novináře o sdělení generálního ředitele Č., a. s., pravdivě a rovněž jej uvedl jako zdroj svých informací. Pokud pak vedlejší účastník tyto výroky vyhodnotil jako korupci, šlo o jeho názor, který ze své povahy není přístupný důkazu pravdivosti.

Toto vyhodnocení výroků vedlejšího účastníka se Ústavnímu soudu jeví jako vadné. Již v prvním žalovaném výroku učiněném 29. 6. 1999 se vedlejší účastník neomezil na tlumočení informace, kterou obdržel od generálního ředitele Č., a. s. Ten vypovídal před vrchním soudem jako svědek. Svědek totiž nikdy nehovořil o "důvěrné smlouvě" stěžovatele s Č., a. s. Přitom užití označení "důvěrná smlouva", kterého použil vedlejší účastník v kontextu poskytnutí "důkazu" o korupci novináře, lze dle názoru Ústavního soudu hodnotit jako výrok

obsahující tvrzení faktu, který měl posílit argumentaci k nekalosti údajného jednání stěžovatele. Informace generálního ředitele o smlouvách s novináři, jak vyplynulo z dokazování provedeného vrchním soudem, byla oproti tomu neutrální z hlediska hodnocení smluv s novináři.

Také z celkového kontextu poskytované informace (původně šlo o rozhovor k údajné korupci novinářů ze strany J. Z.) nelze dovodit závěr, že účelem poskytování informace bylo informovat o tom, co vedlejšímu účastníkovi sdělil generální ředitel Č., a. s.

Primárně je však důležité vyhodnocení toho, že není úkolem předsedy vlády poskytovat novinářům informace o sdělení generálního ředitele Č., a. s., byť šlo o obchodní společnost s výraznou majetkovou účastí státu. Nelze akceptovat, aby výroky předsedy vlády byly hodnoceny tak, jakoby byl mluvčím soukromé obchodní společnosti.

Srovnání vrchního soudu s tištěnými médii přejímanými "svodkami" Policie České republiky se jeví v tomto světle jako zcela nepřipadné. To proto, že významnou funkcí tištěných médií je právě poskytování nekomentovaných informací, tj. zpravodajství. List vlastněný soukromou právnickou osobou má plné právo spoléhat se na pravdivost údajů obsažených v úředních záznamech Policie České republiky, neboť pravdivost úředních informací poskytovaných státními orgány je třeba presumovat z důvodů rozvedených níže. Vedlejší účastník však poskytl minimálně zprávu komentovanou a právě svým komentářem umocnil závažnost obvinění, které bylo obsaženo v jeho sdělení. Že šlo o obvinění závažné, dopadající do oblasti dobré pověsti a profesní cti stěžovatele ve smyslu novinářského kodexu, které zároveň mělo závažný existenční dopad pro stěžovatele, jasné vyplynulo z dokazování provedeného již před soudem prvního stupně.

Že závažnost obvinění přesáhla i osobní zájem stěžovatele, je rovněž zcela zřejmé, neboť sdělením byla zpochybněna komunita novinářů jako profesní skupina. Opět totiž nelze odhlížet od kontextu, v němž bylo sdělení předáváno, a od toho, že mělo posloužit jen jako příklad rozšířeného jevu - korupce novinářů. Vytvoření obrazu zkorumpovaných médií má ovšem na vztahy v občanské společnosti devastující účinek, neboť jednotlivci jsou při tvorbě svých názorů a jejich následném promítání do každodenního rozhodování zpravidla zcela odkázáni na informace pocházející z médií. Závažností obvinění proneseného vedlejším účastníkem se však vrchní soud v těchto souvislostech vůbec nezabýval.

Ad 2. S tím, co bylo uvedeno sub ad 1, souvisí i posouzení povahy tohoto výroku a jeho vyhodnocení z hlediska veřejného zájmu. Jeho obsah - korupce mezi novináři s uvedením jednoho tzv. důkazu - je nepochybně záležitostí veřejného zájmu, a to již z důvodu uvedeného shora sub ad 1. Také množství mediálních zpráv, které reagovaly na výrok premiéra, o tom vypovídá.

Ad 3. Pokud jde o zdroj sdělení, vychází rozhodnutí vrchního soudu ze zjištění, že vedlejší účastník neměl přímou znalost o skutečnostech tvořících obsah jeho informace. Vrchní soud poté vyšel z naprosto nereálného a o pustý formalismus se opírajícího názoru, totiž z toho, že pokud vedlejšího účastníka informoval "statutární orgán", musí být jeho informace pravdivá, a nevěcně uzavřel, že ji nebylo třeba dále ověřovat. Odhlédl přitom od faktu, že Č., a. s., je obrovská obchodní společnost a žádný generální ředitel nemůže být informován o veškerém dění v ní, a dále že je velmi nepravděpodobné, ba vyloučené, že bude informován dokonce o dění, které přímo nesouvisí s předmětem činnosti obchodní společnosti, anebo dokonce o dění, které časově předcházelo zastávání funkce konkrétní osobou.

Především však vrchní soud vůbec nehodnotil zjištěné skutečnosti vztahující se ke způsobu předání informace generálním ředitelem Č., a. s., vedlejšímu účastníkovi - předsedovi vlády. Z nezpochybnované části svědecké výpovědi generálního ředitele Č., a. s., (č. l. 138) vyplynulo, že předseda vlády se svědka na zaměstnávání novinářů dotazoval v "předpokojí po zasedání vlády", v době kolem půlnoci, a k druhému setkání obou mužů, které mělo trvat pár vteřin, došlo na blíže neurčené recepci, kde generální ředitel Č., a. s., předsedu vlády, jak se posléze ukázalo, mylně informoval o tom, že smlouvu se stěžovatelem zrušil.

Čas, způsob a místa předávání "informací" nepochybně ovlivnily jejich kvalitu ve smyslu jejich přesnosti a z ní se odvíjející pravdivosti. Z následného prověření obsahu sdělení skutečně informovaným odborným aparátem Č., a. s., také vyplynula jejich obsahová nepravdivost.

Ústavní soud má za to, že informace osob zastávajících vysoké ústavní funkce poskytované veřejnosti se nemohou opírat o zdroj v podobě ústního podání v podmínkách, které v každém rozumném člověku vyvolají přinejmenším podezření z toho, že osoba informaci poskytující mohla díky času, místu, popř. atmosféře nabýt dojmu, že nejde o žádnou závažnou informaci a tomu přizpůsobila míru pečlivosti. Stejně tak je třeba vzít v

úvahu, že osoba poskytující informaci, stejně jako osoba ji přijímající, mohla být buď vyčerpaná po dlouhé pracovní zátěži (první setkání obou aktérů) nebo rozptýlená společenskou atmosférou události - recepce, již se zúčastnila. Ústavní soud je přesvědčen o tom, že informace poskytované vysokými ústavními činiteli obsahující tak výbušný potenciál jako v tomto případě by měly být seriózně ověřovány jejich odbornými aparáty předtím, než budou veřejně sdělovány, což se v daném případě evidentně nestalo.

Vrchní soud také nehodnotil výrok vedlejšího účastníka z hlediska kontextu politické situace ve státě, resp. pod zorným úhlem politického programu vlády, jejímž předsedou v té době vedlejší účastník byl. Jedním z hlavních bodů politického programu tehdejší vlády byl totiž boj s korupcí. Tento jistě veřejně velmi prospěšný politický program tvoří však zároveň kontext dané věci a je třeba jej vyhodnotit v rámci hodnocení motivace vedlejšího účastníka k předání sdělení. Plnění politického programu by nepochybně mohlo být silným motivem pro poskytnutí informace. Kontext pro vyhodnocení motivu musí také tvořit vyhodnocení pravdivosti sdělení vedlejšího účastníka, které mělo obdobný obsah ve vztahu k J. Z., neboť toto sdělení je neoddělitelně kontextuálně svázáno s posuzovaným výrokem.

Ad 4. Na rozdíl od vrchního soudu, a to z důvodů uvedených sub ad 3., hodnotí Ústavní soud prokázaně vynaložené úsilí vedlejšího účastníka k ověření pravdivosti jeho následného výroku jako zcela neadekvátní vzhledem k difamačnímu potenciálu obsaženému v něm. Prokázané úsilí naopak hodnotí jako neadekvátní ve vztahu k možnostem vedlejšího účastníka ověřit si pravdivost informace. Vedlejší účastník se v té době mohl spolehnout na spolupráci obrovského administrativního aparátu, který pro něj zajišťoval nebo zajišťovat mohl podklady pro veřejná vystoupení.

Ad 5. Status informace byl vysvětlen pod bodem III. tohoto nálezu, tj. jako jednání *ultra vires* ve vztahu ke kompetencím vlády České republiky. Vybočení z kompetencí vlády však vždy má a mělo i v tomto případě závažné důsledky. Informacím poskytovaným předsedou vlády je ze strany občanů státu vždy přikládána větší váha než informacím pocházejícím od jiných osob, včetně médií. Občan demokratického právního státu od ústavních činitelů zcela přirozeně očekává pravdivé informace a dále očekává, že ústavní činitelé budou zachovávat naprostý respekt k jednotlivým osobám - členům občanské společnosti.

Uvedený princip je také východiskem, z něhož se odvíjí samotná idea demokratického právního státu. Zmíněný a právem očekávaný respekt samozřejmě zcela vylučuje difamací jednotlivců státní mocí (jejímiž reprezentanty ústavní činitelé jsou). Představitelé státní moci jsou proto povinni zveřejňovat jen skutkově důkladně prověřené informace, které se navíc vztahují toliko k věcem, které spadají do jím kompetenčně vymezené oblasti. Nemá-li ústavní činitel svá tvrzení faktů důkladně prověřena co do pravdivosti, není oprávněn je zveřejnit. Tato východiska platí tím spíš v případě tvrzení faktů, která hrozí difamovat jednotlivé osoby, byť tyto vystupují ve věcech veřejných.

Bez dodržování této základní náležitosti nemůže fungovat žádný stát, který má být považován za demokratický a právní. Difamacie jednotlivců představiteli státní moci a z ní plynoucí dezinformace všech členů společnosti je naopak technikou dobře známou totalitním režimům. Proto i zkušenost z období před rokem 1989 velí, že je třeba velmi důsledně trvat na dodržování svrchu uvedených principů, což vrchní soud pominul.

Ad 6. Vyhodnocení časové naléhavosti informace poskytnuté vedlejším účastníkem je třeba provést v rámci úvah uvedených svrchu, zejména těch, které jsou obsaženy sub ad 4, 5.

Ad 7. Otázku, zda vedlejší účastník žádal komentář stěžovatele ke svému zamýšlenému sdělení, si vrchní soud vůbec nepoložil, a proto se tímto aspektem samozřejmě nezabýval. Být lze připustit, že vedlejší účastník stěžovatelův komentář nemusel vyžadovat, platil by tento závěr jen tehdy, pokud by býval ověřoval pravdivost obsahu zamýšleného sdělení způsoby naznačenými výše. Totéž platí i pro hodnocení rozhodnutí vrchního soudu pod zorným úhlem bodu 8 svrchu naznačeného testu.

Ad 9. Tón prvního žalovaného výroku vedlejšího účastníka byl oznamovací. Navíc vedlejší účastník své tvrzení uvedl větou: "Když si přejete neustále nějaké konkrétní důkazy o korupci novinářů, dovolte, abych vám jeden dal.". V jeho výroku nelze nalézt ani náznak pochyb, které by bylo možno vyložit jako výzvu k následné diskusi o údajné zkorumpovanosti novinářů. Avšak z důvodů uvedených sub ad 5 nelze u osoby zastávající ústavní funkci připustit, že by, byť položením řečnických otázek, směla iniciovat diskusi na úkor cti a pověsti soukromé osoby. Takový postup, a pouze s velkou dávkou opatrnosti, lze za určitých okolností připustit např. u investigativní žurnalistiky. Funkce předsedy vlády však není srovnatelná s účelem činnosti investigativního novináře.

Ad 10. Okolnostmi, za nichž byl první žalovaný výrok pronesen, se vrchní soud ve smyslu svrchu uvedeném, zejm. sub ad 3 a 5, vůbec nezabýval a i z tohoto důvodu je třeba považovat jeho závěry za vadné.

Na závěr testovaného prvního výroku vedlejšího účastníka Ústavní soud uvádí, vypůjčuje si slova spisovatele pronikajícího hluboko pod povrch událostí a věcí, že obecné soudy, které budou ve věci znovu rozhodovat, by měly mít na paměti, že i půda pouhého zjišťování faktů je rozbahněná a kluzká a je obtížné se na ní udržet. Ani fakt není totiž něčím jasným a nepředpojatým (Salman, Rushdie, esej "Když věznem jsou fakta", MFD 25. 6. 2005, E-II).

Pokud jde o hodnocení rozhodnutí vrchního soudu vztahující se k tvrzením vedlejšího účastníka učiněným dne 30. 6. 1999 v České televizi, 3. 7. 1999 v Radiožurnálu a 16. 7. 1999 na tiskové konferenci v Lidovém domě, jde v tomto rozsahu o rozhodnutí nepřezkoumatelné, neboť je prakticky neodůvodněné, případně jen paušálně odůvodněné, aniž by byly jednotlivé výroky analyzovány, byť se od výroku proneseného vedlejším účastníkem dne 29. 6. 1999, tedy od výroku prvního, liší, a nadto byly proneseny v situaci významně odlišné než výrok první.

V případě druhého výroku tak bude zapotřebí především zhodnotit to, že vedlejší účastník zcela opominul reprodukovat vysvětlující omluvu generálního ředitele Č., a. s., publikovanou spolu s vyjádřením mluvčího Č., a. s., o němž se zmínil, a stejně opominul vypořádat se s publikovaným vyjádřením stěžovatele samotného. Pokud by všechna tato vyjádření vedlejší účastník poctivě zmínil, nemohl by dále klást řečnické otázky, jejichž účel pak nemůže Ústavní soud nalézt v ničem jiném než v pokračování zpochybnění cti a dobré pověsti stěžovatele.

Ve třetím případě přidal vedlejší účastník k vyličení geneze svého obvinění ve vztahu ke stěžovateli ještě informaci o obsahu pořadu Na hraně vysílaném v České televizi dne 22. 3. 1999. Tato informace rovněž představuje skutkové tvrzení, které však, jak z obsahu spisu vyplývá, nebylo pravdivé. Vedlejší účastník totiž uvedl, že ekologický aktivista obvinil stěžovatele, že píše pro Č., a. s., za peníze Č., a. s., články ve prospěch jaderné energetiky. Jak však Ústavní soud ze spisu zjistil, ekologický aktivista J. B. toliko uvedl, že články stěžovatele tiskne Č., a. s., jako placenou reklamu. Toto nepravdivé skutkové tvrzení uvedené vedlejším účastníkem ve spojení s v té době již zcela spolehlivě vyvráceným původním sdělením generálního ředitele Č., a. s., tj. po jeho omluvě, která byla vedlejšímu účastníkovi již dobře známa, samo o sobě představuje výrazný zásah do cti a pověsti stěžovatele. Také svědčí o tom, že vedlejší účastník odmítl zcela nepochopitelně vzít na vědomí vysvětlení a omluvu generálního ředitele Č., a. s., když začal provádět jakousi kvazianalýzu kroků generálního ředitele Č., a. s., v jejímž závěru, bez jakéhokoli opodstatnění, zpochybnil pravdivost omluvy, a naopak pracoval pouze s jeho původními nepravdivými informacemi. Nabízí se otázka, kterou bude třeba vyhodnotit, a to, zda naopak přidáním nepravdivé informace o obsahu pořadu Na hraně nemělo být kompenzováno objektivně slábnoucí vyznění původních informací poskytovaných vedlejším účastníkem na základě původních nepravdivých sdělení ze strany generálního ředitele Č., a. s. Tuto otázku si vrchní soud opět nepoložil, ačkoli pro hodnocení třetího výroku v jeho komplexnosti a v kontextu, v němž byl pronesen, bylo její zodpovězení nezbytné.

Pokud jde o čtvrtý výrok, vedlejší účastník zopakoval nepravdivé tvrzení o obsahu televizního pořadu Na hraně a zopakoval svou verzi sledu událostí a vše pak označil za "naprosto jasné argumenty", o které se opírá. To vše v odpovědi na stěžovatelovu otázku, zda existují důkazy o jeho korupci. Tentokrát zcela vynechal zmínku o demontu poskytnutém společností Č., a. s., omluvu jejího generálního ředitele, jakož i vyjádření samotného stěžovatele. I tyto souvislosti zůstaly stranou pozornosti a hodnocení vrchním soudem.

Při posouzení vyjádření vedlejšího účastníka, které učinil v rámci prvního výroku o tom, že jím popsání jednání pokládá za formu korupce, Ústavní soud uvádí, že lze souhlasit s vrchním soudem potud, že šlo vyslovení názoru, jehož pravdivost nelze zásadně ověřovat. Nelze však přehlížet, že šlo o vyslovení specifického názoru, tj. právního názoru. Přiměřenost vysloveného názoru zkoumat lze, ba je nutné ji testovat, avšak vrchní soud se o provedení tohoto testu ani nepokusil. Přitom je zjevné, že i při hodnocení přiměřenosti vysloveného právního názoru je třeba přihlížet k tehdejšímu funkčnímu postavení vedlejšího účastníka.

Omyly v právním hodnocení údajného skutku stěžovatele jsou v případě vedlejšího účastníka stěžejně tolerovatelné. Ve vládě, které předsedal, v té době působilo několik právníků, s nimiž měl možnost, ba povinnost, věc konzultovat, nehledě k žádoucím, ba povinným konzultacím s odborným aparátem úřadu vlády. Jinak řečeno, zvýšené nároky na přiměřenost názoru vedlejšího účastníka se opět odvíjejí od jeho tehdejšího funkčního postavení a nelze na ně vztahovat parametry uplatňované např. na média, jimž lze jistou míru nepřesnosti v právním hodnocení skutků osob, o nichž referují, tolerovat, byť ani v tomto případě nemůže jít o toleranci bezbřehou. Zda vedlejší účastník vedl nějaké konzultace k právní kvalifikaci údajného jednání stěžovatele s právními odborníky, však obecnými soudy zjišťováno nebylo. Ze všech svrchu uvedených důvodů a při vážení

významu svobodného projevu ze strany jedné a významu cti a pověsti osob ze strany druhé musí Ústavní soud konstatovat, že rozsudek vrchního soudu zcela ignoroval význam statku uvedeného posléze, což vyústilo ve flagrantní zásah do subjektivního práva stěžovatele v podobě základního práva na ochranu cti a dobré pověsti, které garantuje čl. 10 odst. 1 Listiny.

Projev vedlejšího účastníka neobstál v testu provedeném Ústavním soudem, resp. neobstálo proto ani rozhodnutí vrchního soudu, které jej aprobovalo, a to jak ve směru hodnocení pravdivosti žalovaných výroků co do tvrzených faktů, tak co do přiměřenosti vysloveného názoru. Vrchní soud neposkytl ochranu cti a dobré pověsti stěžovatele a pro Ústavní soud překvapivě poskytl ochranu základnímu právu vedlejšího účastníka na svobodný projev, ač toto právo bylo v daném případě vykonáváno v rozporu s celou řadou principů, jejichž dodržování podmiňuje poskytnutí ochrany tomuto právu.

Pro hodnocení rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým bylo zamítnuto dovolání stěžovatele, platí, že pokračovalo v zásahu do základních práv stěžovatele. Ústavní soud považuje za nutné podotknout, že nerozumí odůvodnění tohoto rozhodnutí, které je sestaveno z citátů ze soudní judikatury převážně z 80. let minulého století a připomíná spíše postmoderní koláž otevřenou mnohým interpretacím než odůvodnění soudního rozhodnutí ve smyslu posouzení konkrétního případu ve světle ústavních hodnot a principů vykládaných v kontextu soudobé evropské judikatury k obdobným věcem. Z té je také patrné, jak se přístupy jednotlivých evropských států při výkladu principů uplatňovaných při řešení střetu práva na svobodný projev a práva na čest a dobrou pověst sblíží. Protože Nejvyšší soud svrchu naznačeným nárokům nedostál, bylo třeba zrušit i jeho rozhodnutí.

Ústavní soud s ohledem na shora uvedené ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) ve spojení s odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil, neboť shledal, že rozhodnutí Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu porušují základní právo stěžovatele garantované čl. 10 odst. 1 Listiny.

Odlišné stanovisko soudkyně Michaely Židlické k odůvodnění nálezů

S výroky nálezů souhlasím, nicméně považuji za prospěšné vyjádřit se touto formou k otázce, již považuji za zásadní a jež zůstala v odůvodnění nálezů stranou pozornosti.

V daném případě tvořil podstatu problému právní názor Vrchního soudu v Praze, že informace zveřejněná vedlejším účastníkem, Ing. M. Z., byla pravdivá, a tedy nezpůsobila zapříčinit neoprávněný zásah do osobnostních práv stěžovatele. Vrchní soud dovodil, že vedlejší účastník tím, že uvedl zdroj informace, pouze pravdivě reprodukoval obsah svého rozhovoru s Ing. Č.; na tom nic nemění skutečnost, že se informace poskytnutá Ing. Č. ukázala jako nepravdivá. Takový výklad je ovšem z ústavněprávního hlediska neakceptovatelný, neboť upřednostňuje formální výrokovou logiku před reálným smyslem sdělení, tak jak je vnímán jeho adresáty, a přehlíží možné negativní dopady takového jednání na osobnostní sféru stěžovatele.

Výrok vedlejšího účastníka, s odhlédnutím od jeho hodnotových soudů, je možno považovat za pravdivý z hlediska výrokové logiky, nicméně nelze přehlédnout, že zcela postrádá úplnost, jež je pro posouzení pravdivosti informace v jejím materiálním smyslu rozhodující. V přijímání informace zprostředkované vedlejším účastníkem byl vzbuzen mylný dojem, že i informace, již poskytl vedlejšímu účastníkovi Ing. Č., je pravdivá, neboť sdělení vedlejšího účastníka neobsahovalo ani náznak toho, že by tomu tak nemuselo být. Je zcela nerozhodné, zda vedlejší účastník měl či mohl ověřit skutečný stav věci, neboť odpovědnost za neoprávněný zásah do osobnostních práv je odpovědností objektivní, jež zavinení v žádné z jeho forem nevyžaduje.

O tom, že se celý incident mohl negativně promítnout do osobnostní sféry stěžovatele, není nejmenších pochyb. I z tohoto důvodu nelze akceptovat výklad provedený vrchním soudem, neboť by to ústilo v situaci, kdy by za reálně existující zásah do osobnostních práv stěžovatele nebyla odpovědná ani osoba, jež výrok pronesla, ani osoba, jež k němu zavdala podnět, neboť její sdělení bylo nevěřejné, a nebylo by tak zřejmě možné dovozovat příčinnou souvislost mezi jednáním osoby informaci sdělující a následným zásahem do osobnostních práv.

K omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případech jejich kolize. V těchto situacích je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody (nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 16/98, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 13, nález č. 25, vyhlášen pod č. 68/1999 Sb.). V případě poměrování dvou základních práv a svobod je nutno s ohledem na čl. 4 odst. 4 Listiny

základních práv a svobod vždy šetřit podstatu a smysl práva, jež má ustoupit právu jinému. Výklad provedený Vrchním soudem v Praze tuto základní podmínku nesplňuje, neboť poskytuje ochranu projevu vedlejšího účastníka, odhlížeje od skutečného významu jeho sdělení, a umožňuje, aby byl stěžovatel zbaven možnosti bránit se proti reálně existujícímu zásahu do svého základního práva na ochranu své cti a dobrého jména ve smyslu čl. 10 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto důvodu jsem hlasovala pro zrušení napadeného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, jakož i Nejvyššího soudu, který výše uvedený deficit ústavnosti nerozpoznal.

Číslo jednací: 22Co 207/2016 - 120

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze jako soud odvolací rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Tomáše Novosada a soudců JUDr. Heleny Karetové a Mgr. Hynka Zoubka ve věci žalobkyně: **Terezie Kaslová**, [redacted], zast. JUDr. Františkem Vyskočilem, Ph.D., advokátem, se sídlem v Praze 1, Voršilská 10, proti žalované: **Česká republika – Kancelář prezidenta republiky**, se sídlem v Praze 1, Hrad, I. nádvoří 1, zast. JUDr. Markem Nespalou, advokátem, se sídlem v Praze 2, Vyšehradská 21, **o ochranu osobnosti**, k odvolání žalované proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 2. března 2016, č. j. 26 C 34/2015 - 82,

t a k t o :

I. Rozsudek soudu I. stupně **se** ve výroku I. **potvrzuje** v části, v níž je žalovaná povinna do 7 dnů od právní moci tohoto rozsudku zaslat na adresu žalobkyně prostřednictvím držitele poštovní licence doporučený dopis, který bude označen aktuálním datem a podepsán osobou oprávněnou jednat za žalovanou, následujícího znění:

Dne 27. ledna 2015 uvedl prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman v projevu předneseném u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi tento výrok: „Jeden z největších českých novinářů Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem „Hitler je gentleman“. Dále na tiskové konferenci dne 4. února 2015 prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman uvedl: „Na vlastní oči jsem viděl článek Ferdinanda Peroutky, kde bylo napsáno „Hitler je přece gentleman“.
Ferdinand Peroutka není autorem článku pod názvem „Hitler je gentleman“, případně článku pod názvem „Hitler je přece gentleman“.
Česká republika se za tyto dehonestující výroky omlouvá.

II. Rozsudek soudu I. stupně **se** ve výroku I. **m ě n í** tak, že se zamítá žaloba ve zbývajícím rozsahu, v němž žalobkyně žádala zaslat dopis, kterým by se žalovaná omluvila za výroky prezidenta České republiky Ing. Miloše Zemana, že „Tentýž novinář po mnichovské dohodě napsal: „Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výtí s vlky.“, že „Co vede k této fascinaci intelektuálů naprosto zrůdným učením. Co vede k tomu, že se z doktora Jekylla stává Mr. Hyde.“.

III. Rozsudek soudu I. stupně **se** ve výroku II. **p o t v r z u j e** v části, v níž je žalovaná povinna do 7 dnů od právní moci tohoto rozsudku zveřejnit na webových stránkách www.hrad.cz omluvu následujícího znění tak, že odkaz na ni bude dostupný z úvodní strany elektronické prezentace nejméně po dobu 30 po sobě jdoucích dnů:

Dne 27. ledna 2015 uvedl prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman v projevu předneseném u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi tento výrok: „Jeden z největších českých novinářů Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem „Hitler je gentleman“. Dále na tiskové konferenci dne 4. února 2015 prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman uvedl: „Na vlastní oči jsem viděl článek Ferdinanda Peroutky, kde bylo napsáno „Hitler je přece gentleman“. Ferdinand Peroutka není autorem článku pod názvem „Hitler je gentleman“, případně článku pod názvem „Hitler je přece gentleman“. Česká republika se za tyto dehonestující výroky omlouvá.

IV. Rozsudek soudu I. stupně **se** ve výroku II. **m ě n í** tak, že se zamítá žaloba ve zbývajícím rozsahu, v němž žalobkyně žádala zveřejnit na stránkách www.hrad.cz omluvu za výroky prezidenta České republiky Ing. Miloše Zemana, že „Tentýž novinář po mnichovské dohodě napsal: „Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výtí s vlky.“, že „Co vede k této fascinaci intelektuálů naprosto zrůdným učením. Co vede k tomu, že se z doktora Jekylla stává Mr. Hyde.“.

V. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í

V řízení před soudem I. stupně se žalobkyně domáhala ochrany osobnosti svého děda Ferdinanda Peroutky (dále také jen „Peroutka“), známého novináře, o němž pronesl prezident České republiky Miloš Zeman (dále také jen „Prezident“) ve svém projevu dne 27. 1. 2015 při příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi (dále také jen „Projev“) několik sdělení (dále také jen „Sdělení“), která pokládá žalobkyně za dehonestující. Takto Prezident uvedl, že „Jeden z největších českých novinářů Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem ‘Hitler je gentleman’. Tentýž novinář po Mnichovské dohodě napsal: ‘Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výtí s vlky’.“, a dále uvedl, že „Co vede k této fascinaci intelektuálů naprosto zrůdným učením. Co vede k tomu, že se z doktora Jekylla stává Mr. Hyde?“. Svě tvrzení o Peroutkově autorství Článku pak zopakoval Prezident též na tiskové konferenci dne 4. 2. 2015. Uvedením nepravdivých tvrzení o autorství údajného článku Hitler je gentleman a výroku týkajícího se andělů a vlků a dovozením znevažujících soudů z nich Prezident neoprávněně zasáhl do práva Ferdinandu Peroutky na ochranu cti a dobré pověsti. Pasivně legitimována je žalovaná, neboť Prezident svá slova pronesl při

výkonu své prezidentské funkce, a tudíž se jeho jednání žalované přičítá. Žalobkyně žádala zaslání omluvného dopisu a uveřejnění omluvy na stránkách www.hrad.cz ve znění uvedeném ve výročních rozsudku soudu I. stupně v záhlaví označeného (dále také jen „napadený rozsudek“).

Žalovaná navrhovala zamítnutí žaloby. V první řadě namítala nedostatek pravomoci soudu případně nedostatek své pasivní věcné legitimace. Prezident republiky není ze své funkce odpovědný (princip indemnity), a tudíž nemůže být ani jeho jednání přičítáno státu. Dále pak žalovaná namítala, že význam Ferdinanda Peroutky ona ani Prezident nikdy nezpochybovali, ovšem že Peroutka je i po své smrti osobou veřejného zájmu, která musí snést větší míru kritiky. Z několika dalších Peroutkových článků (které k důkazu označila) lze dle ní dovést Peroutkovo selhání. Dále pak žalovaná upozorňuje, že žalobkyně měla širokou možnost přednést veřejně své (proti)argumenty, čímž případně zjednala nápravu lépe než soudní cestou.

Soud I. stupně napadeným rozsudkem žalobě vyhověl v celém rozsahu, tj. výroky I. a II. uložil žalované zaslat žalobkyni doporučený dopis obsahující omluvu za veškerá Sdělení a zveřejnit tuto omluvu na stránkách www.hrad.cz po dobu třiceti dnů. Výrokem III. pak soud I. stupně uložil žalované nahradit žalobkyni náklady řízení. Takto soud I. stupně rozhodl na základě skutkových zjištění a právní argumentace uvedených v písemném odůvodnění napadeného rozsudku, na něž se pro stručnost v podrobnostech poukazuje. Krátce řečeno: Soud I. stupně shledal pasivní legitimaci žalované, které přičetl Sdělení Prezidenta, neboť tato byla pronesena při výkonu prezidentské funkce. Sdělení uznal za dehonestující, neboť nejsou pravdivá resp. nemají pravdivý základ.

Rozsudek soudu I. stupně napadla v celém rozsahu včasným a přípustným odvoláním žalovaná. Opětovně obšírně vysvětluje, z jakých důvodů není žalovaná ve věci pasivně věcně legitimována. Žalobkyně obešla princip indemnity (tj. neodpovědnosti prezidenta republiky) tím, že žalovala Českou republiku namísto Prezidenta. Též závěr, že za žalovanou jedná ve věci Kancelář prezidenta republiky, je nesprávný, šablonovitý. Teze, že jestliže není odpovědný prezident republiky, přechází odpovědnost na stát, je absurdní. Pokud totiž podle čl. 54 odst. 3 Ústavy prezident republiky není ze své funkce odpovědný, nemůže porušit právní povinnost, a pak není co přičítat státu, tedy žalované. Odčinění nemajetkové osobnostní újmy v soukromoprávních vztazích je nepřenosné a může stíhat jen původce újmy. Stran merita věci pak žalovaná zmiňuje, že prvním, kdo se vyslovil o původcovství obratu „Hitler je gentleman“ stejně, jako následně Prezident, byl již dne 17. 3. 2002 tehdejší ministr kultury Pavel Dostál v pořadu České televize. Hodnotící soudy pronesené prezidentem republiky jsou co do základu pravdivé, jak žalovaná dokládala články označenými již v řízení před soudem I. stupně; již tento soud je měl k důkazu provést a zabývat se jimi ve všech souvislostech. Smyslem Prezidentova projevu bylo mj. upozornit na to, že ani v době nastupujícího fašismu ve 2. polovině 30. let minulého století nebylo toto riziko vnímáno většinou tehdejších evropských elit dostatečně obezřetně. Prezident nikdy nezpochyboval Peroutkuv význam, hodnotu jeho osobnosti a postoj k totalitním režimům, ovšem právě i ostatní v projevu zmiňovaní (Churchill a Hamsun) prohlédli až následně, a to je podstatou Prezidentova hodnotícího soudu. Konečně se soud I. stupně nevypořádal dostatečně s otázkou svépomoci, neboť po výročních Prezidenta se zvedla mediální vlna dehonestující naopak Prezidenta a Ferdinand Peroutka se dostal do povědomí nejširší veřejnosti jako národní hrdina.

Žalobkyně se k odvolání stručně vyjádřila v průběhu jednání před odvolacím soudem, odmítla námítky žalované a navrhla potvrzení napadeného rozsudku.

Odvolací soud přezkoumal napadený rozsudek (§ 212 a § 212a o. s. ř.), jakož i řízení, které jeho vydání předcházelo, a dospěl k závěru, že odvolání je částečně důvodné.

Ke správně přijatému závěru o skutkovém stavu věci soudem I. stupně je třeba doplnit skutková zjištění učiněná soudem odvolacím na základě níže uvedených listinných důkazů, které odvolací soud dílem zopakoval v souladu s ust. § 213 odst. 2 o. s. ř. (přepis Projevu Prezidenta) a dílem jimi doplnil dokazování postupem dle ust. § 213 odst. 4 o. s. ř. (důkazy dále uvedené). Článek Ferdinanda Peroutky vydaný v Lidových novinách dne 23. 7. 1939 s názvem *Čím je nám národní souručenství* byl odvolacím soudem k důkazu proveden v souladu s ust. § 213a odst. 1 o. s. ř.

Kromě správných zjištění podávajících se z napadeného rozsudku k Projevu a jeho obsahu se doplňuje, že v úvodu Prezident sdělil, že „smyslem našeho setkání není jenom nebo především vzpomínka na minulost, ale úvahy o budoucnosti, to jest hledání cest, aby se holocaust neopakoval.“ (*přepis Projevu uveřejněný na stránkách www.hrad.cz*).

Ferdinand Peroutka je autorem článků s názvy *Nový poměr k Německu, Češi, Němci a židé a Dynamický život* (což je mezi účastníky řízení nesporné, jak při jednání před odvolacím soudem vyplynulo).

V článku *Nový poměr k Německu* (který byl v Přítomnosti podle obsahu vydán na konci roku 1938) se Ferdinand Peroutka věnuje novému poměru ve vztahu mezi Německem a Československem a mezi Francií a Anglií a Československem po Mnichovské dohodě a následkům této dohody. Apeluje na to, aby vnitřní politický zápas v Československu neměl vliv na vztah země k Německu, vyčítá Anglii a Francii Mnichovskou dohodu a uvádí, že proti Německu se pokládáme za ozbrojené, že nebudeme dělat žádnou nebezpečnou politiku a že zachováme slib loyality k Německu. Doslova pak Peroutka uvádí:

„Nový poměr k Německu nemusí vláda nařizovat násilím; v tomto realistickém národě stačí prostě apel k rozumu; kdyby kdokoliv jiný seděl na místě dnešní vlády, nepočínal by si jinak. Vypočítali jsme si, že dvakrát dvě jsou čtyři, že nemající spojenců, s nimiž bychom se mohli sousedu opřít, musíme nějakým způsobem dělat politiku s ním. Je možno, že všelicos jiného by lépe znělo českému uchu, které už vyklo jiným tónům: ale na konci nějakého toho pěkně sestaveného souvětí by činila zkáza.“, a

„My, milí pánové, budeme teď dělat politiku nacionálního egoismu, jak jste nás tomu v týdenním zářijovém kursu tak pěkně naučili. Poslové od těch, kteří nám ublížili, jezdili by k nám marně. Žádný pozdě probuzený idealismus neudělá na nás dojem.“, a „My můžeme Němcům beze vši přetvářky a beze vši lsti a se zachováním důstojnosti vyložit, že náš vlastní zájem nás nyní vskutku vede ke spolupráci s nimi.“, a

„V loyálním styku s německou říší chceme pracovat pro další život svého národa na prostoru, který nám zůstal.“.

V článku *Češi, Němci a židé* (který byl v Přítomnosti vydán dne 22. 2. 1939) reaguje Ferdinand Peroutka na část dopisu německého studenta, který v něm psal o tom, že židovstvo zhanobilo jejich (tj. německé) staré svaté ideály, kazilo jejich hezkou řeč a jejich národu bralo chléb. Zde Peroutka při zamýšlení se nad židovskou otázkou a při vysvětlování, v čem je odlišná ve vztahu k německým a českým židům, ve vztahu k asimilovaným a neasimilovaným židům případně ve vztahu k bohatým a chudým židům, mj. uvádí:

„Abych předem řekl, co si myslím: rozdílnost v tónu mezi Čechem a Němcem, hovořícími o židovské otázce, nepochybně spočívá na rozdílné, kterou ti i oni s židovským elementem udělali. Každý organismus brání se otravě cizí látkou. Lze předpokládat, že roztok

židovského elementu v německém životě byl tak silný, že na to německý organismus reagoval jako na otravu. Proč tomu tak bylo, proč židovský podíl na bývalém německém životě byl tak velký, proč židovstvo v určité době špelo za německou kulturou a civilizací jako mouchy za světlem, to je snad jedna ze záhad historie.“ a

„Ale v celku může mít německý student pravdu. Počet německých spisovatelů a žurnalistů v Německu byl přílišný, daleko větší než v kterémkoli jiném národě, přímo senační počet. Jejich jazykové výkony, brány v celku, podstatně oddálily němčinu od její klasické podoby. Styl židovského německého spisovatele hlavně v době expresionismu podobal se břeče, ve které plavou neznámé substance, styl pak typického německého žurnalisty, který dovedl udělat feuilleton ze všeho na světě, páchl na dálku jako pomáda.“ a

„Židovských spisovatelů a žurnalistů bylo v Německu příliš mnoho, aby se dali asimilovat německým duchem a prostředím. Spíše tam žili v přesile, a posilující se navzájem, zachovali si své zvláštnosti. Jest věci Němců samých, jak to chtějí posuzovat se stanoviska svého národního bytí. Ale je pravda, že polévka byla přesolena.“ a

„Musím učinit jedno přiznání: Nemám žádného talentu k antisemitismu, ale při pohledu na bývalou německou literaturu několikrát jsem si pomyslel, že by ve mně mohlo vzniknout pokušení kulturního antisemitismu, kdyby, podobně jako tam, málo asimilovaní Židé se zmocnili ducha naší literatury a našich novin a kdyby svými způsoby a svým myšlením zastírali naše způsoby vlastní a přehlušovali ráz myšlení našeho. Avšak poměry u nás jsou takové, že naši řeč nekazí židé, ale večerníky, a že když někdy myslíme špatně, jsou to ryze české a arijské chyby.“ a

„Od té doby více židovských spisovatelů uznalo český prapor za svůj, ale, srovnáme – li to s německými poměry, nebylo to nikdy více než kapka a my jsme si v kultuře vždy žili vlastním způsobem. Proto je nám snadno mluvit v tomto punktu o židovské otázce bez hněvu: v kultuře jsme skrze židy neutrpěli žádných škod.“ a

„V Rakousku - Uhersku spojili se bohatí a dopředu spějící židé s Němci a Maďary proti nám. Němečtí židovští žurnalisté využívali všeho svého nemalého umu proti naší věci. Věru nemáme žádnou příčinu být vděčnými německým židům ani povinnost je ochraňovat a jestliže se nyní snažíme věc českých židů od nich spravedlivě oddělit, je to založeno na nemilých historických vzpomínkách na německé židy.“ a

„Českých židů bylo tedy mezi námi tak málo, že nemohli mít vliv na naše osudy; jejich poměr byl poměrný počet k prostředí, tj. jenž z židovské otázky dělá něco jiného pro nás a pro Němce. Můžeme vzít za pravidlo, že každý, málo asimilovanými židovskými živly přesycený národ, projevuje dříve nebo později sklon k antisemitismu; myslím, že nakonec se Židé nedočkají ničeho dobrého ani v Americe, kam nyní houfně směřují.“ a

„Myslím, že jednou bude poměr k židům přezkoumáván se značným lomozem i v Rusku, kde procentu židů na vedoucích místech je nadměrné.“ a

„Na druhé straně třeba uznat, že německým očím mnohé mohlo připadat jinak než našim. Naši čeští židé po staletí žili na českém venkově a stali se Čechy docela přirozenou cestou. V Berlíně však a ve Vídni každý mohl postřehnout silné vrstvy neasimilovaných, z východu teprve nedávno přišedších židů. Jejich vliv byl neúměrný, srovnáme-li to s našimi poměry. Po té stránce vždy může budít podiv historie Rakouska po válce. Tento stát byl několik let ovládnán dvěma Židy, o nichž jest holá pravda, že zbohatli na neštěstí a bídě jiných. ... Byla to vláda dravých rytířů inflace, toho nejnesympatičtějšího typu na světě. Aby neštěstí bylo dovršeno, přistěhoval se pak z Maďarska do Vídně třetí žid, jménem Békkesy, který za krátkou dobu svou hnusnou teroristickou a vyděračskou žurnalistikou ovládl zbytek. Je těžko chtít zasednou na soudnou stolicí nad lidem, který to snášel s hněvem.“ a konečně

„Řekl jsem úvodem, že tentokrát nebudu mluvit o ideálech, nýbrž o faktech. Pokládám za fakt, že židovská otázka měla jinou podobu v našem a v německém prostředí a že se z toho musí vykládat i odlišný přízvuk, se kterým o ni my a Němci mluvíme. Poněvadž se blíží asi

chvíle, kdy mezi Čechy a Němci bude zahájen dialog o židovských věcech, myslím, že tato odlišnost měla by být předem vyložena. Pokusil jsem se o to.“

Článek *Dynamický život* (který byl v Přítomnosti vydán dne 26. 4. 1939) vyšel u příležitosti padesátých narozenin Adolfa Hitlera. Peroutka v něm zmiňuje Hitlerovy úspěchy, zdůrazňuje, že uvádí fakta a nikoli úsudky na faktech nezávislé, zamýšlí se nad skutečným poměrem německého národa k vůdci (a dospívá k závěru, že Hitler je nejkutečnějším reprezentantem svého národa, čímž se vysvětluje jeho závratný vzestup k moci) a zvažuje, jaký poměr k Hitlerovi mohou mít neněmecké národy, jichž se stal v poslední době „protektorem, ochráncem nebo něčím podobným“. Dospívá pak k závěru, že nikdo nemůže být Čechem a Němcem zároveň a že tedy oba národy mohou mít společné státní představitele, avšak nemohou mít společné národní hrdiny. Tedy Hitler jedněm zůstává vůdcem národním i státním a druhým jen státním, přičemž za české národní vůdce označuje Peroutka prezidenta Dr. Emila Háchu a předsedu Národního souručenství Adolfa Hrubého. Výslovně pak Peroutka mj. uvádí:

„Německá říše oslavila padesáté narozeniny svého Vůdce Adolfa Hitlera způsobem, který odpovídá všem oněm pronikavým úspěchům, jež tento muž za pouhých šest let své vlády svému národu přinesl. Jak dnes věci stojí, nemají Němci nikoho, koho by ve své Walhalle, ve své galerii národních hrdinů postavili výše. Odčinil v rekordním čase většinu následků německé porážky před dvaceti lety; ze státu o jehož minění se versailští vítězové po mnoho let jen nedostí upřímně a nedbale zajímali, učinil stát, do jehož hlavního města putují ministerští předsedové všech ostatních evropských států, považující jaksi za dosti přirozené, že jim jest jíti za ním, ne jemu za nimi; známé tři spěšné návštěvy britského ministerského předsedy u hlavy německého státu jsou sensací světových dějin; dosud nikdy nepoznala historie Anglii a Německo v takovém poměru; odčiniv většinu následků poslední německé porážky, připojil na druhé straně Vůdce německé říše k ní území, jež k ní nepatřila po celý novověk; neuložil za to svému národu dosud žádnou větší oběť než ozbrojiti se, uskrovniti v některých vedlejších životních příjemnostech a ukázněně jíti za jeho vedením; Bismarck mluvil o územích, za jejichž získání by neobětoval kosti jediného pomořanského granátніка; Adolf Hitler je získal, neobětovav vsutku kosti jediného německého vojáka; sám Bismarck, tento souhrn německé slávy a státní tvořivosti na konci 19. stolní, proti němu vypadá jako poněkud váhavá osobnost; všechno, co se Němcům před deseti lety zdálo snem, učinil dnešní jejich Vůdce skutkem; nasýtil velkými kusy německou národní hrdost, utlačenou ve světové válce; položiv připravený meč na západní hranici, zajistil si právo pořádat střední a východní Evropu po svém; jakási nová, ještě nepřehlédnutelná stavba je tu v počátcích; německý Vůdce stanul na onom významném rozcestí, kdy snad z vůdce národa stává se vůdce národů; zbavil západní mocnosti spojenců a vasalů v této části světa; ministři menších států putují do Německa týmiž cestami a přibližně ve stejných hodnostech, jako to činila jejich knížata ve středověku; po šesti letech vlády Adolfa Hitlera stojí celý svět pod dojmem, že vysychající Francie a rozpačitá Anglie jsou odsunovány do pozadí svalnatou rukou Německa, hýřícího mladými silami. Toto vše jsou ne úsudky, nýbrž fakta, nezávislá na úsudcích. Jest jistá škola v politice, která se domnívá, že lze něčeho dosáhnout, jestliže se budeme na svět dívat přimhouřenýma očima a vidět napolo. Dávám přednost tomu, vidět jasné obrysy věcí – a kéž bychom to byli vždy dovedli! Přimhouřené oči na západě mohou si klásti pochybovačnou otázku, jaký je skutečný poměr německého národa k muži, jenž toto vše pro něj vykonal, a není-li tu možný nějaký snadný rozkol. Jest to otázka lehkomyšlná, jaký bývá poměr národa k vůdci, jenž vyplnil jeho denní i noční přání. Adolf Hitler mluví jako Němec, myslí jako Němec a jedná jako Němec.“, a

„Závratný vzestup Hitlerův k moci je vysvětlitelný právě jen tím, že jest nejkutečnějším reprezentantem svého národa, že jeho akce se pohybují po starobyklých stopách německé vůle k moci.“, a

„Pozadím německých myšlenek jest německá síla. České politické metody musí se vytvářet podle našich vlastních poměrů a zkušeností. Jest pravděpodobno, že meč, jímž jiný tak zamával, bychom ani neuzvedli. Proto i když byl napsán *Mein Kampf*, obsahující vhodnou metodu pro národ velký, členové národa malého budou vždy se musít vracet pro poučení ke svým vlastním klasikům, kteří už před desíletími promýšleli způsob politické taktiky národa malého. Národní vůdcové mohou vyrůstat jen vždy z vlastní národní půdy.“

K výslovnému dotazu odvolacího soudu neměla žalobkyně k těmto k důkazu čteným článkům žádné procesní námítky ani připomínky, autorství Peroutky nezpochybňovala. Upozorňovala ovšem obecně na možnou ironii v nich obsaženou a namítala, že mohou být vykládány různými způsoby (čímž však mimoděk uhodila hřebík na hlavičku, neboť to je jeden z nosných důvodů, pro něž nebylo možno žalobě vyhovět v celém rozsahu). Stran poukazované ironie odvolací soud uvádí, že u naposledy zmíněného článku (*Dynamický život*) není zcela vyloučeno, že Hitlerovy mnohé úspěchy jsou Peroutkou vypočítávány s určitou ironií, ovšem to je jen jeden (a nejistý) z více možných výkladů některých partií tohoto článku, neboť ironie neplyne ani prima facie ze změněné typografie či použitých relevantní interpunkce (tak se ironie v psaném textu vyjadřuje nejčastěji), ovšem (a to je ještě podstatnější) ani z kontextu, ze smyslu celého článku ani z užitých slovních obrátů. Nelze přehlédnout, že Peroutka v článku zdůrazňuje, že nejde o úsudky, nýbrž o fakta na úsudcích nezávislá. U zbylých dvou článků (*Nový poměr k Německu a Češi, Němci a židé*) by pak vzhledem k jejich obsahu ironické vyznění vůbec nedávalo smysl a nijak se z nich nepodává.

Odvolací soud též provedl další články označené žalovanou k důkazu o pravdivém základu Prezidentových Sdělení, přičemž se zaměřil (vzhledem k obsahu shora uvedených článků) zejména na otázku pravdivosti výroku Prezidenta o tom, že Ferdinand Peroutka je autorem článku s názvem „Hitler je gentleman“ resp. že existují články či výroky Ferdinanda Peroutky, které by obsahově tomuto názvu odpovídaly. Jde o články *Naše ústava* (Přítomnost dne 5. 4. 1939; zde se Ferdinand Peroutka vrací k okupaci 15. března toho roku, vyslovuje se k úmluvě o Protektorátu a označuje za naši novou ústavu úmluvu říšského kancléře s prezidentem Háchou spolu s nařízením o Protektorátu a projevem protektora von Neuratha), *Povinnost je jasná* (Lidové noviny dne 27. 8. 1939; zde Peroutka nabádá k realismu jako k přirozené taktice malého národa, zdůrazňuje zachování života národa a že incidenty by mohly naši národní věc tragicky poškodit, že nikdo nemá právo nějakým nerozvážným činem brát osud národa do svých rukou, zmiňuje, že jsme se učili, že pravda vítězí, což ovšem neznamená, že vítězí osamělý jedinec, který je schopen ztropit někde nějaký incident, protože si tak usmyslí), *Ani – ani* (Lidové noviny dne 30. 7. 1939; zde Peroutka vyzývá k podávání vlastních zákonných návrhů souladných s říšskými poměry – např. jazykového zákona – před tím, než protektorátní úřad vykoná příslušný akt sám na základě tzv. Vorleistung, tj. předběžného výkonu; dále Peroutka varuje před špiněním a haněním naší národní minulosti ze strany samotných Čechů) a *Čím je nám národní souručenství* (Lidové noviny dne 23. července 1939; zde Peroutka obhajuje existenci Národního souručenství, které též označuje za naši českou totalitu, kdy jsme musili učinit pokus o takovou konstrukci, neboť není možno stát na dešti a nezvlhnout, protože ve středoevropském prostoru nyní může s totalitami jednat zase jen totalita).

Ani u těchto článků nezpochybňovala žalobkyně autorství Ferdinanda Peroutky a nevznášela ani jiné procesní námítky vyjma článku naposledy uvedeného, u něhož upozorňovala, že v řízení před soudem I. stupně nebyl žalovanou k důkazu označen. Tak tomu vskutku je, ovšem odvolací soud upozorňuje, že existence tohoto článku se podává z rozhovoru vedeného s prof. Janem Ratajem uveřejněného na stránkách

www.parlamentnilisty.cz dne 18. 5. 2015, který byl žalovanou k důkazu označen a (v této části) též soudem odvolacím proveden. Odvolací soud tedy provedl článek Čím je nám národní sourozenství k důkazu v souladu s ust. § 213a odst. 1 o. s. ř., neboť tento důkaz vyplývá z obsahu spisu ve smyslu ust. § 120 odst. 2 o. s. ř. Pro úplnost se vzhledem ke zmíněné námitce žalobkyně poznamenává, že obsah tohoto článku žalující straně částečný neúspěch v tomto řízení nepřivodil.

Konečně pak odvolací soud zjistil z *dopisů adresovaných zástupci žalobkyně* na základě jeho dotazu některým českým historikům (zda podle jejich odborného názoru byl Ferdinand Peroutka fascinován naprosto zřídčným učením německého národního socialismu), že podle historiků Josefa Tomeše a Pavla Kosatíka uvedená charakteristika Peroutky neodpovídá skutečnosti, je nespravedlivá (Josef Tomeš), že samozřejmě odpověď na tuto otázku zní „ne“, že obvinít Peroutku z pletek s nacismem je nehoráznost (Pavel Kosatík). Žalobkyně označila k důkazu odpovědi ještě i dalších oslovených historiků vyznívajících totožně; těmito již nebylo třeba dokazování soudu I. stupně doplňovat.

Po provedení všech důkazů nyní označených se žalované v průběhu jednání před odvolacím soudem dostalo poučení dle ust. § 118a odst. 3 o. s. ř. o tom, že nebylo prokázáno tvrzení žalované o autorství výroku „Hitler je gentleman“ (či o autorství článku s takovým názvem) resp. tvrzení žalované, že Ferdinand Peroutka vyřkl výrok obsahově totožný nebo obdobný. K tomuto poučení (při vědomí, že neprokázání tohoto tvrzení může způsobit částečný neúspěch žalované v řízení) žalovaná výslovně sdělila, že již další důkazy nemá k dispozici.

Na základě skutkových zjištění učiněných soudem I. stupně a soudem odvolacím se předkládá následující právní posouzení věci.

A. O odpovědnosti

Soud I. stupně zcela správně dovodil, že je dána pravomoc soudu rozhodovat v této věci, že žalovaná je zde pasivně věcně legitimována a že za ni jedná Kancelář prezidenta republiky. Na odůvodnění napadeného rozsudku lze v tomto ohledu plně odkázat.

Odvolací námitky žalované stran pasivní věcné legitimace jsou liché. Skutečně sice podle čl. 54 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný. To ovšem nemůže znamenat, že za újmy (majetkové či nemajetkové) v soukromoprávních vztazích způsobené prezidentem při výkonu jeho funkce neodpovídá nikdo, že se tyto nereparují. Neodpovědnost prezidenta se tradičně doktrínou pojímá jako neodpovědnost ústavněpolitická a právní, jejímž účelem je ochrana osobní sféry prezidenta a zajištění nerušeného výkonu jeho funkce. Právní neodpovědnost vylučuje, aby prezidentovi v důsledku jeho protiprávního jednání spojeného s výkonem jeho funkce vznikla (jako fyzické osobě) jakákoli (sankční) povinnost, přičemž obecně se má v teorii práva za to, že povinnost nahradit jinému újmu způsobenou soukromoprávním deliktem je svou povahou právě sankcí soukromoprávního charakteru. To ovšem zároveň neznamená, že by prezident vůbec nebyl způsobilý se dopustit protiprávního jednání. Nic takového neříká ani čl. 54 odst. 3 Ústavy, ani doktrína a ani soudní praxe. Při takovém výkladu by totiž docházelo k neúnosným a ničím odůvodnitelným situacím, kdy v případě způsobení újmy (majetkové či nemajetkové) v souvislosti s výkonem prezidentské funkce (nezaměňovat se škodou způsobenou při výkonu veřejné moci ve smyslu zák. č. 82/1998 Sb.) osobním jednáním prezidenta by se poškozené osoby nedomohly náhrady takové škody na nikom. Nežijeme ani

ve středověku, ani v despotii. Pokud žalovaná odkazuje (na podporu své argumentace) na usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 1994, sp. zn. 1 Co 227/94, dopouští se evidentně nesprávného výkladu tohoto rozhodnutí, neboť v něm Vrchní soud v Praze naopak výslovně sděluje, že posouzením neodpovědnosti prezidenta republiky s poukazem na čl. 54 odst. 3 Ústavy se nezabýval a že jde o hmotněprávní vztah prezidenta k věci (tj. nejde o otázku podmínek řízení).

Jestliže byl tedy přijat dílčí závěr, že se prezident republiky při výkonu své funkce může dopustit protiprávního jednání v soukromoprávních vztazích, pak je třeba odpovědět na otázku, zda se jeho jednání přičítá jinému subjektu, jakému a kdo za tento subjekt před soudem jedná. Na všechny tyto otázky dává jednoznačnou odpověď konstantní judikatura Nejvyššího soudu ČR reprezentovaná např. rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 2013, sp. zn. 30 Cdo 2878/2012, (a dalšími zde citovanými rozhodnutími), k jehož závěrům se přihlásil též Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 845/14, kterým byla ústavní stížnost proti tomuto rozsudku odmítnuta. Ve světle uvedené judikatury je (za účinnosti zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dále jen „o. z.“) třeba aplikovat ust. § 2914 o. z. a přičíst jednání Prezidenta, z něhož povstala žaloba v projednávané věci, České republice. K tomu se pak připojuje, že účast Prezidenta na konferenci u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětlemi pořádané Evropským židovským kongresem a konané v prostorách Pražského hradu včetně pronesení Projevu (již jen s ohledem na jeho obsah, který se evidentně netýkal soukromých záležitostí Prezidenta) jednoznačně představovala výkon funkce prezidenta republiky, a to pro Českou republiku, jejímž je nejvyšším ústavním činitelem. Judikatura Ústavního soudu použitelná i dnes, byť se prvotně vztahující k čl. 60 odst. 1 a 61 odst. 1 ústavního zák. č. 143/68 Sb., dokonce říká, že pod pojem „jednání spojená s výkonem funkce prezidenta“ se zahrnuje též i to, co souvisí s veřejnou a politickou činností prezidenta, přičemž v těch případech, kdy vzniká pochybnost, je nutno vykládat jeho jednání tak, že je činí jakožto hlava státu. Poslední otázkou z předeslaného okruhu, na niž též dává odpověď naposledy zmíněná judikatura Nejvyššího soudu ČR, je pak ta, kdo za stát před soudem v projednávané věci vystupuje ve smyslu ust. § 21a o. s. ř. Není to Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, neboť nic takového ze zák. č. 201/2002 Sb. neplyne, a proto to může být jediné organizační složka státu podle zvláštního právního předpisu (ust. § 21a odst. 1 písm. a/ o. s. ř.). Touto příslušnou organizační složkou státu může být ve smyslu ust. § 3 zák. č. 219/2000 Sb. jen Kancelář prezidenta republiky, která podle ust. § 2 odst. 1 písm. a) a b) zák. č. 114/1993 Sb. jako jediná zajišťuje obstarávání věcí spojených s výkonem pravomocí prezidenta republiky a s protokolárními povinnostmi a veřejnou činností prezidenta republiky.

B. O ochraně cti a o svobodě slova

Dle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina) má každý právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Dle čl. 17 odst. 1, 2 a 4 Listiny svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde - li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Nyní uvedené nadzákoné normy jsou v rovině jednoduchého práva rozvedeny mj. ust. § 81 a násl. o. z.

Spor mezi žalobkyní a žalovanou je z hlediska objektivního práva sporem o to, zda Sděleními byla ještě vykonána svoboda slova a základní právo vyjádřit názor, anebo zda jimi již došlo ke zneužití těchto práv a tím k zásahu do základního práva Ferdinanda Peroutky (jehož osobnostní práva hájí ve smyslu ust. § 82 odst. 2 o. z. žalobkyně coby jeho vnučka) na zachování jeho lidské důstojnosti, cti a dobré pověsti. Podstatné pak je, že tato základní práva jsou si zásadně rovna, což bylo dávno dovozeno jak Evropským soudem pro lidská práva, tak soudy národními včetně Ústavního soudu (např. nález ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97).

Z početné a konstantní judikatury soudů národních i Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), která rozvíjí a dotváří normy vztahující se k ochraně osobnosti a svobodě projevu lze pro potřeby projednávané věci shrnout následující:

Je namístě pečlivě rozlišovat tvrzená fakta a hodnotící soudy. Jestliže pravdivost prvních lze prokázat, správnost druhých prokázat nelze. Požadavku na prokázání pravdivosti (správnosti) hodnotících soudů nelze z principu vyhovět, přičemž takový požadavek (pro případ jeho vznesení soudem) by byl porušením samotné svobody názoru, která je základním prvkem práva garantovaného čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986 ve věci Lingens proti Rakousku). V zásadě platí, že pravdivá informace nezasahuje do práva na ochranu osobnosti, pokud není podána tak, že zkresluje skutečnost, či není nepřijatelně intimní. Hodnotící soud naopak vyjadřuje subjektivní názor autora, který ke konkrétnímu faktu zaujímá určitý postoj tak, že jej hodnotí na základě vlastních (subjektivních) kritérií. Hodnotící soud proto nelze jakkoli dokazovat, je však nutno zkoumat, zda se zakládá na pravdivé skutečnosti (má tzv. reálný základ), zda forma jeho veřejné prezentace je přiměřená a zda zásah do osobnostních práv je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky, tj. zda primárním cílem kritiky není hanobení a zneuctění dané osoby - zda nejde o tzv. intenzivní exces (usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3263/2006). Hodnotící soud může být považován za jako takový (oprávněný) nikoli pouze tehdy, je – li doprovázen skutečnostmi, na nichž se zakládá. Nezbytnost souvislosti mezi hodnotícím soudem a skutečnostmi, jež ho podporují, se může měnit případ od případu podle specifických okolností (rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 2001 ve věci Feldek proti Slovensku). Svoboda projevu se vztahuje nejen na informace nebo myšlenky přijímané příznivě nebo považované za neškodné či nedůležité, ale rovněž na ty, které jsou nepříjemné, šokují či znepokojují; tak tomu chce pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti. Svoboda projevu je cenná pro všechny, a obzvláště pak pro politické strany a její aktivní členy (rozsudek ESLP ze dne 9. 6. 1998 ve věci Incal proti Turecku).

Připustná (a tudíž nezasahující do práva na ochranu osobnosti) je taková kritika jednání určité osoby, která je věcná a konkrétní, která je založena na pravdivých skutkových okolnostech, z nichž vyvozuje odpovídající hodnotící závěry, která je přiměřená co do obsahu i formy, která nesleduje nízký cíl kritizovaného skandalizovat, ponížit či urazit, která nepoužívá výrazy, jež jsou mírou expresivity již ve značném nepoměru k cíli kritiky, byť by byl tento sám o sobě legitimní (rozsudky Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Cdon 24/95, 28 Cdo 662/2002, 30 Cdo 1872/2004, 30 Cdo 1941/2007). Jestliže hodnotící soud vyjádřený v rámci kritiky vybočí z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany (viz. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 359/96).

Věci veřejnou je mj. i činnost osob působících ve veřejném životě, tj. například činnost politiků, úředníků, soudců či advokátů. Věci veřejnou je nadto činnost i jiných osob (např. z oblasti umění, showbyznysu, žurnalistiky) a vůbec vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Věci veřejné mohou být veřejně posuzovány, přičemž při kritice veřejných záležitostí platí z hlediska ústavního presumpce, že jde o kritiku ústavně konformní. Jde o výraz demokratického principu, o výraz participace členů občanské společnosti na věcech veřejných. Přitom presumpcí ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů zakládajících kritiku, která musí naopak prokazovat kritik sám. Ve vztahu k osobám veřejného zájmu jsou hranice práva kritiky širší než ve vztahu k osobám soukromým, což je přirozeným důsledkem rozhodnutí veřejně činných osob učinit své jednání předmětem veřejné pozornosti, byť i zde je třeba ještě diferencovat mezi skupinou osob, která vstoupila do politiky, a mezi jinými skupinami veřejně činných osob (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 453/03 a III. ÚS 11/04 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2573/2004). Pro osoby činné v oblasti veřejného života, ať již jde o politiky nebo o osobnosti veřejně známé, obecně platí, že disponují mnohem snadnějším přístupem k médiím a mají tak mnohem snadnější možnost vyvrátit to, co ony samy považují za smyšlenky. Soudní ochrana dobrého jména takovýchto veřejně činných osob je i proto realizována v míře menší než ochrana dobrého jména kohokoliv jiného, který má mnohem menší spektrum možností vstoupit do veřejné diskuse než osoba veřejně činná (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03). Veřejně činné osoby musejí počítat s tím, že jejich aktivity či projevy budou hodnoceny i nelichotivě. Takovému projevu, i expresivnímu a kritickému, je v zásadě poskytována ochrana ve smyslu čl. 17 Listiny a zpravidla nezasahuje do osobnostních práv kritizované veřejně činné osoby. Tato ochrana však nespovídá např. osobním samoúčelným urážkám, jejichž intenzita není adekvátní ve vztahu ke kritizované skutečnosti; ačkoli totiž platí presumpce ústavnosti hodnotících soudů, i tyto mají své meze dané nepřiměřenou expresivní formou zjevně překračující meze slušnosti (nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1511/13).

Zásahy do svobody projevu osob, které jsou zvolenými zástupci lidu a z toho titulu zastupují voliče, upozorňují na jejich starosti a chrání jejich zájmy, musí být kontrolovány (Evropským soudem pro lidská práva) přísněji. Svoboda projevu je pro takové volené zástupce drahocenná (rozsudek ESLP ze dne 17. 7. 2007 ve věci Sanocki proti Polsku). Existuje malý prostor pro omezení politických projevů nebo debat o otázkách veřejného zájmu (rozsudek ESLP ve věci Murphy proti Irsku). Svoboda projevu je důležitá pro každého, obzvláště důležitá je pro voleného zástupce lidu. Ten prezentuje voličstvo, upozorňuje na jeho obavy a hájí jeho zájmy (rozsudek ESLP ve věci Jerusalem proti Rakousku; v této věci šlo o svobodu projevu opozičního politika, ovšem není důvod nevztáhnout přiměřeně tyto závěry též na politiky obecně včetně prezidenta republiky). Obecně lze říci, že požívá větší ochrany projev mluvčích, kteří zastupují širší okruh osob, novinářů a politiků, a to zejména těch opozičních (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 750/15).

Nyní sdělené premisy odvolací soud aplikoval na zjištěný skutkový stav níže uvedeným způsobem.

Prezident je samozřejmě veřejně činnou osobou (osobou veřejného zájmu, osobou par excellence), která však zároveň spadá do kategorie osob, které jsou zvolenými zástupci lidu, jejichž projevy ve věcech veřejného zájmu požívají ve smyslu uvedené judikatury zejména ESLP větší ochrany a u nichž je jen malý prostor pro omezení těchto jejich projevů. Projev Prezidenta se evidentně vztahoval k věci veřejného zájmu, neboť se při příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi věnoval holocaustu a hledání cest k zamezení jeho opakování.

Ferdinand Peroutka je ovšem též osobou veřejného zájmu (par excellence), osobou po celý svůj život veřejně činnou. Je jedním z nejvýznamnějších prvorepublikových novinářů a spisovatelů a veřejného života se účastnil též v době poválečné, v době emigrace. Status osob par excellence nezaniká smrtí těchto osob, neboť tím nic ve vztahu k jejich činům a dílu nekončí. Osoby veřejného zájmu si musí být vědomy (a jistě jsou), že veřejnost bude sledovat pod drobnohledem jejich chování a dílo i po jejich smrti, přičemž mohou být (stejně jako za života) vystaveni nejen chvále, ale i kritice. Platí tu (a tím spíše u literátů) litera scripta manet. Peroutkovy články či knihy se čtou stále, stále jsou podrobovány hodnocení (jak je toho ostatně zářným důkazem probíhající spor), uděluje se Cena Ferdinanda Peroutky nejvýtečnějším představitelům novinářského stavu. Tedy i po smrti se na Ferdinanda Peroutku vztahují vyjádřené judikatorní závěry o tom, že u osob veřejného zájmu (včetně novinářů, kteří jsou mezi ně judikaturou výslovně řazeni) jsou hranice práva kritizovat je případně jejich dílo širší než u osob soukromých. Platí pak též ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi (resp. v poměrech projednávané věci), že po pronesení Sdělení využila jeho vnučka (tj. žalobkyně) možnosti široce vstoupit do veřejné diskuse (jak zjistil již soud I. stupně) a prostřednictvím prakticky veškerých dostupných médií prezentovat své názory a rozsáhle předestřít Peroutkovu obhajobu. I to bere judikatura v potaz.

Ze Sdělení vyřčených Prezidentem při Projevu (a zčásti zopakovaných na pozdější tiskové konferenci) jsou skutkovými tvrzeními (tvrzeními fakty) výroky, že Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem „Hitler je gentleman“ (resp. „Hitler je přece gentleman“) a že tentýž novinář po Mnichovské dohodě napsal „Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výt s vlky.“. Vzhledem ke kontextu Projevu jde o výroky jednoznačně objektivně způsobilé zasáhnout do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, konkrétně pak poškodit jeho čest a dobrou pověst. Za této situace je pak třeba sledovat, zda se jedná o výroky pravdivé.

U výroku prvního nebyla jeho pravdivost prokázána, přičemž je třeba zdůraznit, že pojem pravdivosti nelze chápat jen ve zcela úzkém, formálním pojetí (tedy že přesně tak Peroutka nazval jeden svůj článek), ovšem je třeba posoudit, zda ani z hlediska materiálního, významového nelze dát Prezidentovi zapravdu. Bylo by totiž nepřipustně formalistické, nespravedlivé a ve svých důsledcích absurdní, aby se přikazovala omluva za nesprávný (nepravdivě uvedený) název článku, pokud by např. byl existující název sice slovně jiný, avšak obsahově totožný, nebo pokud by např. stejný či obsahově srovnatelný výrok veřejně zazněl přímo z úst Ferdinanda Peroutky (a nebyl by použit pro název článku), anebo pokud by např. obsah článku s jiným názvem (titulkem) se dal ve zkratce vystihnout tak, že se Peroutka pochvalně vyjádřil o Hitlerovi jako o gentlemanovi, tedy pokud by mu přisuzoval vlastnosti a chování s gentlemanstvím spojené (čestné, korektní, noblesní, slušné, kultivované jednání). Nic takového ovšem též nebylo žalovanou prokázáno, a proto je nutno uzavřít, že tímto výrokem Prezidenta bylo neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky. Není fér, aby Prezident o Peroutkovi tento difamující výrok rozšiřoval. Za této situace je žalobkyně coby vnučka Ferdinanda Peroutky oprávněna ve smyslu ust. § 82 odst. 2 o. z. domáhat se ochrany Peroutkovy osobnosti. Žalobkyní požadovaná satisfakce poskytnutím omluvy pro Ferdinanda Peroutku je zcela přiměřená okolnostem věci, a to jak obsahem omluvy (uvedeným ve výroku I. potažmo III. tohoto rozsudku), tak formou omluvy (dopis zasláný žalobkyni a uveřejnění omluvy na stránkách www.hrad.cz – neboť Projev byl pronesen veřejně a byl též na těchto stránkách zveřejněn – jak je to v uvedených výrocích specifikováno). V právu objektivním má nárok žalobkyně oporu v ust. § 2951 odst. 2 a § 2956 o. z. Zavinění se presumuje ve smyslu ust. § 2911 o. z., přičemž žalovaná nikdy a nijak

skutkově nenamítala, že by ke způsobení újmy došlo nezaviněně. Pokud by snad vznikly u žalované pochybnosti, kdo za ni má osobně omluvu pro Ferdinanda Peroutku podepsat, pak jsou tyto zbytečné, neboť ust. § 4 odst. 1 zák. č. 114/1993 jasně stanoví, že v čele Kanceláře je vedoucí Kanceláře, kterého jmenuje a odvolává prezident republiky. Z těchto důvodů byl napadený rozsudek v rozsahu vztahujícím se k výroku Hitler je gentleman (resp. Hitler je přece gentleman) potvrzen jako věcně správný postupem dle ust. § 219 o. s. ř.

U výroku druhého je ovšem situace odlišná. Žalovaná sice neprokázala, že Ferdinand Peroutka přesně tento výrok napsal (ať už po Mnichovské dohodě, nebo před ní), ovšem podařilo se jí prokázat, že po Mnichovské dohodě Ferdinand Peroutka zveřejnil slova (názory), která tomuto výroku obsahově plně odpovídají. Jde o článek s názvem Nový poměr k Německu, jehož obsah a citace z něj byly shora předestřeny. Zde Peroutka píše, že nemajíce spojenců (tj. „andělů“ – poznámka odvolacího soudu), s nimiž bychom se mohli sousedu (tj. „vlku“ – poznámka odvolacího soudu) opřít (tedy s nimi „zpívat“ – poznámka odvolacího soudu), musíme nějakým způsobem dělat politiku s ním (tedy s ním „výt“ – poznámka odvolacího soudu). Též v článku vzkazuje bývalým spojencům, že nyní (tj. po Mnichovu) budeme dělat politiku nacionálního egoismu s tím, že (jak na jiném místě uvedeno) v loyálním styku s německou říší chceme pracovat pro další život svého národa na prostoru, který nám zůstal. Odvolací soud je dalek toho, aby sám kriticky hodnotil či odsuzoval tyto Peroutkovy autentické výroky, chápe frustraci národa a jeho elit po mnichovské zradě, ovšem nemůže tyto výroky pomínout, tvářit se, že neexistují. Peroutkova publikovaná slova obsahově odpovídají Prezidentovu druhému výroku, který je tak ve své podstatě pravdivý. Tímto Prezidentovým výrokem tudíž ve smyslu argumentace uvedené již v předešlém odstavci nemohlo být neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, nelze za něj žádat jakoukoli satisfakci, a proto byla žaloba v rozsahu, v němž bylo za tento výrok požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř. Poznámává se jen, že výjimečně může nastat i situace, kdy neoprávněným zásahem do osobnostních práv může být i jen přisuzování (dokonce i neutrálního) výroku či díla jednoho autora autoru jinému, pokud již samotné zaměňování konkrétních osob je pro jednu z nich difamující (např. proto, že ona druhá osoba zdaleka nedosahuje kvalit osobních či uměleckých osoby první). Na tom ovšem žaloba v projednávané věci nestojí, jejím smyslem ve vztahu k tomuto výroku je zcela něco jiného.

Dále bylo odvolacímu soudu zabývat se žalobou napadenými řečnickými otázkami při Projevu pronesenými, které je třeba pokládat za (kritické) hodnotící soudy, neboť v nich nebyla předestřena žádná konkrétní skutková fakta, jejichž pravdivost by bylo lze prokazovat. O tom, že tyto hodnotící soudy Prezident vztáhnul též na Ferdinanda Peroutku, nemožno vzhledem ke kontextu Projevu pochybovat.

Prezident kriticky zmínil tehdejší fascinaci intelektuálů naprosto zruďným učením (rozuměno nacismu či přímo Adolfa Hitlera, který byl prve v Projevu zmíněn). Nejprve je třeba obecně uvést, že fascinace nemusí být vyvolána jen něčím kladným (tedy fascinace něčím pozitivním, následováníhodným), avšak též něčím záporným (ve smyslu uhranutí, jako je králík fascinován pohledem kobry, vydáme – lí se do říše zvířat). Tento hodnotící soud má ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi jednoznačně reálný základ, přičemž nemůže být pokládán za neoprávněný jen z toho důvodu, že nebyl v Projevu ihned vysvětlen resp. ihned pravdivými fakty doložen; to již též judikatura shora zmíněná dovodila a je to logické. Onen pravdivý základ představuje v první řadě Peroutkův článek s názvem Dynamický život, v němž se nachází mnoho výroků a slovních obrátů (shora citovaných), na základě nichž lze předmětný

skutkový soud o fascinaci učinit. Jestliže u příležitosti padesátých narozenin Adolfa Hitlera (a v době, kdy již byly zbytky bývalého Československa okupovány Německem) obsáhle psal o Hitlerových úspěších, jestliže používal taková expresivní slova jako „sensation světových dějin“, „rekordní čas“, „vůdce národů“, jestliže Bismarcka označil v konfrontaci s Hitlerem za váhavou osobu a Mein Kampf za obsahující vhodnou metodu (sic!) pro veliký národ (přičemž bylo známo již tehdy a je známo dosud, jaké „metody“ jsou v Mein Kampfu propagovány) a jestliže uvedl, že není nikoho než Adolfa Hitlera (vzhledem k jeho „pronikavým úspěchům, které za pouhých šest let své vlády svému národu přinesl“), koho by Němci postavili výše ve své Valhalle, ve své galerii národních hrdinů, pak musí Ferdinand Peroutka přijmout a strpět (samozřejmě pomyslně vzhledem k tomu, že již nežije) kritický hodnotící soud, že byl zručním učením (nacionálního socialismu či Adolfa Hitlera) fascinován. Tím spíše to pak musí strpět coby osoba veřejného zájmu ze strany osoby zastupující zájmy voličů, jak bylo shora s odkazem na judikaturu vysvětleno. Mohou být i jiné názory na tento článek, na to, jak to tehdy Peroutka myslel, jak jeho obsah souvisí s dobou, v níž byl napsán, co může být v článku ironií, ovšem vzhledem k danému obsahu tohoto článku nelze názor Prezidentův zavrhnout a postihnout jako neoprávněný, nedovolený. Nebylo úkolem soudu, aby vykládal či soudil historii, to je úkolem v první řadě historiků (někteří ostatně již svůj soud na výzvu žalobkyně vyřkli), ovšem patent na úvahy o historii nemá nikdo. Zdůrazňuje se, že kdokoli si může činit názory (pochvalné či kritické) na dobu minulou a její protagonisty (a to též z pohledu dneška, jak se ostatně často děje) a tyto zveřejňovat, jestliže mají jejich názory (hodnotící soudy) minimální reálný základ. Soud se zaměřil na to, zda je možno z popudu podané žaloby zasáhnout ohledně nyní probíraného hodnotícího soudu do svobody slova, do práva na názor, přičemž k tomu závěru, že to možno není vzhledem k obsahu článku Dynamický život, dospěl, aniž by k tomu potřeboval pomoci znalců historie, ať již literární, či obecné. Sama žalobkyně řekla, že Peroutkovy články k důkazu provedené lze vykládat různými způsoby. To je, oč tu běží. Jedním z těchto možných způsobů je jednoznačně způsob zvolený Prezidentem. To, že se historie a činy jejích významných postav smí vykládat jen jediným (oficiálním, povoleným) způsobem, jsme již v naší zemi zažili, a rozhodně to nebylo v době demokratické, pluralitní společnosti, v době, která přála svobodě slova. Dnes už naštěstí nelze zakazovat ani kritické myšlení, ani kritické vyjadřování. Kánon výkladu historie, jejích postav a skutků neexistuje. Právě novináři, jako byl Ferdinand Peroutka, pro něž je svoboda slova nejlepší zbraní a obranou zároveň, by pro to jistě našli pochopení. Doplnuje se pak, že Prezidentem vyřčený kritický hodnotící soud nebyl v Projevu samoučelný. Jeho smyslem bylo varování, že ani největší intelektuálové ve své době nerozpoznali nebezpečí nacismu potažmo přímo Adolfa Hitlera ústíci později mj. též ve zvěrstva holocaustu. Že ani světová elita v rozhodné době nerozpoznala nebezpečí narůstajícího antisemitismu. Tento Prezidentův soud pak neosahoval ani žádné expresivní, urážlivé slovní obraty či výrazy a naopak Prezident výslovně uvedl, že Peroutku pokládá za jednoho z největších českých novinářů. Tedy se uzavírá, že vyřčením kritického hodnotícího soudu o fascinaci intelektuálů naprosto zručním učením nebylo neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, a proto byla žaloba v rozsahu, v němž bylo za tento hodnotící soud požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř.

Dále pak Prezident použil též ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi kritický příměr k doktoru Jekyllovi a mistru Hydeovi, jehož význam jistě netřeba vysvětlovat. Je to – v kontextu toho, o čem byl Prezidentův Projev – kritika přísná, ovšem opětovně nelze než uznat, že vzhledem ke zjištěným skutečnostem jde o hodnotící soud oprávněný mající jednoznačně reálný základ. Žaloba stojí na tom, že Ferdinand Peroutka je všeobecně pokládán

za humanistu a demokrata, a žalovaná to nijak nezpochybňuje. Jestliže však zároveň v článku Dynamický život uznává Hitlerovy metody předestírané v Mein Kampfu za metody vhodné (nepodstatné, že jen pro veliký národ), jestliže článek Češi, Němci a židé naplnil tolika typickými antisemitskými stereotypy a formulacemi (o chudých a bohatých židech, o bohatých židech s fantastickými majetky vládnoucích zemím, v nichž ostatní obyvatelstvo úpí pod inflací, o „rytířích inflace“, o neasimilovaných „židovských živlech“ atd. atp.), jak byly tyto shora předestřeny a které snad netřeba znovu plně opakovat, a rasistickými výrazy (za všechny snad stačí poukázat na označení německých židů za cizí látku, za roztok židovského elementu, na nějž reagoval německý organismus jako na otravu atd.), a jestliže v tomto článku vyslovoval pochopení pro německý a rakouský antisemitismus, pak Ferdinand Peroutka opět musí přijmout a strpět kritický hodnotící soud v podobě příměru k doktoru Jekylllovi a mistru Hydeovi. Totiž píše - li někdo humanistické články a je pokládán za demokrata a napíše - li i to, co nyní předestřeno z článků shora označených, jde jistě o patrnou změnu, kterou pak zas jiný může kritizovat též za použití tohoto příměru vypůjčeného z anglické literatury. Samozřejmě lze namítnout, že z obsahu článku Češi, Němci a židé je patrná i snaha odlišit německy mluvící a česky mluvící židy (přičemž podle článku by se s těmi druhými, kterých není mnoho a jsou asimilováni, mělo zacházet spravedlivě, tj. neměli by být posazeni „na tu káru, která odváží židy německé“). Ovšem to na věci nic zásadního nemění, vezme - li se v potaz již jen to, že pochopení pro německý (a rakouský) antisemitismus (který se ovšem záhy přenesl i na česky mluvící židy s katastrofálními následky) resp. pro antisemitismus vůči německy mluvícím židům opakovaně vyznělo z článku publikovaného jen několik měsíců po Kříšťálové noci, kdy hořely synagogy, byly ničeny židovské obchody a napadání a zabijeni židovští občané nejen v Německu a Rakousku, avšak i v mnoha českých městech nacházejících se v záboru. Nelze ani pominout, že s Peroutkovými závěry podávajícími se z článku Češi, Němci a židé byli konfrontováni mnozí českoslovenští občané židovského původu hovořící německy, kteří po Mnichovu hledali záchranu ve zbylé republice. Jistě to pro ně nebylo povzbudivé čtení (nota bene v Přítomnosti). Opět mohou historici činit své odborné závěry a názory, ovšem opět nelze upřít ani jiným včetně Prezidenta právo vytvořit si svůj vlastní kritický úsudek na zmíněné Peroutkovy teze a tento zveřejnit. K tomu pak má odvolací soud potřebu dodat, aby předešel všemožným desinterpretacím, že neříká (a nikdy neřekl!), že Ferdinand Peroutka byl antisemita a/nebo rasista, neboť takto položené rovnítko by bylo v řízení nepodloženou a tím nezodpovědnou zkratkou; ostatně to vůbec nebylo předmětem zkoumání v projednávané věci. Uzavírá se tedy, že stejně jako u předešlého hodnotícího soudu je i příměr k doktoru Jekylllovi a mistru Hydeovi oprávněným kritickým hodnotícím soudem neobsahujícím samoučelné urážlivé výrazy, který tudíž nelze ve smyslu celé shora předestřené judikatury zakazovat resp. zaň požadovat satisfakci. Protože ani tímto hodnotícím soudem nebylo neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, byla také v rozsahu, v němž bylo za tento hodnotící soud požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, žaloba zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř.

Podle ust. § 224 odst. 2 o. s. ř. odvolací soud pak rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů dle ust. § 142 odst. 2 o. s. ř.. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť vzhledem k jeho výsledku (v širokém slova smyslu, tedy též s přihlédnutím k závažnosti jednotlivých dílčích Sdělení a k okruhu zásadních námitek stranami uplatňovaných, s nimiž bylo se odvolacím soudem vypořádat) je poměr úspěchu a neúspěchu u obou stran sporu srovnatelný. Tedy se v souvislosti s nákladovým výrokem sděluje - opět v zájmu vyloučení možných desinterpretací, že chtěl - li by snad někdo použít terminologii sportovní, dopadl spor remízou.

Poučení: Proti tomuto rozsudku je dovolání přípustné k Nejvyššímu soudu České republiky prostřednictvím soudu I. stupně do dvou měsíců od jeho doručení, jestliže dovoláním napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má - li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Přípustnost dovolání je oprávněn zkoumat jen dovolací soud.

V Praze dne 1. září 2016

JUDr. Tomáš Novosad v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Jana Abrahámová

Jana
Abrahámová

Digitálně podepsal Jana Abrahámová
DN: c=CZ, o=MĚSTSKÝ SOUD V PRAZE [IC
00215060], ou=soudní, ou=12430, cn=Jana
Abrahámová, serialNumber=P192743,
title=zapisovatelka
Datum: 2016.09.09 14:58:24 +02'00'